

68. заседание

Четвъртък, 17 април 1924 година

(Открито отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ, въ 15 ч. 40 м.)

Председателстваващ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни) Понеже по списъка има нужното число присъстваващи народни представители, отварямъ заседанието.

(Отъ заседанието сж отсъствуваха следниятъ народни представители: Баевъ Христо, Балтовъ Никола, Братановъ Цочо, Буровъ Атанасъ, Василевъ Григоръ, Гоговъ Дълчо, Тодоровъ, Грозевъ Иванъ, Димитровъ Парашкевъ, Домузчиевъ Василь, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Ивановъ Пани, Кабакчиевъ Христо, Костурковъ Стоянъ, Лучевъ Коста, Ляпчевъ Андрей, Мадовъ Константинъ Георгиевъ, Максимовъ д-ръ Никола, Мариновъ Владиславъ, Марковъ Михо, Марулевъ Йосифъ, Милановъ д-ръ Кънчо, Минковъ Атанасъ, Молловъ Владимиръ, Мочуровъ Велико, Мушановъ Никола, Нейчевъ Адамъ, Никифоровъ Стоянъ, п. Николовъ Маринъ, Панайотовъ Тодоръ, Парасковъ Василь, Петровъ Койчо, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Христо, Реджовъ Григоръ, Силяновъ Христо, Славейковъ Христо, Славковъ Христо, Славовъ Йорданъ, Статевъ Христо, Стефановъ Петъръ, Терзиевъ Иванъ, Тодоровъ Грую, Топаловъ Недълчо, Хредопановъ Иванъ, Цаневъ Александъръ и Чешмеджиевъ Григоръ)

Разрешени сж отпуски на следниятъ г. г. народни представители:

На г. Димитъръ Мипайковъ — 1 день;

На г. Никола Сребърниковъ — 4 дни, по домашни причини;

На г. Никола Балтовъ — 2 дни, по домашни причини;

На г. Тончо Думановъ — 7 дни, по важни домашни причини;

На г. Цвѣтанъ Пудешковъ — 2 дни, по домашни причини;

На г. Александъръ Пиронковъ — 2 дни.

Народниятъ представителъ г. Лачо Недѣлковъ иска 1 день отпускъ. Понеже се е ползувалъ съ 23 дни отпускъ, ще китамъ Събранието. Ония г. г. народни представители, които сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Александъръ Цаневъ, който се ползувалъ досега съ 20 дни отпускъ, моля да му се разрешатъ още 8 дни отпускъ по болестъ. Приложилъ е медицинско свидетелство. Ония г. г. народни представители, които сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — продължение разискванията по първото четене на законопроекта за цѣта на гласоподавателниятъ бюлетини въ изборитъ за членове на окръжни съвети, на градски и селски общински съвети и училищни настоятелства.

Има думата народниятъ представителъ г. Тодоръ Влайковъ.

Т. Влайковъ (д. сг.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вчера г. Пастуховъ въ своята хубава речъ, покрай бележитъ, които направи върху разглеждания законопроекта, изтъкна и редица максими и сентенции отъ политически характеръ, съ които, като вещь парламентаренъ десецъ, даваше известни съвети за правилното насочване на нашата политическа и парламентарна дейность. Въ редицата максими и сентенции, които изтъкна, пропусна, чини ми се, да спомене за една също така важна максима, която трѣбва да се има предъ видъ като едно упътване за по-правилното политическо развитие на страната. Думата ми е за една общоизвестна максима: че политическата дейность и партийниятъ борби трѣбва да иматъ за основа известна довѣрчивостъ, трѣбва да има известна степенъ до значителна степенъ довѣрие

между едни и други политически дейци, между опозиция и управници. Довѣрието е основа въобще на гражданския животъ и на политическия животъ. Дотогава, докогато една партия не е дала доказателства за непочтеностъ и недобросъвестностъ, трѣбва да върваме на декларациитъ, на платформитъ, на обещанията, дадени отъ нея.

Е добре, г. Пастуховъ, както говорившиятъ преди него отъ сжщата група г. Хараламби Христовъ, посветиха една голѣма частъ отъ своитъ речи на въпроса за възобновяване на старата пропорционална избирателна система по поводъ на предложението, което е направено отъ тѣхни другари за това възобновяване. При закриването на нѣколко заседания се повдигà този въпросъ, а вчера доста време се посвети на него. Трѣбва, обаче, да забележа, че както самото предложение, така и мненията и сжжденията, изтъквани по поводъ на него, иматъ за своя основа едно недовѣрие — недовѣрие къмъ управниците, недовѣрие и къмъ болшинството, което поддържа днешното управление. И правителството въ своята програма, съ която излъче предъ избирателитъ, ясно декларира, че то ще възобнови пропорционалната система; и коалицията, въ която тогава участваха Демократическиятъ съговоръ и широкитъ социалисти въ своята платформа декларира ясно и опредѣлено, че пропорционалната избирателна система ще бъде възобновена. Има ли основание тогава да се изказва недовѣрие къмъ правителството и къмъ болшинството въ смисълъ, че тази точка отъ програмата на правителството и отъ платформата на коалицията нѣма да бъде осъществена, ...

Н. Пастуховъ (с. д.): Оспорва се, че има такава точка въ платформата. Даже видни правителствени хора го казватъ.

Т. Влайковъ (д. сг.): ... та е трѣбвало да се излъче съ особено предложение и сега се настоява толкова много частъ по-скоро да се разгледа това предложение? Правителството и болшинството не сж дали досега никакви доказателства, че тѣ се отказватъ отъ програмата и платформата; стѣпка по стѣпка се върви къмъ осъществяване програмата на правителството и платформата на болшинството.

Но въпросътъ за възобновяване на старата пропорционална система е свързанъ съ време. И г. Пастуховъ, който е единъ твърде опитенъ и вещь парламентаренъ десецъ, знае безспорно и тази максима: че при законодателната дейность трѣбва да се има предъ видъ и известенъ редъ — сир. законодателниятъ мѣроприятия трѣбва да бъдатъ осъществявани по реда на тѣхната по-голѣма или по-малка наложителностъ. Не може да се иска всички обещани мѣроприятия въ едно и сжщо време, изъ единъ пътъ, да бъдатъ осъществени. Безспорно е, това е елементарна истина, нѣма какво да се говори, че тия мѣроприятия, които отговарятъ на насъщнитъ нужди, на нуждитъ на даденъ моментъ трѣбва да прередиатъ всички други. Другитъ, които сж по-малко необходими и отъ които нѣма въ момента нѣкаква особена нужда, то се знае, че тѣ ще останатъ за по-после. Старата пропорционална избирателна система трѣбва да се възобнови — това е безспорно. Знае се съ какви цели тя бѣше премахната и знае се какъ цѣлото гражданство възропта срещу това. Но има ли днесъ нѣкаква наложителна необходимостъ да се иска още утре възстановяването ѝ? Предстоятъ избори — върно е — за окръжни и общински съвети. Ако за тѣхъ бѣше премахната пропорционалната система така, както тя бѣше премахната за законодателнитъ избори, то се знае, че имаше смисълъ да се настоява, и ми се чини, че правителството тогава нѣмаше да откаже да изпълни своя дългъ: преди

изборитѣ да възстанови пропорционалната система. Но за участие измѣненето на пропорцията отъ бившия режимъ не засегна окръжнитѣ и общинскитѣ избори, следователно, за тия избори не е особено наложително да се възстанови старата пропорция. А при туй нека се има предъ видъ още едно обстоятелство. Господата, които излизатъ съ своето предложение за възстановяване на старата пропорция, сѣ го опростили твърде много. Тѣхното предложение е отъ единъ членъ: отмѣнява се еди-кое си измѣнение на избирателния законъ. Но, както ние, болшинството, така и обществото, схваща, че този въпросъ не е така простъ. Работата не е само да се възстанови пропорционалната система въ онзи видъ, въ който съществуваше по-напредъ, както бѣше създадена презъ 1912 г. отъ коалицията на народняци и прогресисти. Единъ пътъ ще се занимаваме съ въпроса за възстановяване на старата пропорционална избирателна система, безспорно е, че ще трѣбва да се иматъ предъ видъ всички онѣзи недостатѣци, които несъмнено съществуваша и бѣха се появили презъ нѣколко годишното практикуване на тази система, и то се знае, че всички тия недостатѣци, констатирани отъ опита, отъ действителността, трѣбва да бѣдатъ отстранени. Безспорно е, че предъ това, което имаме — отсъствие на пропорционална система — предпочитаме старата система такава, каквато бѣше, но единъ пътъ речеми ли да я възстановимъ, желателно е да се премахнатъ всички нейни недостатѣци и да се внесатъ възможнитѣ подобрения. И правителството въ своята декларация, както и Демократическия сговоръ въ своята платформа, сѣ изтънаха това искане не въ тази проста формула, която днесъ се дава въ предложението — да се възобнови пропорционалната избирателна система — но въ платформата изрично е казано, да се възстанови и подобри. А щомъ ще се подобрява, това не може да стане съ едно предложение само отъ единъ членъ, съ единъ замахъ, както прокарахме нѣколко такива предложения съ единъ членъ: отмѣнява се еди-какво си, или възстановява се еди-какво си. Щомъ е наложително да се внесатъ подобрения въ пропорционалната система — а това никой не може да отрече — то ще има нужда отъ единъ доста голѣмъ законопроектъ, по който ще трѣбва да станатъ обширни разисквания, и това вече не е работа, която може да бѣде извършена набързо. И понеже днесъ нѣма наложителна нужда да бѣде непременно прокарано това предложение, защото утре ще трѣбва да се приложи; а отъ друга страна знае се колко много други насѣщни, необходимии законодателни мѣроприятия чакатъ своя редъ (напр. колко много законопроекти има, които сѣ свързани съ бюджета на държавата; колко други законопроекти има, които днесъ трѣбва да се прокаратъ, за да се задоволятъ нѣкои голѣми нужди, каквѣто е напр. законопроектътъ за санитарно-ветеринарна служба, който засѣга голѣми интереси на селското население и който, колкото по-скоро се прокара, толкова по-скоро ще се подобри положението на скотвѣдството у насъ), чини ми се, че при това положение нѣма никакво основание да се прави даже такава едно предложение, и единъ пътъ то направено, да се настоява непременно часъ по-скоро, сега още да бѣде прокарано. Има смисълъ, има основание, резонно е да се отложи за известно време това предложение, за да се прокаратъ по-насѣщни мѣроприятия.

Все пакъ, обаче, онзи денъ, следъ нѣколко настоявания да се тури това предложение на дневенъ редъ, азъ, лично за себе си вдигнахъ ръка и подкрѣпихъ поставянето му на дневенъ редъ, защото азъ имамъ предъ видъ да се постѣпи малко по-другояче съ този въпросъ. Единъ пътъ толкова се настоява, като се проявява едно недвѣрие къмъ правителството и къмъ болшинството, а въ сящото време се насажда и недвѣрие въ обществото къмъ правителството въ смисълъ, като че ли то се отказва отъ своя ангажментъ — азъ за себе си смѣтамъ, че има смисълъ да се внесе и постави на разискване това предложение. И тогава, ако не другъ, азъ бихъ направилъ такава едно предложение, съ което не се съмнявамъ и г. министърътъ на вътрешнитѣ работи ще се съгласи и цѣлото Собрание ще го подкрѣпи: тѣй като всички признаваме, че е неумѣстно, че е ненавременно днесъ да се занимаваме съ това предложение въ такава съкратена форма, въ каквато то е представено, предлагамъ по поводъ това предложение да се избере една парламентарна комисиия, която да се занимае съ въпроса за пропорционалната избирателна система, да проучи всички слаби страни на практикуваната система и да приготви единъ законопроектъ, който да бѣде възможно по-пълненъ, възможно по-съвършенъ, съ който да се внесатъ всички възможни подобрения въ тази система, и който

въ едно по-близко или по-далечно бъдаще — най-късно въ следующата сесия, редовна или извънредна — да бѣде внесенъ, разгледанъ и приетъ. А когато се направи и приеме такава предложение, мене ми се чини, че и г. г. шпорокитѣ социалисти ще се успокоятъ, тогава поне биха повѣрвали — което малко не е оправдано отъ тѣхна страна, да искатъ непременно такива доказателства, за да повѣрватъ — тѣй като въ комисиата ще влѣзатъ и тѣхни хора, че най-после правителството ще изпълни своето задължение, да възстанови пропорционалната избирателна система. Мисля, че това трѣбва да стане като се внесе тѣхното предложение, или г. министърътъ на вътрешнитѣ работи самъ направи такава предложение, което да бѣде поставено на дневенъ редъ: да се избере или назначи такава комисиия и да смѣтаме, че този въпросъ е поставенъ единъ видъ вече на масата, и на времето, когато се подготви работата и се яви възможностъ, той ще бѣде разгледанъ.

Толкова по този въпросъ, който тѣсно се свързва съ предложението за измѣнение на избирателния законъ отъносително цѣтветѣтѣ.

Сега, каква е целта на това малко законодателно предложение, което предстои да бѣде разгледано и прието отъ Народното събрание? Има ли нѣкаква партийна или партизанска целъ въ него, може ли да се прозре такава тенденция у него? Нека ви заявя искрено, че ако азъ бихъ забележалъ, ако азъ можехъ да констатирамъ такава тенденция, независимо отъ това, че въ друго отношение този законодателенъ актъ, това мѣроприятие може да бѣде полезно, азъ не бихъ дигналъ за него ръка, защото азъ съмъ противъ законодателни мѣроприятия, които иматъ каквато и да е партийна тенденция. И нека ви кажа, че ако г. министърътъ на вътрешнитѣ работи заяви, че законопроектътъ нѣма да се отнася до окръжнитѣ съвети, азъ бѣхъ единъ отъ тѣзи, които го помолиха да направи тази декларация не за туй, защото и за окръжнитѣ съвети нѣма смисълъ да бѣде прокарано това мѣроприятие, изхвърлянето на цѣтветѣтѣ, но защото за окръжнитѣ съвети не е толкова необходимо, и главно, защото ако се прокара това и за окръжнитѣ съвети, може да прозрете тогава по-ясно една тенденция, че се гони партийна целъ, защото следъ нѣколко дена ще станатъ избори за окръжни съвети; може би ще се изтълкува, че правителството иска да се прикрие съ бѣлитѣ бюлетени, да не излѣзе, както се казва, да даде открито едно сражение, сир. да произведе изборитѣ по досегашния редъ и единъ видъ да си премѣри силитѣ съ другитѣ политически течения. За да не се допуска това нѣщо, за да се види, че правителството и партията, която го поддържа, не се страхуватъ и главно нѣматъ предъ видъ такава целъ, и азъ бѣхъ между тия, които настояха — и г. министърътъ има добрината да се съгласи — да не се отнася този законопроектъ и за окръжнитѣ избори. Ако се преследваше нѣкаква целъ, трѣбваше главно за тѣхъ да се узакони това мѣроприятие. Така отстранена вѣрка сѣгна отъ възможностъ да се хвърли упрѣкъ за партизанство, азъ по-нататѣкъ не виждамъ никакво партизанство.

Целта на този законопроектъ е явна: да се създадатъ условия за една по-ефикасна, за една по-компетентна и по-експедитивна творческа работа въ общинитѣ, отъ една страна, и отъ друга страна, да се намали, да се омекоти острата партийна борба, острата партийностъ, която съществува въ маситѣ, въ срѣдата на селското и градското население. Това намаляване и омекотяване на партийността може да послужи като средство за подобряване работитѣ на общинитѣ отъ една страна, а отъ друга страна като средство за подобряване политическиитѣ условия на нашия животъ, като се премахнатъ взаимнитѣ ежби, борби и търкания. Това е несъмнено и безспорно целта на законопроектъ. Казва се въ мотивитѣ, че този законопроектъ се внася, за да се намали по възможностъ остротата на партийнитѣ борби тамъ, долу, да се намали партийността при изборитѣ за селскитѣ и градскитѣ общински съвети — азъ имамъ предъ видъ главно селскитѣ. И нека веднага да се забележи, че когато казвамъ да се намали, да се смекчи партийността, това не значи, че ние искаме да се унищожи партийността, както се казваше отъ тѣзи, които говориха вчера, че законопроектътъ ималъ такава тенденция. Партийността, партийнѣтѣ въобще въ политическия животъ сѣ безспорно една наложителна необходимостъ за всички страни съ парламентарно управление и дума не може да става кждето и да е, та и у насъ, да бѣде премахната партийността, да бѣдатъ унищожени партиитѣ. Партиитѣ сѣ една необходимостъ, защото чрезъ тѣхъ, както се знае, се оформява и осъществява народ-

ната воля, чрез тѣх се осъществява парламентарното управление. Но като признаваме, че партиитѣ сѣ една необходимост, не можемъ да не признаемъ, че тѣ иматъ и своитѣ отрицателни страни и тѣзи отрицателни страни не сѣ малко. Горѣ по върховетѣ, това е партийната разпокъсаностъ, която създава условия за едно ненормално парламентарно развитие и която у насъ е докарала, може-би, най-голямтѣ бедствия и пакости на страната. По-нататъкъ една отъ отрицателнитѣ прояви на партийността е онуй, което се нарича партизанство. Партизанство не е само котерийността, сир. стремежа да се използватъ облагатѣ на властѣта за партийни, а често пъти и за лични цели; партизанство е и духътъ на неприязненостъ, на пристрастие спрѣмо противникитѣ, единъ навикъ да се смѣта, че всичко, което е вънъ отъ насъ е черно и колкото е черно, да го чернимъ петъ пъти повече, да не признаваме нищо на своитѣ противници, а всичко, което е у насъ, да го смѣтаме за розово, да го смѣтаме, че е свършено. Друга отрицателна страна на партизанството е духътъ на непримиримостъ, който съществува въ хората на партиитѣ, духътъ на враждебностъ между едни и други течения, който духъ на непримиримостъ и враждебностъ се насажда долу въ маситѣ, прониква освенъ въ политическия животъ и въ политическия борби, но и въ всички обществени организации, които нѣматъ нищо общо съ политиката на държавата. Този партиенъ духъ, тази партийностъ въобще е проникнала дълбоко и въ общинитѣ и въ общинскитѣ управления, и въ училищнитѣ настоятелства, даже тя отива и по-нататъкъ. Виждаме, че и въ черковнитѣ настоятелства, единъ чисто религиозенъ институтъ, се проявява духътъ на партийността. Неотдавна видѣхъ въ Пирдопъ, при изборъ за черковни настоятелства, и широкитѣ социалисти, които сѣ малко по-индиферентни къмъ религията, да проявяватъ интересъ и да излизатъ съ своя листа.

Х. Христовъ (с. д): Защото отъ пангара крадатъ.

Т. Влайковъ (д. ст): И въ кооперацията, една рат excellence стопанска организация, която преследва общи интереси и има за основа солидарността, и тамъ духътъ на партийностъ прониква. Същото виждаме въ читалищата. Завчера видѣхъ дори единъ такъвъ фактъ въ Дупница: въ едно туристическо дружество се завела борба коя партия да добие надмощие, и приятелитѣ на партията на широкитѣ социалисти, които сѣ малко по-ревностни, взели надмощие. И докато бѣхъ тамъ, дойде анкета отъ София да ги разправи кои сѣ прави и кои не сѣ, дали широкитѣ социалисти, или другитѣ. Всичко това е една аномалия въ нашия политически животъ, всичко това иде да внесе чуждъ елементъ, спъващъ разволя на организации, които нѣматъ нищо общо съ политическия животъ на страната, и въ които нѣма смисълъ да се проявяватъ партийнитѣ, партийността. У насъ партийниятъ духъ, партийната разпокъсаностъ, партизанството, развивайки се и засилвайки се постепенно, бѣше достигнало до неотдавна до своя върхъ, ако може да се каже, до своята апогея. И не можемъ да отречемъ, както казахъ по-рано, че голѣма частъ отъ лопевинитѣ на нашия политически животъ се дължатъ именно на отрицателнитѣ страни на партийността. Следъ 9 юний, като се съзнаваше голѣмата пакостъ отъ прекалената партийностъ, отъ отрицателнитѣ страни на партийния животъ за катастрофитѣ и тежкия режимъ, който бѣхме преживѣли, въ обществото, въ страната се понесе едно общо желание, едно спонтанно проявено желание, възможно повече да се отстранятъ този духъ на партийностъ, на партизанство, на партийни ежби; понесе се едно желание, разпокъсаностъта на партиитѣ да се замѣни съ едно обединяване на по-близкитѣ партии; партизанството да се замѣни съ духа на общия интересъ, съ духа на общественя моралъ; партийната непримиримостъ, партийнитѣ ежби да се замѣнятъ съ духа на примирението, съ духа на въздържаностъта, съ духа на обществената солидарностъ. И известно е, че правителството, което се създаде следъ 9 юний, и ония обществени дейци и сили, които го поддържиха и му дадоха и даватъ и до днесъ своята поддръжка, тѣ, и главно тѣ, между другото, си поставиха като една задача: да отстранятъ всички тия отрицателни страни на партийността, да смекчатъ валиитѣ партийни борби и да създадатъ условия за едно по-нормално политическо развитие. И това не е, както често пъти се твърди, наложено отъ нѣкого; че нѣкои дейци, нѣкои течения, нѣкои личности имали така или инѣкъ такава желание, имали сила и властъ и го наложили намъ и на всички. То бѣше нало-

жено — вѣрно е — отъ духа на времето, бѣше наложено като реакция на онова партизанство, което се засилваше до това време и което въ последния режимъ достигна върха на своето развитие. И то е една политика, една тенденция въ днешното управление. И ето, въ духа на тази политика, въ духа на тази тенденция е и този малъкъ законопроектъ, който се внася отъ г. министра на вътрешнитѣ работи и който е предметъ на нашиятѣ обсъждания. Чрезъ него се цели до известна степенъ, до известенъ размѣръ да се смекчи остротата на партийнитѣ борби тамъ долу въ маситѣ, да се създадатъ по възможностъ условия за задружна работа, за едно примирение, а чрезъ туй да се създадатъ и условия за по-добра творческа дейностъ въ общинитѣ и въ училищнитѣ настоятелства.

Да дойдемъ по-конкретно до самия законопроектъ. Иматъ се предъ видъ задачитѣ на общинитѣ и осъществяването имъ чрезъ общинскитѣ съвети и чрезъ училищнитѣ настоятелства. Известно е какви сѣ тѣзи задачи — добре ги очерта вчера г. Балтовъ. Това сѣ стопански задачи, това сѣ благоустройствени задачи, това сѣ културни и просвѣтни задачи. Условията за тѣхното възможно най-сполучливо постигане сѣ следнитѣ три: най-напредъ да се намѣрятъ, да се изтъкнатъ и посочатъ належашитѣ за всѣки даденъ моментъ реални нужди и задачи по всички тѣзи направления; следъ туй да се намѣрятъ най-подходящитѣ, най-подготвенитѣ и опитни и най-почтенитѣ хора, които могатъ да ги осъществятъ, които да се поставятъ като общински съветници, като кметове, като училищни настоятели; и най-подиръ да се създадатъ условия за една експедитивна дейностъ, не спъваща отъ дребнавости, отъ вътрешни борби и пр. Е добре, тѣзи задачи, така както се схващатъ отъ всички и тѣзи условия за тѣхното осъществяване, чини ми се, не съдържатъ въ себе си нѣщо такова, което да налага партийностъ при тѣхното прокарване, което да прави да бѣде необходима партийността при тѣхното осъществяване.

Благоустройственитѣ задачи, като напр. да се направи чешма или мостъ въ едно село, да се подобри, да кажемъ, въ хигиеническо отношение нѣщо въ селото, да се пресуши, да кажемъ, нѣкой гьолъ, да се направи училище — това сѣ задачи общи, задачи, които не могатъ да бѣдатъ присъщи на една или друга партия, която съществува въ името на голѣми програмни идеи за държавата, това сѣ задачи, които еднакво интересуватъ хората отъ всички класи. Като допуснемъ, че партиитѣ сѣ най-идеално разпредѣлени, на една страна пролетарии, на друга сръбни селяни, да кажемъ земледѣлци, на трета индустриалци, ако ги има въ селото, еднакво и за работници, и за земледѣлци, и за индустриалци, е необходимо и едно, и друго, и третото, а и условията за тѣхното осъществяване сѣщо така не сѣ отъ характеръ да налагатъ нѣкаква партийностъ. Трѣбва да се подобрятъ най-добритѣ хора. Е добре, най-добритѣ хора не сѣ непременно въ една партия само, която има, да кажемъ, най-добри партийни идеи. Добри хора ще намѣришъ навсякъде въ селото, както ще намѣришъ и слаби хора. Така че, тѣ би трѣбовало да се взематъ отъ едни, а отъ други да се взематъ отъ други — и отъ всички сръбди, безъ огледъ на туй, какви политически убеждения по-нататъкъ ще поддържатъ. Сѣщо така е и за условията за една по-експедитивна дейностъ. Нѣма, следователно, необходимостъ отъ партийностъ. Ние не я пждимъ — ако нѣкои не могатъ безъ партийностъ, ще си послужатъ и съ нея — но азъ смѣтамъ, че тя не е необходима; нѣщо повече, азъ смѣтамъ — както се произнесе единъ нашъ другаръ вчера — че тя е дори вредна. Напр. при опредѣлянето на една платформа, когато се явяватъ много партии, много групи, които ще претендиратъ да управляватъ една селска община, ще се издребнѣе съ посочване на различни мѣроприятия и ще се пропуснатъ най-важнитѣ. Когато ще се дойде да се опредѣлятъ лицата, една партия, една организация не може да има най-добритѣ хора; ще посочи единъ-двама, но другитѣ не сѣ вече така подготвени. Ще се каже: да, но при пропорционалната система всѣка организация въ селото ще си постави своитѣ първи хора и ще се събере въ съвокупностъ единъ контингентъ отъ добри и почетни хора. Но, освенъ дето не всѣкога въ всѣка партия има непрѣмѣнно добри и свършени хора, и да речемъ даже, че е така, ще се създаде пакъ едно условие за неекспедитивна работа по-нататъкъ въ самия съветъ, защото всѣки ще теги на своя страна — единъ насамъ, другъ нататъкъ. И въ този случай, безспорно е, че въ интереса особено за подбирането на по-добри хора и главно за създаването на условия за по-експедитивна дейностъ по-нататъкъ, за предпочитане е да

се създадат условия за една коалиция въ селото, но коалицията отъ повече партии. Защото при коалицията ще се вземат пакъ отъ всички партии по-добритъ хора, но тѣ ще бждатъ обединени въ името на една платформа и ще работятъ задружно по-нататъкъ.

Но тукъ се изтъкнаха примѣри за една непримирима борба, за една невъзможност да се работи въ общинитѣ, кждето по отдѣлно отъ всѣка партия има най-добритѣ хора, но понеже между тѣхъ съществува единъ духъ на непримиримостъ, при работитѣ въ съвета тѣ се постоянно каратъ, отричатъ всичко онова, което се върши, явяватъ се спорове за дребни работи и не върви. Азъ съмъ билъ членъ на общинския съветъ въ Столицата и зная какъ при наличността на най-добритѣ хора работата е вървѣла извънредно бавно: цѣли седмици сж се пропакали спорове за нищо, цѣли часове сж се губели въ ожесточени спорове, особено пъкъ както бѣше въ миналото между приятелитѣ отъ широкитѣ социалисти и тогавашнитѣ тѣсни социалисти, и работата не вървѣше. Имаше въ 1918 г. единъ моментъ, когато се наложи, следъ като паднаха радославиститѣ, за да не се разтури общината, да се създаде една широка коалиция, въ която трѣбваше да взематъ участие и широкитѣ социалисти, и народнитѣ, и демократитѣ, и радикалитѣ, и прогресиститѣ, и националь-либералитѣ, и тогава, понеже всички бѣха обединени и вършеха общо дѣло, работата вървѣше много добре, всички се разбираха, дори широкитѣ социалисти съ националь-либералитѣ. Та безспорно е, че въ такива случаи коалицията е за предпочитане и затова трѣбва да се създаватъ условия за коалиция.

Но азъ смѣтамъ, че има и нѣщо по-добро отъ коалицията. Защото и при коалицията има условия, поради които не могатъ всѣкога да влѣзатъ най-добритѣ хора въ общинския съветъ. Понѣкога отношенията между партиитѣ сж такива, че има партии, съ които и другитѣ не патъ да правятъ коалиция, както бѣше напр. довчера съ националь-либералитѣ. Ето напр. ние радикалитѣ имаме едно конгресно решение въ смисълъ, да не се правятъ никакви коалиции съ националь-либералитѣ. Днесъ същото би било да кажемъ, за дружбащитѣ или за разнитѣ групи отъ Земледѣлския съюзъ. Когато дойде до коалиция, все ще кажемъ: ние до вчера това, онова правихте, не може да правимъ коалиция съ васъ. А при туй въ едно село — и това е безспоренъ фактъ — най-добритѣ хора правятъ впечатление, че сж отъ тази или онази партия; тѣзи, които сж известни като добри хора, могатъ да бждатъ въ всѣка партия, могатъ да бждатъ и националь-либерали и не знамъ какви. Освенъ това може да има и такива, които сж управявали една две години и сж добили една опитностъ, при тълното одобрение отъ страна на всички. Такавъ единъ човекъ може да бжде единъ отъ най-добритѣ хора, но при една коалиция между партии може да бжде неудобно да го вземешъ.

Г. Пенчевъ (с. д): Той ще бжде избранъ.

Т. Влайковъ (д. сг): Ще бжде избранъ, но ще стои на страна. — Има и другъ случай. Така или иначе, има хора, които стоятъ вънъ отъ партиитѣ; между тѣхъ може да има много добри и почтени хора. Така че може да има въ едно село или градъ нѣкой мѣстень, почтень, подготвенъ, опитень деець, който е вънъ отъ партиитѣ и който не иска да влѣзе въ никоя партийна листа, а ако би билъ избранъ, ще бжде полезенъ. Ето защо явява се една необходимостъ да се създадатъ условия и за безпартийни, да го кажемъ, групи, групи отъ хора, безъ разлика отъ коя сж партия, ако щете, въ нѣкои случаи и общоселски групи, да взематъ участие въ живота на общината.

К. Бозвелиевъ (с. д): Едно средство има — да се премахне пропорцията!

Т. Влайковъ (д. сг): По този начинъ ще дадемъ възможност да влѣзатъ въ общинския съветъ най-добритѣ, най-подготвенитѣ хора отъ селото, които ще могатъ действително да вършатъ работата на общината. А естествено е, че съ туй ще се постигне косвено и тази целъ, че ще отстранимъ партийната неприязненостъ между тѣзи хора, защото като се заловятъ за една обща работа, тази работа ще създаде въ тѣхъ духъ на примиримостъ, на търпимостъ и по този начинъ ще може и дѣлата на общината да се вършатъ по-добре и ще има по-голяма експедиитивностъ. Съ това ще се създадатъ и условия за едно по-спокойно политическо развитие, ще се отстранятъ по-възможностъ тѣзи

партийни ежби и тази партийна и политическа неприязненостъ, която се създаваше и насаждаше отъ разнитѣ партийни групи.

Ето какво се цели, какво се има предъ видъ, съ настоящия законопроектъ. Така, както е създаденъ, той има предъ видъ — като изоставимъ въпроса за окръжнитѣ съвети — за общинитѣ, чрезъ премахването на партийния цѣвътъ, да се създадатъ условия за по-широки коалиции и особено да се създадатъ условия за надпартийни, безпартийни или общоселски групировки, които сж и полезни и желателни. А по-нататъкъ — тукъ не е изтъкната тази задача, но има се предъ видъ — при обжждането на законопроекта въ комисията, да се създадатъ положения, чрезъ които партийнитѣ листи да не бждатъ необходими, да не бжде казано, че непременно листитѣ сж партийни. За щастие, и въ сега съществуващия законъ имаме това, защото когато за изборитѣ за народни представители се казва, че листитѣ сж партийни, когато за изборитѣ за окръжни съвети се казва, че листитѣ сж на групи или на партии, за изборитѣ за общински съвети въ чл. 149 се казва: (Чете) „Въ това заявление се посочва названието на групата, редътъ на кандидатитѣ, цѣвътъ на бюлетинитѣ и името на застъпника“. Значи, както виждате, за щастие като че-ли законодателятъ, когато е създавалъ този законъ, е ималъ това предъ видъ. Ако бѣше казано, „партии“, азъ бихъ искалъ тогава да се измѣни това непременно и да се каже, вмѣсто „партии“, „групи“, но понеже си е казано „групи“ трѣбва така да си остане. Ако нѣкои искатъ тѣзи групи да ги смѣтнатъ като партийни, на добъръ имъ часъ, но ние създаваме условия и ще насърчимъ възможността, щото тѣзи групи да не бждатъ непременно партийни, да могатъ да бждатъ групи на коалиции, групи общоселски или безпартийни, които ще се именуватъ съ първото лице, което води листата: група на Иванъ Стояновъ, група на Петъръ Николовъ и т. н. Съ това, повтарямъ, ние отъ една страна улесняваме разрешаването и постигането на чисто общинскитѣ задачи на тѣзи институти, сир. по-разумното, по-целесъобразното, компетентното осществяване на тѣхнитѣ задачи, и отъ друга страна ще спомогнемъ и на другата целъ — да смекчимъ партийнитѣ нрави тамъ долу.

Когато говоря за последната целъ, нека се има предъ видъ друго едно нѣщо. Мисли се тукъ малко нѣщо да се спомогне; но известно е, че за промѣната на политическитѣ, на общественитѣ нрави, за насаждане на по-високъ общественъ моралъ не можемъ да очакваме нѣщо особено отъ законитѣ. Ние трѣбова да пригаждаме и законитѣ къмъ тази целъ, но ако желаемъ ефикасни резултати, трѣбва широка обществена дейностъ въ тази посока. Азъ обичамъ да вѣрвамъ, че ние днесъ съзнаваме нуждата за смекчаване на нашитѣ политически нрави, за намаляване остротата на партийнитѣ борби, за възможното отстранение на отрицателнитѣ страни на нашия партиенъ животъ. Безразлично дали това се манифестира или не, но въ душата си всѣки отъ насъ признава, че наистина това е една наложителна необходимостъ за днешния моментъ, че това е една обществена задача. И когато признаемъ, че това е една обществена задача, трѣбвало би всички да се заемемъ, споредъ силитѣ си, чрезъ словото, съ което разполагаме, чрезъ нашата дейностъ, чрезъ нашия печатъ да спомогаме за да се върви въ това направление.

Общинитѣ напр. както се спомена и както е известно, иматъ свои собствени задачи. Тѣ не трѣбва да служатъ като средство за нѣкакви партийни домогвания. Общинитѣ не могатъ и не трѣбва да бждатъ нѣкакъвъ инструментъ, нѣкакви оръдия за постигане на едни или други партийни цели. Тѣ сж ония основни ядра на нашия държавенъ организъмъ, които сами за себе си могатъ да погълнатъ достатъчно грижи и усилия на мѣстнитѣ дейци и на държавата за постигане на непосредственитѣ тѣхни задачи, които не сж партийни задачи. Ние, обаче, преиначаваме действителността и това, което отрекохъ, често пъти го вършимъ въ действителностъ — често пъти не, а почти всѣкога ние гледаме на общинитѣ като на едни оръдия за партийни цели. Ето, напр. утре предстоятъ избори за общински съвети, чрезъ които съвети се има предъ видъ да се създадатъ най-добритѣ условия за процѣвтането и благосъстоянието на тѣзи общани и за подобрене условията на тѣхния животъ. Е добре, ние всички утре ще се нахвърляме не за да постигнемъ тази целъ, а за да превземемъ общинитѣ за партийни цели. Следъ изборитѣ ние нѣма да отидемъ да се питаемъ, нѣма даже нашето общество да се пита, дали наистина въ тѣзи избори се постигна тѣхната сжщинска целъ, дали наистина навсѣмъде се посочиха ония голѣми и важни задачи за всѣка община, отъ

мъстен характер, ония задачи, насочени да задоволят мъстните нужди и дали навсякъде сж избрани най-пригодните хора, най-достойните мъстни дейци, които да могат да осъществят тази задача — нѣма да си зададем този въпрос, а и тукъ, и въ печата, и въ широкото общество, ние ще питаме, коя партия сполучи да добиѣ надмощие, коя партия е вземала връхъ, коя партия има повече гласове, а сѣщинската задача, за която ставатъ изборитѣ, я оставяме настрана. Това е една аномалия, това не трѣбва да бъде. Нужно е да престанемъ да гледаме презъ партийни очила и да поставяме партийни цели на общинитѣ и на самоуправителнитѣ тѣла, изобщо. Този законопроектъ, повтарямъ пакъ, гони тази малка, но почетна и благородна задача — да спомогне, доколкото се може, за да се отстрани и премахне тази язва. Азъ съмъ поддържникъ на идеята за сговоръ, на идеята за смекчаване на остритѣ партийни борби, и за създаване на условия въобще въ нашия животъ, и особено тамъ долу, условия за едно нормално развитие и за насочване на голѣмитѣ усилия на гражданството и на обществото върху културнитѣ и стопански задачи. И защото азъ съмъ поддържникъ на тази идея, затуй съмъ членъ на Демократическия сговоръ. И днесъ азъ ще гласувамъ за този законопроектъ, който гони цель еднаква или приближаваща се къмъ тази обща цель, която има предъ видъ и самиятъ Демократически сговоръ. Азъ бихъ желалъ всички да поддържимъ законопроекта, всички да гласуваме за него и да го изпратимъ въ комисията. И нека тамъ, съ съдействието на добри приятели, на вещи и компетентни хора отъ всички течения, се внесатъ въ него всички подобрения, за да може той, макаръ и малкъ, макаръ представляващъ една незначителна инициатива, все пакъ, доколкото е възможно, да даде ония очаквания и благотворни резултати, които набелѣзахъ тукъ и които се иматъ предъ видъ, ония резултати, чрезъ които да можемъ да издигнемъ нашата община на нужната висота, да удовлетворимъ нейнитѣ голѣми, въпиющи и на зрѣли нужди и да създадемъ по възможностъ условия за едно по-добро политическо развитие на нашата страна. (Ръкоплѣскания отъ сговоритѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Внесениятъ законопроектъ, споредъ мене, има и партизанска страна, а има и непартизанска страна.

И. Симеоновъ (д. ст): Мѣшано!

Х. Димитровъ (з): Мене ме е хващало много пѣти ядъ на тѣзи цвѣтове, защото случвало се е въ общински или въ други избори да дойдемъ до съгласие по всичко друго и най-после, когато се спремъ само съ кой цвѣтъ да се работи, този цвѣтъ става причина да се развалатъ една целесъобразна коалиция. Нашитѣ хора сж просто хипнотизирани отъ тѣзи цвѣтове, както и испанскитѣ бикове — отъ паренитѣ платна, съ които ги мамятъ.

И. Симеоновъ (д. ст): Ти сигурно си билъ въ Испания и затуй знаешъ!

Х. Димитровъ (з): Неумѣтността на цвѣтоветѣ е въ това, че отвличатъ вниманието на избирателя отъ личноститѣ и го завличатъ въ нѣкаква си фиксъ-идея, която нито той, нито водителитѣ му сж я разбрали, но която имъ е вдъхната нѣщо като душа. Той си стои на нея като на янакъ и отъ тази инертна позиция нито даже очевиднитѣ благоразумности въ разнитѣ случаи могатъ да го изтрѣгнатъ. И заради туй сегашниятъ избирателенъ законъ, който на друго мѣсто може да е указвалъ отлично влияние, у насъ е далъ обратни резултати. И вие видѣхте, че България при изборнитѣ цвѣтове дойде до най-лошъ партизански край, дойде до гражданска война. Защото у насъ оезсилини главитѣ ни да бѣдатъ призици, които да пречупватъ лжичитѣ, които излизатъ както отъ българската действителностъ, така и отъ поукитѣ, които можемъ да вземаме отъ вънъ, ние излагаваме принципи чужди и — хопъ, прилагаме ги при нашата действителностъ, безъ да си даваме сметка, че не такива формалности сж, които могатъ да подкарватъ нашия животъ къмъ подобрене. И затуй премахването на цвѣтнитѣ бюлетени при общинскитѣ и окръжнитѣ избори е крайно наложително, за да се заставятъ, както избирателитѣ, тѣй и избираемитѣ да не

търсятъ цвѣтове, да не се отвличатъ по разни фиксъ-идеи, ами преди всичко да гледатъ на личноститѣ. Защото ние у насъ имаме копирани и преведени почти всичкитѣ идеи, които сж докарали много държави до най-последната дума на цивилизацията, и то повече да ги урезалимъ, отколкото да послужатъ за българския напредѣкъ. На избирателя ще му се отнеме оня хипнозъ, който му е набѣсканъ при лашата слободия отъ всевъзможни демагози; сега той, като се явява на избора, нѣма да говори за наши и ваши, оранжеви, винени, сини, зелени и пр. глупости, а ще говори за Ивала, за Драгана — колко пари чини, какво му е миналото и т. п.

Г. Чернооковъ (с. д): Ще се пита какво му е виното въ кръчмата и какво му е мезето.

С. Василевъ (д. ст): (Къмъ социалъ-демократитѣ и комуниститѣ) Шомъ опозиционеръ говори въ полза на правителството, не ви се слуша.

Х. Димитровъ (з): Ще си сложи въпроса и ще се приведе работата къмъ една реалностъ.

Г. Чернооковъ (с. д): Гендовичъ едно време така говорѣше.

С. Василевъ (д. ст): Но този е човѣкъ отъ народа.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни) Моля, г-да!

Х. Димитровъ (з): Трѣбва да се разбере, че личноститѣ сж по-важни отъ идеитѣ; трѣбва да се разбере, че всички идеи, плановете, програми и пр. не сж нищо безъ еквивалентни личности. (Общъ смѣхъ) Вие можете да се смѣете колкото щете, но азъ ви моля да разберете, че идеитѣ сж само плановете за къщи, но тѣ не сж нищо къщи, нито материалъ за къщи — тѣ сж само единъ планъ. И ако въ този планъ нѣма материяли отъ личности, които да сж като гранитни камъни, като джбови диреци, като здравъ цементъ, цѣлата къща ще е построена отъ ледъ, който се стопява отъ първия лжчъ на властѣта и рухва всичко. Ние имаме примѣръ, дето сж рухвали много величествени построяния на мизерни духове, каквото бѣше онова на голѣмата руска баламщина, дето се проповѣдваше най-голѣма свобода на словото, където се казваха най-грозни думи противъ военната дисциплина и грубата сила и насилиято и където като постройка величественъ храмъ отъ ледъ, подъ лжчитѣ на действителността видѣха, че всичко рухна и бидоха заставени да плюятъ на всичко минало и до-караха оня нещастникъ Ленинъ — който бѣше единъ добросъвестенъ човѣкъ, но за жалостъ страдаше отъ зеленина въ мозъка (Смѣхъ) — да стигне до парализия, защото имаше повече съвестъ отъ нашитѣ комунисти. Другъ единъ, сжщо отъ голѣми вътрешни борби и отъ сжщото желание да свърже двата края на опозиционното и властвуващето и въ сжщото време за да спаси своята и на другаритѣ си глави, защото бѣха ангажирани съ ония милиони жертви, които направиха, и той дойде до тамъ, да изпадне въ всевъзможни болести, които сж отъ първено изтощение, каквато е ракътъ. Това е г. Троцки (Смѣхъ) Колкото и да не ме обичатъ комунистатѣ, азъ мислѣхъ, че ние дължимъ малко повече любовъ къмъ тѣхъ и изобщо къмъ нашата нерегулирана още лѣвица, за да ги спасимъ отъ парализиране и всевъзможни други болести, (Смѣхъ) а нашата държава отъ унищожение. Защото Русия можеше да направи експерименти и глупости, както единъ голѣмъ богатъшъ може да направи голѣми грѣшки и пакъ може да преживѣе. Но ние, като малка държавица, шомъ направимъ нѣкоя отъ тия шуротии, насъ ни чака неминуема гибель.

Д. Кандульковъ (к): Остави тия работи. Кажъ нѣщо за мушамитѣ.

Х. Димитровъ (з): Ако въ това имаше каква истина, Стамболийски цѣлте да ме обеси. Но сега не е въпросътъ за мене, а е за законопроекта. Ние другъ пѣтъ ще се сжднимъ.

С. Василевъ (д. ст): Нека чуемъ думата на земледѣлския народъ. Дайте му възможностъ да се изкаже.

Г. Чернооковъ (с. д): Той е еквивалентна личность на една мушам!

Х. Димитровъ (з): Не е важно това. — Истинската и здравомислящата частъ отъ българския народъ, оная, която носи още непоковарена съвестъ и душа и която може да бжде опора на оная разумна властъ отъ тукъ (Сочи мини-стерската маса), тя иска не чести смѣни на властта; и затова тя съ готовностъ и съ благодарностъ ще приеме всѣка една мѣрка, която макаръ и да е партизанска, ще допринесе за закрѣпването на властта — съ изключение на онази нещастна частъ, откриоила се отъ българския животъ, отъ реалнитѣ доходи въ живота, която чака само падане и свагане на правителства. Всичката друга основа на нашия икономически животъ иска правителството да вземе такива мѣрципрятия, които макаръ и да сѫ партизански, ще сѫ отъ естество да попречатъ на по-голтма партизанщина. Защото азъ признавамъ, азъ виждамъ и вѣрвамъ, че мотивитѣ на ония, които сѫ правили настоящия законопроектъ сѫ и партизански, сѫ и да добиятъ едно обстоятелство повече благоприятно за заздравяването и завладяването въ изборитѣ.

С. Василевъ (д. сг): Да унищожи партизанството.

Х. Димитровъ (з): Но азъ ги дълбоко оправдавамъ въ това. Защото народътъ иска едно стабилно управление, следъ всички опити, които се направиха отъ 4 години насамъ. У насъ не е мизерията въ правителствата, а мизерията е въ опозицията. (Смѣхъ) Защото всички партии вече сѫ преминали отъ опозиционността презъ властвването. Но защо и до сега това нещастно българско зло не е премахнато. Защото и опозицията не стои морално и мозъчно по-горе отъ правителството (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ). И здравата частъ на българския народъ допуска на правителството да си служи съ всички мѣрки, които могатъ да му бждатъ полезни, за да се заздравятъ и затегнатъ чинитѣ на лѣвицата и на опозицията, която отъ нѣколко месеца насамъ надава невѣроятенъ партизански вой, на който ако търсишъ моралнитѣ мотиви, не можешъ ги намѣри. (Смѣхъ)

С. Василевъ (д. сг): Намиратъ се. — Министерскитѣ кресла.

Х. Димитровъ (з): Вие се смѣете, г-да. Тогава позволете ми да направя единъ малъкъ анализъ на онзи партизанлъкъ, който се направи въ нашата Камера.

Обаждатъ се: Позволяваме, позволяваме!

Х. Димитровъ (з): Позволявате? Добре.

Г. Чернооковъ (с. д): На еквивалентнитѣ личности!

Х. Димитровъ (з): Какво чудно намиратъ въ това, бе, приятелю? Нима не трѣбва на всѣка идея да има личностъ, която да е нейнъ еквивалентъ съ своитѣ морални и мозъчни качества? Или това твоеятъ Маркъс не е го писалъ нѣкогашъ? Но ти не си ималъ възможностъ да го научишъ на изустъ, че да го повтаряшъ изъ пѣла България като папагалъ. (Смѣхъ) — Искате анализъ, нали?

Обаждатъ се: Искаме.

Х. Димитровъ (з): Добре. Сърдите се на правителството, че прави партизанлъкъ. Азъ не му се сърдя и дадохъ декларация, че не съмъ съгласенъ съ това: „Долу правителството!“ И ето защо. Нѣма да говоря за моята личностъ, но ще направя анализъ, да видимъ дали това сърце — Народното събрание — отъ което очаква България, е съ прочистена кръвъ, дали то е действително едно здраво сърце.

Г. Чернооковъ (с. д): На него анализъ нѣма ли да направимъ? (Смѣхъ)

Х. Димитровъ (з): Трѣбва да направимъ анализъ, преди всичко, на насъ си.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Чернооковъ! Нищо не казва ораторътъ, което да предизвиква тия качки и този смѣхъ.

Х. Димитровъ (з): Почвамъ. Ние сме въ една епоха, когато може да се счита, че държавата е въ едно крайно на-тервнато положение, при което трѣбва всички добросъвестно

да помагаме на управницитѣ, за да изведатъ държавния параходъ отъ мѣстността на подводнитѣ скали. Но какво направихме? Сговорътъ взе да се разлага.

отъ сговориститѣ: А-а-а!

А. Цанковъ (с. д) Отъ когато взе ти да отивашъ къмъ тѣхъ.

Х. Димитровъ (з): Начало на това даде достауважае-миятъ г. Малиновъ. (Веселостъ) Г. Малиновъ палѣзе отъ тукъ пръвъ да даде начало на разлагането.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви да съкратите въ тая частъ, г. Димитровъ. (Възражения отъ сговориститѣ. Смѣхъ всрѣдъ социалдемократитѣ)

С. Василевъ (д. сг): Нѣма защо да го прекъсвате, г. пред-седателю!

Х. Димитровъ (з): Моля ви се! Г. Малиновъ излѣзе тукъ да каже на болника: „Ти си боленъ и до заранъ можешъ да умрешъ“. Азъ попитахъ нѣкой отъ министритѣ: аджеба, този човѣкъ дохожда ли при васъ по-рано?

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Това нѣма нищо общо съ законопроекта. (Възражения отъ сговориститѣ)

С. Василевъ (д. сг): Той има право да говори.

Х. Димитровъ (з): Говори се върху партизанлъка въ България — това е една широка тема.

И. Симеоновъ (д. сг): Христо, ще те изпратя при д-ръ Данаджиевъ да те прегледа или въ Ловечъ при д-ръ Паяковъ да те аускултира. (Смѣхъ)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви се, г. Симеоновъ!

Х. Димитровъ (з): Ние имаме една сантиментална сла-бостъ.

И. Симеоновъ (д. сг): (Казва нѣщо)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Симеоновъ! Моля Ви се!

Х. Димитровъ (з): Г. Симеоновъ! Азъ не съмъ казалъ никаква обидна дума. Да не пращамъ тебе при Данаджиевъ! (Смѣхъ) Тукъ се говори пѣли два часа за партизанлъка.

И. Симеоновъ (д. сг): Ти знаешъ Лакатникъ, ще намѣришъ и друго село. Помни и Барцелона, помни и Лакат-никъ. (Смѣхъ)

Х. Димитровъ (з): Ние имаме една слабостъ сантимен-тална, патриотическа и пр. и пр., завързани спорове съ съседни държави, и всички бѣхме въ единъ тонъ. Откакъ умрѣ Стамболийски, пѣлиятъ нашъ съюзъ сме на едно мнение, почти всички сме принципино съгласни съ прави-телството — да държимъ едно твърдо поведение къмъ съседитѣ. Италия, както всѣкога, използвава това на-строение и си склучи единъ хубавъ договоръ. Ние всички се малко поотдрѣгнахме и чакъ когато правител-ството взе добъръ урокъ и направи нужната корекция и завои, излѣзе тукъ г. Малиновъ да казва: „Хе!“, и да кри-тикува пѣлата тази политика: та тайни организации, та не знамъ какво, та не знамъ що. Много недобросъвестно бѣше това отъ неговъ страна.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви се! Азъ не мога да позволя да говорите така. Единъ колега не може да говори така.

Х. Димитровъ (з): Имамъ право да говоря.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Нѣмате това ка-чество, г. Димитровъ, и никой нѣма това качество. Азъ Ви предупреждавамъ.

Х. Димитровъ (з): Добре, ще смекча малко. — Той мъл-чалъ презъ всичкото време, както и всички сме мълчали;

както всички страдаме от сърдечна и мозъчна слабост, да можем да хванем нота въ международния концерт, страда и той барабар съ нас. И когато виждаме, че е станала една гръбшка, и когато тръбва съ всички усилия да помогнем, за да се изгладя посоката, той излиза и казва: „Стои! Вие сте въ гръбшки, вие калпаво направихте, лошо направихте“, и пр. Къде е тук логиката, къде е добросъвестността за един хора, които бѣха извадени от Шуменския затвор? Азъ виждамъ тукъ достойно поведението на г. Далевъ, на г. Теодоровъ, на г. Маджаровъ, които по бащински помагатъ на управлението.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви се, говорете по законопроекта. Това не е нито бюджетъ, нито отговоръ на тронното слово.

Х. Димитровъ (з): Това е точно по партизанския въпросъ. Защото гръбшките захващатъ отъ тукъ и се разпространяватъ по цѣла България.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Другъ поводъ ще имате да говорите за това. Сега говорете по бѣлата бюлетина.

А. Додовъ (д. ст): Когато се говори по външната политика, тогава ще приказваме това.

Х. Димитровъ (з): Това е партизанлъкъ въ България, г-да! Но нека оставимъ вече хората отъ Сговора; да преминемъ къмъ нашия лагеръ. Въ хората отъ нашия лагеръ дотогава имаше голѣма тенденция да се покажатъ, да се корегиратъ, да се поправятъ и да отидатъ по една възходяща линия, откъдето да бждатъ полезни както на България, тъй и на себе си и на съюза. Обаче, като видѣха, че има размърдане въ Сговора, надигнаха си апетититѣ, окуражиха се въ своитѣ стари позиции и тамъ взе да наддѣлява онова течение, което е продължение на посоката, която бѣше теглена отъ Стамболийски. Голѣма гръбшка бѣше убийството на Стамболийски. Той е казалъ нѣкога: да не го убиватъ, защото само той може да възпре тая вълна, която е въ Земледѣлския съюзъ, тая вълна отъ народъ. И действително, тѣзи хора сж като хипнотизирани отъ него. Само като ги удари горния прагъ, имаха разведраване и бѣха тръгнали да видятъ и долния. (Смѣхъ) Дотогава тѣ отиваха въ посока да се разбератъ съ Драгиева, обаче, следъ като видѣха тръгването къмъ разлагане въ Сговора, веднага това повлѣче разлагане и у насъ за запазване сжщата оная посока, която ни доведе до 9 юний. (Оживление) Азъ и сега много пъти имъ казвамъ: а бе, ако бѣше живъ Стамболийски, самъ той щѣше да разбере, че тая посока е погрѣшна, че този моралъ е недостатъченъ, че този умъ е малъкъ. И понеже той имаше една велика душа — нека му го признаемъ — имаше единъ младъ духъ, той щѣше да еволюира. До сега главата му да е побѣлѣла, но щѣше да поумиѣе и тая, да не я кажа, чарда, щѣше да я отхинотизира отъ оная посока и щѣше да я поведе въ една по-добра посока.

Въ каква посока отиде Българскиятъ земледѣлски съюзъ, който е една отъ опоритѣ на духовния миръ или размиръ въ България? Който отъ васъ чете вестникъ „Народна защита“, който отъ васъ познава личността Димитъръ Грънчаровъ, който отъ васъ знае, защо е възвѣзълъ той въ затвора по чл. 4 и по какъвъ начинъ е излизалъ отъ тамъ, той ще разбере степента на болестта въ България. И като види, че той човѣкъ има всичката възможностъ и всичкото туне да излиза и да чете моралъ на цѣла България, да излиза да сочи пътя за вървежа и напредка на цѣла България, ще разбере, че болестта на България е въ такава степенъ, че е толкова голѣма, толкова извънредна, щото само извънредни лѣкарства могатъ да я излѣкуватъ.

Като погледнемъ съ единъ по трезвентъ погледъ върху психологическото състояние въ България, ние трѣбва да разберемъ, че страдаме отъ така наречената слободия. И тая слободия не иде отъ нѣкакво чувство на префинена възпитаност, а иде отъ една обща слабост — слабост и въ съзнанието, слабост и въ духа. Печалното е, че тази слабост се прозира и въ правителствената срѣда. Азъ отъ много гледни точки съмъ хюкюматичия. Докато Стамболийски бѣше министъръ-председателъ, азъ съмъ го кръпилъ искрено и всичкитѣ ми борби сж били не да го свалямъ, не да му преча: азъ, никога не извикахъ: „Долу Стамболийски“, защото гървахъ, че които и да дойдатъ следъ него, нѣма да се различаватъ много отъ него. На васъ може да ви се вижда чудно това, но за мене това е истина. Презъ

всичкото време на неговото управление, доколкото скромнитѣ ми сили позволяваха, азъ съмъ се старалъ тамъ, където виждахъ, че грѣши, да му подхвърлямъ по различни начини моето мнение. Когато бѣше въпросъ за антиконституционнитѣ закони, за които сега вие, лѣвницата, плачете, и за които земледѣлцитѣ се извиняваха, че прокуроритѣ и сждитѣ не сж ги прилагали, азъ бѣхъ този, който въ единъ конгресъ на България земледѣлски съюзъ бѣхъ казалъ: да се обѣсятъ 40 прокурори и сждии. (Общъ смѣхъ) Но, г-да, азъ го казахъ това условно, за да обезоружа нашитѣ тогавашни министри, защото разбрахъ, че тѣ сж първитѣ, които даватъ примѣръ за нарушение на тия закони, тъй като не могатъ да противостоятъ нито на атакитѣ, които имъ се правятъ чрезъ женни, нито на апакитѣ, които имъ се правятъ чрезъ пари. Но тѣ имаха смѣлостта да се отпращаватъ, като казваха: „Ние правимъ законитѣ, но нѣмаме въ сждилищата наши прокурори и сждии; тѣ ги отмѣняватъ“. Но азъ, който бѣхъ изследвалъ работата и знаехъ истината, казахъ имъ: вие, които сте създали законитѣ и които сте ангажирани да излѣкувате болестта на България, причинена и отъ хилядитѣ умрѣли и убити презъ последната война, вие можехте и трѣбваше да убедите тѣзи, които ви пречатъ, и ако бѣхте обесили 40 прокурори и сждии, всички щѣха да се разтреперятъ и щѣха да прилагатъ добросъвестно законитѣ. Но тѣзи, които сега ги защитаватъ поради инертностъ на своя духъ и умъ, тѣзи сждитѣ, които тогава бѣха около законодателя, тѣ тогава бѣха замислени всѣки около своитѣ далаверии или около своя голѣмецъ Стамболийски.

С. Василевъ (д. ст): Значи, чардата.

Х. Димитровъ (з): Тогава тѣ не си стѣгаха пояса. Азъ толкова съмъ обичалъ земледѣлското правителство, колкото обичамъ и настоящето правителство, колкото съмъ готовъ да обичамъ и Малиновъ утре, ако за щастие или нещастие, неговъ кабинетъ дойде на власт; ще гледамъ да му помагамъ било отъ нивата, било съ съблания, било отъ тукъ — отъ където и да съмъ, за да отива България къмъ посока, която азъ мисля, че е добра.

Нѣкой отъ комуниститѣ: Споредъ Драгиевъ, ти си валчестъ камъкъ, отъ който дуварятъ се сѣбара.

Х. Димитровъ (з): Не е тъй казано. Когато азъ се борѣхъ противъ безпринципността въ Земледѣлския съюзъ следъ Балканската война, бѣхъ изключенъ, но Драгиевъ, като добросъвестенъ човѣкъ, разбра че се извърши една неправда и започна да ме защитава. На другия денъ следъ изключването ми, на едно събрание той каза: „Христо Димитровъ го изключихме, но трѣбва да съжаляваме за това, защото той е единъ гранитенъ камъкъ, добъръ за копе, обаче както и да го тургамъ, не дохажда“. (Общъ смѣхъ) Обаче, азъ му отговорихъ, че мѣстото не е равно, а по-после когато и него изключиха, азъ вървамъ и той е разбралъ, че действително мѣстото не е било равно, а и цѣла България разбра, че мѣстото, където ме слагаха да легна, не е равно. (Общъ смѣхъ)

Г. Пастуховъ искаше вчера да увѣчи правителството че не се боя отъ дръжбашитѣ. Азъ пъкъ казвамъ, че ако само малко се отворятъ вратата на демагогията, тогава и г. Малиновъ, и г. Пастуховъ нѣма да се видятъ, и както казвахъ на г. Костурковъ, неговитѣ соколи право въ Шуменския затворъ ще го отведатъ (Общъ смѣхъ)

Опозицията вѣчно пледира за свобода, а никой, включително и Пастуховъ, когато е билъ на власт, не е могълъ да даде свобода. Безъ да си кривимъ тшпата, трѣбва да признаемъ, че ако се даде свобода и ако сж на едно мѣсто комуниститѣ и дръжбашитѣ, тѣ ще спечелатъ. Но азъ казвамъ на нашитѣ, и сега имъ казвамъ, че ако ние бѣхме дали пълна свобода презъ време на изборитѣ, комуниститѣ щѣха да биятъ още тогава и насъ. Благодарение, че ние използвахме властта по всички линии, можахме да имъ попречимъ; иначе щѣха да ни победятъ. Защо? Поради нѣкакво морално превъзходство ли, поради нѣкакъвъ умъ ли? Не — напротивъ, отъ липса на всѣкакъвъ моралъ и отъ неразбирането му даже, отъ липсата на всѣкаква умствена предвидливостъ, защото сж безкрупулни въ своитѣ обещания и въ своитѣ демагогии. Трѣбва да разберемъ действителността, която е, че народътъ стои на една наклонна площъ и на тая площъ добритѣ хора го теглятъ нагоре, а лопитѣ и недостатъчно съвестнитѣ го теглятъ надолу. Дотогава, докогато не се изолира това теглене надолу — а знаеме, че единъ тегли надолу колкото петима

теглят нагоре — и когато у нас е така, койкото добри теглят, толковъ и лопи, можете да бъдете сигурни, че ще отидемъ къмъ лошо. И азъ ако намирамъ махана на г. министра на вътрешнитѣ работи, то е, защото когато му казва, че нѣкой бишь ударилъ четвори шамара на редактора на в. „Бура“, не имъ каза: „Малко сж му“. (Общъ смѣхъ. Голѣма глъчка). Вѣрно е, че азъ бѣхъ противъ делегацията.

Л. Недѣлковъ (з): А сега я препоръчвашъ.

Х. Димитровъ (з): И сега съмъ противъ цепеницата, по неволя я вземамъ, за да се отбранявамъ противъ непоправими цепеничари. (Смѣхъ. Нѣкои отъ сповориститѣ ржкотлискига). Даде ли се пълна свобода, то значи да дойде комунититѣ на власт, то значи България следъ единъ месецъ да я нѣма вече.

М. Донсузовъ (с. д): Само че сега свобода нѣма.

Х. Димитровъ (з): Моля Ви се. Азъ говоря, безъ да съмъ влѣзълъ въ точна дефиниция на понятията. (Общъ смѣхъ) Влѣза ли въ дефиниция на понятията, ще ви кажа, че има свобода и слободия. За да се гарантира свободата, трѣбва да се тури край на слободията. На васъ, г-да, които обичате да ме закачате, казвамъ, че като се дава свобода, тя се използва като свобода само отъ добросъвестнитѣ и разумнитѣ хора, а се обръща на слободия отъ всички недобросъвестни и неразумни хора. Тия недобросъвестни и неразумни хора я обръщатъ на слободия и теглят ътъ народъ надолу. И ако азъ ида тукъ да подкрѣпя правителството въ една по-здраво питана политика, то е защото виждамъ всичката опасностъ да се отиде въ режима на слободията, който води България неминуемо къмъ гибелъ. Та г. Пастиховото кандаджисване, което не е отъ специална зла воля, ами е отъ неджъ и отъ Керенщина въ мисльта (Смѣхъ), сочи точно пътя на Русия, и не е нищо друго, освенъ единъ бандеръ на Керенщината въ своята универсална проява не само въ Русия, но и въ България. (Смѣхъ. Глъчка).

Та, г-да, всички добри синове на България трѣбва да се помжчатъ да даватъ помощъ, и помощъ по-здрава, на тия хора, които можаха да си турятъ главитѣ въ торбитѣ, за да направятъ едно суспендо (Общъ смѣхъ), едно суспендиране на слободията до 9 юний. Нека подкрѣпимъ въ тѣхъ оня жестъ, оня умъ, оня духъ, който има повече стойностъ, отколкото тоя що се проявява въ Малиновъ, въ Костурковъ, защото ако и въ тѣхъ тоя бластенъ духъ навлѣзе въ главитѣ имъ, ако и тѣ трѣгнатъ по философиятѣ на тия цитирани господа, или Шуменъ или нѣкой още по-добъръ затворъ ще бже тѣхното мѣсто, а за България къде ще отиде, не можемъ да видимъ ниго една добра перспектива. Защото фактътъ, че лѣвицата иде да превъзнася Стамболийски като Богъ и като светець, иде съ такава мозъчна инертностъ да подкрѣпя единъ компрометиранъ вече законъ, компрометиранъ преди всичко отъ ония, които сж го създали, иде да покаже, че Земледѣлскиятъ съюзъ не е могълъ да подеме една възходяща линия отъ 9 юний насамъ. Фактътъ, че тѣ правятъ Стамболийски на светець и идатъ да търсятъ експлоатация на неговия нещастенъ капиталъ, показва, че тѣ сж по-бедни, че въ тѣхнитѣ глави, мозъци и сърца нѣма нищо по-възвишено, по-достойно за да се явятъ съ единъ критически умъ къмъ онзи мъртавъ режимъ и за да дадатъ гаранция на България, че тѣ могатъ да донесатъ утре нѣщо по-добро.

П. Миновъ (з): Въ ржцетѣ на министъръ Русевъ има едно писмо противъ тебе, за което сж те викали въ Обществената безопасностъ. Я кажи за какво е туй писмо?

Председателстваващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, недейте прежъсва!

Х. Димитровъ (з): Не е важно туй, можешъ да бъдешъ спокоенъ.

Министъръ И. Русевъ: (Къмъ П. Миновъ) Трѣбва вие да сте му автортъ.

Х. Димитровъ (з): То е нагласено, но нѣма да хвале джкпшъ.

Г. Чернооковъ (с. д): Я разкрий тая работа да я разберемъ.

Х. Димитровъ (з): Не е важно. Всичката наличностъ отъ тия симптоми иде да ви покаже, че ако се отвори вратата на слободията, която, за жалостъ, е полуотворена, ние ще имаме единъ режимъ, при който не само прѣлъжливцитѣ на Стамболийски, но и ние ще примете за него. Защото оми ржзобидимътъкъ вчера, дето се показваха тукъ живи (Общъ голѣмъ смѣхъ), . . .

П. Петковъ (з): 40 души твои другари, които те избираха за депутатъ, днесъ ги биятъ въ Сливница и на нѣкои отъ тѣхъ кръвта донесохъ тукъ. Не те е срамъ да говоришъ така!

Х. Димитровъ (з): Бити сж, защото трѣгнаха подиръ твоя умъ.

Председателстваващъ д-ръ В. Вазовъ: Моля, г. Петковъ!

Н. Петрини (з): (Възвразява нѣщо)

Председателстваващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Петрини, мълчете тамъ! Права Ви напонуване.

Н. Петрини (з): Направете напомяне нему (Сочи оратора)

Председателстваващъ д-ръ Б. Вазовъ: Права Ви бележка.

Х. Димитровъ (з): Това ли бѣше начинътъ за защита — да се показва тукъ едно червено петно на една риза?

П. Петковъ (з): Това е начинътъ, когато има единъ министъръ, който отрича всичко.

Х. Димитровъ (з): Това ли е разкриване? Не знаешъ ли режима на баща ти, не знаешъ ли режима на Стамболовъ и пр. и пр., които тамъ нѣкои отъ лѣвицата и сега ги проповѣдватъ за светци, та идешъ да се чудишъ на това? (Смѣхъ) Ние ако само съ туй минемъ, охо, ние трѣбва да бждемъ много благодарни! (Общъ голѣмъ смѣхъ) Ние сме достигнали, г-да, до тамъ, че на мене, който съмъ билъ непрерывно, съ изключение на две години земледѣлецъ, на когото жена, деца, роднини и всичко и сега е на полето, на мене ми се отрича правото на земледѣлство и на близостъ до народа, а нѣкой си Петрини, който не знае отъ къде се хваща оралото . . .

Нѣкой отъ лѣвицата: Остави го.

Х. Димитровъ (з): Ще му отговоря. — . . . и който се е обличалъ въ потури, за да подмами нѣкои малки хорица да го избераатъ, дошълъ тукъ да защитава котирийността въ Земледѣлския съюзъ.

Н. Петрини (з): (Възвразява нѣщо)

Председателстваващъ д-ръ Б. Вазовъ: Права Ви изобличение, г. Петрини.

Н. Петрини (з): Защо не правите нему изобличение?

Председателстваващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ на Васъ правя, изобличение, защото вие смущавате реда. Права Ви първо изобличение.

Н. Петрини (з): Правете изобличение!

Х. Димитровъ (з): И завчера, когато г. министъртъ каза на г. Петрини, че ще имаме пълна свобода, белгийска разбрано, когато аргументитѣ отъ полса, значи революера, го прѣмѣтишъ въ мозъка си, значи направившъ шавата си оржжие за постигане на своитѣ идеали, този г. Петрини отговори отъ тамъ: „И Вашитѣ аргументи сж смѣшатъ“. Да, но въ държавата има ли две страни съ аргументи на оржжие, тя е въ гражданска война. Нѣма държавата още въ свѣта, където държавната властъ да нѣма за аргументъ оржжието. Но тамъ, където и други сили искатъ да манипулиратъ съ аргументи оржжейни, тамъ държавата е въ гражданска война — и тамъ тия наши невменяеми хора (Смѣхъ) не могатъ да разбератъ, що е конспиративностъ и що не е конспиративностъ. Сами тукъ декларирашъ това и после се чудятъ, защо хората отъ тукъ (Сочи министерската маса) казватъ, че тѣ сж конспиратори. Мисльта ви е конспиративна, духътъ ви е конспиративенъ, умътъ и

аргументитъ и всичко ви е конспиративно. Вижда се, че предъ тѣхъ стои върата въ грубата сила, а не върата въ правото. Тамъ лѣвницата и народътъ се заблуждаватъ, че властниците не може да бѣде добъръ, че той е възлѣтъ, че каквото и да по правитъ, той ще ни яде и загуби само грубата сила е, която може да извоюва право. Безсилни да се налагаатъ съ умъ, тѣ казватъ: намъ ни трѣбва да вземемъ болшинството — съ целъ за какво? — за да имаме бюлетинитъ и следъ бюлетинитъ — суровицитъ. А то се разбира, че суровицитъ и аргументитъ на суровицата, грубата сила, върватъ напредъ. Това е то конспиративностъ, г. Петрини, това е то конспиративността. У насъ, нека не се лъжемъ, ние не можемъ да имаме белгийски закони и белгийско приложение дотогава, докогато имаме тѣзи патогонски права, моралъ и разбираиия. (Смѣхъ всѣдъ стоговорителитъ) Това трѣбва да се разбере ясно, за да стѣпимъ на една по-искрена база и тогава никой въ свѣта нѣма да ни осъди. Вие видите, че една Русия, ако не бѣше плула на другия денъ туй, що бѣше приказвала, нѣше да бѣде въ по-голямъ анархия, отколкото е днесъ; вие знаете, че ако Пашичъ не бѣше си запрѣтилъ рѣжавитъ да се справи съ комунизма въ Сърбия, досега Югославия да я нѣмаше; вие знаете, че Италия нѣше да изпадне въ анархия, ако не се намѣрѣха хора, . . .

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: За бѣлата бюлетина говорете, г. Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): За партизанщината говоря. — . . . които да суспендиратъ правата на слободията, да поематъ рискъ предъ народа, предъ историята и предъ Бога, да заложатъ главитъ си, за да турятъ на нова смѣтка пуснатия на свобода кракъ въ една полулиспировка.

М. Донсузовъ (с. д.): Въ окови.

Х. Димитровъ (з): И това бѣ нужно — дотогава докогато кокалитъ въ краката ще се затвърдятъ, дотогава докогато моралътъ въ идеитъ ще се затвърди, дотогава докогато тѣзи хора отъ лѣвницата ще станатъ като личности еквивалентни на ония идеи, които искатъ да експлоатиратъ дотогава докогато разбератъ, че тѣ не трѣбва да си служатъ съ тѣзи идеи, а да служатъ на тѣхъ. Седнали вчера да се позоваватъ на Макдоналдъ и на английския социализъмъ. Това е толкова логично, колкото е логично нашитъ либерали да се позоваватъ на английскиятъ либерализъмъ. (Смѣхъ и оживление)

Но обвини се правителството. хвърлиха се върху него обвинения, изтъкна се мисълта, че то съ този законопроектъ цели да унищожава партиитъ. Действително, като че ли има една такава тенденция тамъ (Сочи болшинството), има тѣкни нефистофелеки гласове, които даватъ такива съвети, но все още може да се върва, че благоразумнитъ глави наддѣлватъ. И за уяснение на тая мислъ азъ мисля, че е добре правителството малко повече да се прецизира и да разбере въ своитъ искрени и дълбоки убѣждения, че не бива да желае да унищожава партиитъ.

П. Миновъ (з): Дай му акълъ.

Х. Димитровъ (з): Е, тукъ за това сме свикани, да си даваме акълъ единъ на другъ.

Хората отъ 9 юний ще сж прави, споредъ мене, да поставятъ въ гипсировка организма на опозицията дотогава, докогато тя разбере морала вложенъ въ 9 юний; дотогава докогато и тѣ ще могатъ да се отдалечатъ отъ постоветъ си съ спокойствие, че на другия денъ нѣма да се върне изъ другата врата онова, което сж изгарали. Въ тая посока идейната партийностъ, чистата, безкористната партийностъ отъ лѣво трѣбва да ги поддрѣжи. Тѣ ще сж прави ако пожелаятъ да поставятъ подъ известно опекунство опозицията, но съ условие да внимаватъ здраво, щото всички тѣхни стрѣли да удирятъ въ востерийността . . .

И. Симеоновъ (д. сг): Само не върху Петрини и Петко Петковъ.

Х. Димитровъ (з): Малко и върху тебе. Вие имъ дадохте куралъ. Тѣ бѣха си свили опашкитъ и вие отъ тукъ, дете се размърдахте . . .

И. Симеоновъ (д. сг): Понеже си живѣлъ въ Барселона — Испания, можешъ ли да ми приведеши на испански дикционаръ? (Смѣхъ)

Х. Димитровъ (з): Хората отъ 9 юний за година-две-петъ трѣбва да поставятъ подъ опекунство онази лѣвица, която въ очитъ на здравомислящата частъ отъ българския народъ представлява следното. Нѣкога единъ бей ималъ воденица и воденичаръ. Хората, които отивали на воденицата да мелятъ жито, постоянно се оптаквали, че воденичарътъ крадѣлъ отъ житото имъ. Бейтъ, като научилъ за това, заповѣдалъ да вържатъ веднага голъ воденичаря на единъ орѣхъ и да го оставятъ така да умре — лѣтно време било, мухитъ да го изядатъ. На другия денъ миналъ бейтъ покрай него, погледналъ го и го видѣлъ, че той е почернѣлъ отъ мухи. Пралилъ единъ човѣкъ да му махне мухитъ, да ги прогони. Като взелъ да ги гони, вързаниятъ воденичаръ рекълъ: остави този кошаръ, тамамъ сж се поналяли, та не ме ядатъ повече, а стоятъ само и отъ тѣхъ други не могатъ да дойдатъ. Остави ги, защото, ако ги прогониши, ще дойдатъ други по-младши и ще ме дождатъ. Като казалъ на бей какво му отговорилъ, бейтъ заповѣдалъ: веднага го отвържете и го оставете да си гледа работата въ воденицата, защото и да го смѣнимъ ще дойде другъ по-младенъ. Отъ тукъ е лесно да се разбере снова, което гледаме да става въ Русия. Многоговорителитъ противъ лукса живѣтъ най-лукоозно; сжко така както виждахме да става това и у насъ. Хората на нашата партия — да не имъ казвамъ името — които говорѣха най-много противъ Содома и Помора какво вършеха, вие знаете, които говорѣха противъ рушветчилъка, вие знаете какво вършеха.

Х. Пуневъ (с. д.): Г. председателю! Тукъ редакция на в. „Не искамъ да работиш“ ли е? Какъ може да бѣде допуснатъ този скандалъ? Съ глупости нѣма да се занимаваме. Това е срамота.

Х. Баралиевъ (с. д.): Времето на Камарата е сжко.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Това не е вапа работа — има правилникъ.

Х. Димитровъ (з): Очевидно е, г. да, за здравата частъ отъ българския народъ, че тукъ става борба повече за кокала, а по-малко за идеи. Опозицията трѣбва да бѣде въ една здрава паркетировка, дотогава, докогато тя може да даде всички доказателства, че има единъ по-възвишенъ моралъ, единъ по-възвишенъ умъ; дотогава, докогато тя ще разбере, че тогава, когато тя ще направи известни смѣни, тия смѣни нѣма да бждатъ само смѣни на личности, а ще бждатъ смѣни на системи, смѣни на духъ, на уредба.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Времето Ви се свършва, още петъ минути имате.

Х. Димитровъ (з): То се свършва, ама ще ми смѣтате всички минути, които ми ги изгубиха. — Това е, което иска отъ васъ здравомислящата, непокаварената частъ отъ българския земеделѣтски народъ и отъ пѣлния български народъ. Вие сте се ангажирали и имате всички интересъ, морални, политически и отъ всички гледища тѣлуванъ, да гледате да изкарате дѣлото на добъръ край. Защото иначе оставите ли тия отъ тукъ (Сочи комуниститъ) да иматъ аргумента на властта — орѣжието; оставите ли ония отъ тамъ (Сочи земеделѣтцитъ), които, казватъ били сжциитъ, да иматъ сжщия аргументъ, вие знаете, че сме изложени всѣки денъ на изненади. Азъ прозирамъ едно недостатъчно сериозно гледаие на слободията, която взема застрашителни размѣри въ България. И то слободия не толкова въ селото, колкото тукъ въ София. Азъ не мога да разбера какъ така правителството оставя нѣколко вестници отъ тукъ да пишатъ на такъвъ разпаленъ, на такъвъ партизански езикъ, когато долу въ народа биятъ за много по-малки нѣща. Разберете, че онова електричество, което просвѣтва въ всички онѣи лампи тамъ изъ народа, се фабрикува тукъ въ мотора „Народна заплата“, въ мотора „Родина“, въ мотора „Знаме на труда“, „Звезда“, и не знаемъ какви съ обратни съдържания на названията си вестници. (Смѣхъ) Навремето си още азъ за комуниститъ съмъ казвалъ на Стамболийски: „А бе, ти даде на чернотрудовия народъ всичко, каквото може да му се даде; защо оставяшъ тия крикунци да разрушаватъ морала на тоя нещастенъ народъ? Не виждашъ ли, че тия хора сж изговорили милиарди думи и то все за правата на народа, а нито една за задълженията му? А искашъ ли да направяшъ най-голямъ зло на единъ човѣкъ или на единъ народъ, ти трѣбва да го ласкаешъ или да му говоришъ само за неговитъ права. Не виждашъ ли, казахъ му, какъ систематически развалятъ народа, за да го направятъ

мъчно управляемъ или неуправляемъ, та дамо най-после всички да бакчисатъ и да дойдатъ въ тѣхната кошара да ги доятъ, където сж имъ приготвили една презвнчайка, въ Русия даже е дадена такава! . . . (Възречения отъ лѣвницата) и безъ това доста много на чернотрудовия народъ, колкото можеше, дори не можеше повече да се даде; нищо въ Русия даже е дадена такава! („Възречения отъ лѣвницата“) Моля, моля! Какъ бѣше платенъ тогава интелектуалниятъ работникъ въ сравнение съ чернотрудовия? Азъ говоря за работниците отъ мината „Перникъ“. И затуй му казвахъ: „А бе, хвани цѣлвнитъ 100 души комунисти, пакетирай ги и ги прати въ Русия да гладуватъ — това бѣше по времето на най-големия гладъ въ Русия — а тукъ направя единенъ фронтъ, нѣма защо да сме две организации“. Но на тия тѣхни дебелы глави трѣбваше да паднатъ 20 хиляди души, трѣбваше България да понесе милиарди загуби, за да имъ дойде акъгътъ за единенъ фронтъ. Или ако не искашъ да ги пратишъ въ Русия, прати ги въ Перникъ, азъ се ангажирамъ въ една година да ги излѣкувамъ отъ тия тѣхни нещастни идеи, заглавдихи се въ мръзидитъ имъ. (Смѣхъ) Ние се смѣемъ доста добре, това е и добро и зло, но не трѣбва да ни напуска мисълта, че сме въ гражданска война. Хиляди сж навънъ, хиляди сж въ затворитъ, и ако ги пуснешъ ей така, подъ влиянието на тази слабостъ, която иде отъ тукъ, и на тази слободия, която е неограничена, тия хора отъ затворитъ и отъ другитъ мѣста, които бѣха на път да си ремонтиратъ главитъ, се превръщатъ на нещастни простаци, които мислятъ, че дейцитъ до 9 юний сж светци. Двама души или двама пияни въ една стая не могатъ да споятъ. Единитъ трѣбва да бжде вързанъ. Азъ когато говорѣхъ въ нашитъ срѣди и че можехъ да ги убедя че въ тия хора (Сочи миниспритъ) има съвестъ, казвахъ имъ: добре, тѣ сж пияни, лоши и пр.; но тѣ пияни, и ние пияни, какво ще стане? Тѣ ще ни напуснатъ, ние ще имъ простимъ, ако сме по-умни, а не като козичкитъ на моста да не отгъпваме. Шомъ не можахме на 9 юний да ги накараме да отгъпнатъ, сега ние трѣбва да отгъпимъ, защото иначе се следва онова, което се слѣдва навсѣгжде. Най-доброто отъ смѣха е, че показва една жизнорядностъ у насъ, обаче лошото е това, че показва леко гледане на нѣщата. Трѣбва да се погледне съ всичката сериозностъ на болестта и да се разбере, че когато Италия, Турция, Русия, Ромъния, Сърбия цѣлватъ ориентъ, сж взели сериозни мѣрки противъ слободията, ние тукъ да не мислимъ да изнасяме юрнеци на слободия, която, тѣй както е написана, я нѣма и въ Америка. Разбрали това, ние трѣбва да поддрѣпимъ лоялно и решително правителството и да го бичуваме тамъ, където прозираме въ него слабостъ. Това ще го окуражи духовно. Когато нѣкои отъ министритъ изнемогва пада, нека да знае, че както отъ неговата срѣда, така и отъ нашата, той ще бжде атакуванъ и изваденъ отъ редоветъ. А това смѣняване на правителствата толпантъ, разберете, че е катастрофално за България. Сега колкото чиновници имаме на служба, толковъ има задъ тѣхъ, които не работятъ и чакатъ да имъ взематъ мѣстото, и още толкова има, които съ единия кракъ сж въ дюкяна си, а съ другия въ партизанлъка и не си гледатъ сериозно работата. Всяката пая работа понесе за разлагането на духа въ народа и на самитъ министри. Като виждатъ министритъ, че опозицията не настѣва съ моралъ, като виждатъ мизерия, тѣ въ душата си се отчайватъ . . .

С. Василевъ (д. ст.): По-сишни ставамъ.

Х. Димитровъ (з): . . . и си казвалъ: а бе, и ние нѣма да я управимъ тая работа, ами тъкмо ни се е отдало случай, да пишнемъ нѣкой милионъ. Вне съ този начинъ на атака много спомогнахте да се разруши моралтъ въ нашитъ. И когато ми се казва този аргументъ, азъ казвамъ: нека не бждемъ като тѣхъ; ако тѣ сж ни разрушили, нека ние се спремимъ да ги крѣпимъ, защото караме ли я така; тези долу, онези горе, лодката ни е малка, ще я обърнемъ отъ тия боричкания, както сме я обърнали икономически и както сме обърнали и половина отъ нейната независимостъ. А предъ всички тия опасности, ако продължимъ съ този умъ, можемъ да я обърнемъ и цѣлата.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Завършете, г. Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): Затова нека всички си дадемъ смѣтка . . .

Х. Майоръ (д. ст.): За времето . . .

Х. Димитровъ (з): . . . за времето (Смѣхъ), за болестта, която прекривъва народната душа, и нека разберемъ, че за да се гарантира слободата, трѣбва да се тури край на слободията, тѣй както и е поставенъ край въ цѣлвни Ориентъ. А ние, ако сме останали да сме въ едно положение, почти най-лошо отъ околнитъ държави, то е затуй, защото не сме имали достатъчно духъ и умъ да предпазваме както нашия духъ отъ разтление, тѣй и духа въ опозицията, въ лѣвничарството и пр.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Стига, г. Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): Като препорѣчвамъ това оржие, считамъ за нужно да забележа, че ако ония, които ще взематъ да го прилагатъ, не го прилагатъ мъжко и съвестно, ако не отръкватъ пороцитъ въ собствената си срѣда, тѣ неминуемо ще се порѣкватъ, на може да порѣкватъ и България. Това прекрасно оржие, ако тѣ станатъ напълно прекрасни хора, ще бжде прекрасно използвано. И тази лѣвница ще четърта, чамърка година, двѣ-три, на най-после ще разбере, че тия хора извършиха най-доброто дѣло за всички, че и за насъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата на редниятъ представителъ г. Петко Стайновъ.

П. Стайновъ (д. ст.): (Отъ трибунала) Г. г. народни представители! Предговоривъпиятъ нашъ общъ колега, горнобайскиятъ народенъ представителъ г. Христо Димитровъ, нѣма достатъчно време да се занимае съ самия законпроектъ, който е положенъ на разглеждане, обаче отъ неговитъ думи все пакъ се долавя, че дори и той, който е по-близо до народа е съзрѣлъ, че действително въ общинитъ има една опасна зараза — партизанството. Следователно, дълтъ се налага на всѣко едно правителство и на всѣко управление, което държи да цѣри заразитъ, явитъ, да вземе мѣрки противъ партизанството, да бжде то постепенно отстранено. Такава е мѣрката, която г. министърътъ на вътрешнитъ работи е предложилъ съ законпроекта за пѣтѣ на гласоподавателитъ бюлетини, а именно, като се налага гласуването за общинскитъ избори да става съ бѣли бюлетини.

Нѣкои господа намѣриха, че този законпроектъ не билъ спешенъ и, следователно, искатъ той да се отложи, да бжде гласуванъ следъ изборитъ. Г. г. народни представители! Когато предстоитъ общински избори, би ли трѣбвало да възприемемъ тезата на г. Хараламби Христовъ, следъ като се произведатъ изборитъ, тогава да гласуваме законпроекта, който цели да даде единъ по-добъръ изразъ на народната воля? Азъ мисля, че това е несериозно предложение и цели само да отпрати разглеждането на законпроекта. Г. Хараламби Христовъ каза, че понеже на Стовора не му върви, затуй предлага да се гласува съ бѣли бюлетини. Каква целъ гонимъ ние съ този законпроектъ, това личи отъ мотивитъ. Ние гонимъ целта да отпратимъ партизанщината, като не искаме хората при рѣшаването на общинскитъ работи да се фанатизиратъ за цѣтветѣ. Вие знаете много добре отъ валпата изборна дейностъ, че нашиятъ народъ се фанатизира по-скоро за цѣтветѣ, за партийнитъ бои, отколкото за партийнитъ програми. При подготовката на по-миналитъ избори въ редъ околнѣ станала спорова кой да бжде партийниятъ цѣтъ. Въ времето на Стамболийски блоквитъ партии спорѣха кой да бжде партийниятъ цѣтъ, кой да бжде първиятъ депутатъ. Това не показва ли, че ние започнахме да се фанатизираме за боитъ? Ние забравихме нашитъ програми и започнахме да гледаме боята. Ако за управлението на държавата трѣбва да се пасърча партизанството, азъ мисля, че въ общинскитъ управления, дето се разглеждатъ само мѣстни нужди — прокарването на една улица, канализация, подобрене благоустройството на града, хигиена и пр. — нѣма нужда отъ партийни различия. Програмитъ на партийитъ сж нагласени споредъ общата голѣма политика, а не и споредъ общинската политика за дадено мѣсто. Вие знаете много добре отъ валпитъ общински по селата, че никжде партийното празраничение не става споредъ нашитъ голѣми партийни програми. Въ селата има две, най-много три партии, и винаги отъ групировкитъ, които се образуватъ около тѣхъ, се излиза съ листи за общински съветници. Другото е фикция. Съ досегащото положение въ закона, съ което се налагаше да се гласува въ общинскитъ избори съ партийни бои, заставахме тия хора, които може би искалъ да намѣрятъ начинъ да работятъ наедно при общинскитъ избори, насита да бждатъ партизани, каквито тѣ не трѣбва да бждатъ. Бѣлиятъ цѣтъ не премахва пар-

тийността въ управлението, както твърдеше г. Пастуховъ. Никой не пречи на партийтъ и заналредъ при общинскитъ избори, ако искатъ, ако намиратъ за добре, да излъжатъ съ свои партийни листи. Обаче законътъ трѣбва да внесе едно улеснение въ общинскитъ избори, да не се насърчава партийността въ тѣзи избори.

Н. Бозвелиевъ (с. д.): Какво разбирате вънъ отъ партийтъ?

П. Стайновъ (д. сг): Азъ не разбирамъ нищо вънъ отъ партийтъ. Азъ разбирамъ само едно: ние искаме да премахнемъ барьеритъ, които чрезъ цѣвтовѣтъ раздѣлятъ хората въ селата. Ние знаемъ, че въ много села, поради тази раздробеностъ, която изкуствено се създава съ цѣвтовѣтъ, единъ общински съветникъ се избира съ 10—11 гласа.

Н. Бозвелиевъ (с. д.): Преди да имаше цѣвтове имаше партии.

П. Стайновъ (д. сг): Да, преди да имаше цѣвтни бюлетини имаше партии, но ние искаме, когато въ селата се прави мѣстна политика, тя да не се настроява отъ партийнитъ програми. Партийнитъ програми сж нагласени за общата държавна политика, а не за общинската политика въ село.

П. Аленовъ (с. д.): По двадесетъ листи ще има въ село сега.

П. Стайновъ (д. сг): Хората, които иматъ престиятъ предъ населението, които искатъ да работятъ, койникъ да творятъ и да носятъ отговорностъ предъ селото, тѣ ще могатъ да се разбератъ много по-лесно ако нѣма партийни бои. Често пакти заставянето да се гласува съ партийни цѣвтове, не имъ позволява да си подадатъ ръка.

Н. Бозвелиевъ (с. д.): Не е вѣрно. Даже избрани съ цѣвтове, правѣха коалиция въ съветитъ. Ние хубаво знаете това.

П. Стайновъ (д. сг): Този законопроектъ ще бжде отъ голѣма полза най-вече за селата, където азъ смѣтамъ, че не трѣбва да се прави политика; той ще бжде отъ полза и за градсковетъ, защото градската политика не трѣбва да се нагодява споредъ общитъ партийни програми, които сж нагодени за голѣмата политика.

Д. Кьорчевъ (н. л): Отговорете на този въпросъ: дали по настоящия законопроектъ пакъ партийтъ ще кандидатиратъ съветниците?

П. Стайновъ (д. сг): Ако иска една партия да кандидатиратъ, тя може да кандидатиратъ и никой не ѝ забранява, но настоящиятъ законопроектъ иска да освободи хората отъ задължението да гласуватъ непременно съ бои, иска да улесни да се спрупираатъ добритъ хора, хора, които искатъ да носятъ отговорностъ предъ населението, хора, които се чувствуватъ близки до населението и за единъ моментъ искатъ да забравятъ своето партийно мнение, своята партийна принадлежностъ, своето партийно различие.

Н. Бозвелиевъ (с. д.): По едно време се гласуваше и съ бѣли бюлетини. Г. Вазовъ бѣ авторъ на това нововъведение. Въ Казанлъкъ турцитъ излъбоха съ бѣла бюлетина. Какво пречи това?

П. Стайновъ (д. сг): Понеже говорите за турцитъ, ще Ви отговоря. За кого въведохме цѣвтитъ бюлетини? Не е ли за турцитъ, за неграмотнитъ? Каква нужда има за грамотнитъ избиратели да иматъ цѣвтни бюлетини? Кое бѣше оправданието? — Защото неграмотнитъ и турцитъ не могли да познаватъ за коя листа да гласуватъ. Като че ли турцитъ не знаятъ за кого гласуватъ. Знае се, че цѣвтитъ бюлетини ги въведохме заради неграмотнитъ избиратели. А въ едно село, където се състезаватъ две листи и където хората сж много близки, много лесно ще могатъ да разбератъ за коя листа да гласуватъ.

И. Петровъ (д. сг): Същественото на пропорционалната изборна система е, че се гласува за кандидатна листа, а не цѣвта. Гласува се за кандидатната листа, а не за партийната листа. Следователно, когато се намѣрятъ хора и поставятъ една кандидатна листа, ще може да се гласува

П. Стайновъ (д. сг): Нито хората отъ Демократическия съговоръ, нито хората, които стоятъ тукъ, никой не е искалъ да унищожава партийтъ въ България, защото ние много добре знаемъ значението на партийтъ за общата държавна политика и отговорността, която тѣ носятъ предъ цѣлата страна.

И право е казано, че човѣкъ който е безъ партия, има една съмнителна атестация. Ние не искаме да подкрепяме хората, които сж безъ партия. Но това се отнася за голѣмата, за общата държавна политика, обаче въ селото ние не искаме да ставатъ раздражания помежду партийтъ. Туй е целта на този законопроектъ.

Този законопроектъ е само едно начало, г-да, което води следъ себе си реди други послѣдствия. Азъ вѣрвамъ, че почитаемиятъ министъръ на вътрешнитъ работи скоро ще ни сезира съ единъ законъ, съ който да се засили самоуправлението, да се създаде по-голѣма самостоятелностъ и по-голѣма компетентностъ на нашитъ мѣстни изборни тѣла. Ние имаме една претрупаностъ на нашата административна машина, вследствие на това, че всичко сме концентрирали въ София. За всеѣка кой-дребна работа, било по гори, било по благоустройство, било по финансови или други въпроси, селянинтъ отъ Василико, отъ Бѣлоградчикъ или Шуменско е длъженъ да идва въ София да прави справки и да виси по цѣли дни въ министерствата и канцелариятъ.

Н. Бозвелиевъ (с. д.): Съ цѣвтната ли бюлетина ще стане това?

П. Стайновъ (д. сг.): Ние искаме постепенно да засилимъ властта на общинскитъ и окръжнитъ съвети, да дадемъ по-голѣмъ просторъ на хората да работятъ тамъ, да се върнатъ тамъ. Много инициативи, които днесъ се губятъ или напрасно идватъ въ Парламента където нѣма достатъчно компетентностъ и подготовка, биха могли да бждатъ използвани много по-добре въ тѣзи самоуправителни тѣла, ако имъ дадѣхме една по-голѣма компетентностъ, единъ по-голѣмъ бюджетъ. Ето предъ насъ е единъ законопроектъ на г. министъръ Русевъ за изменение и допълнение на законитъ за окръжнитъ съвети, за градскитъ и за селскитъ общини, съ които се даватъ нови приходи на общинитъ, за да могатъ постепенно да развиятъ своята дейностъ. За туй ви казахъ, че този законопроектъ за бѣлитъ бюлетини е началото на едно превръщане въ общинската политика, въ общинското управление. Нѣкои хора искаха да свържатъ непременно на всеѣка цѣна този законопроектъ за бѣлитъ бюлетини който ще гласуваме сега, съ предложението за въстановяване на старата пропорционална избирателна система. Г-да! Преди всичко за предстоящитъ избори въстановяването на старата пропорционална избирателна система нѣма абсолютно никакво значение. Тѣй, че и да гласуваме и да не гласуваме това предложение, нѣма да има абсолютно никакво значение. И преди всичко тѣзи, които настояватъ да гласуваме това предложение какво ти предлагатъ? Тѣ ти предлагатъ членъ единственъ: (Чете) „Отмѣнява се закона за изменение и допълнение на избирателния законъ, гласуванъ отъ XIX-то обикновено Народно събрание, III редовна сесия, LVI-то заседания, държано на 28 февруарий 1923 г. и обнародванъ въ брой 272 отъ 6 мартъ с. г. на „Държавенъ вестникъ“, като остава въ сила текстътъ на закона до тая дата“. Най-напредъ тѣзи господа не сж ли написали добре, както трѣбва, както се полага на опитни законодатели като г. Кръсто Пастуховъ, текста на своето предложение. Може ли да се пише: „като остава въ сила текстътъ на закона до тая дата“. Когато законодателятъ гласува единъ текстъ той трѣбва да го гласува тѣй, както ще се внесе въ закона. Това, което остава въ сила, то трѣбва да се напише. Та най-напредъ тия господа не сж написали хубаво предложението си. (Възражения отъ социалдемократитъ) Искамъ да кажа, че ни се предлага да се занимаемъ съ едно предложение, което не е сериозно написано.

П. Аленовъ (с. д.): Г. Пастуховъ знае повече отъ Васъ.

П. Стайновъ (д. сг): Азъ съжалявамъ, че г. Пастуховъ, който има навика — да не кажа манията — да дава уроци по парламентаризъмъ на насъ, по-младитъ и по-неопитнитъ, този пътъ се е подхлъбналъ.

Х. Христовъ (с. д.): (Възражава, вѣщо)

П. Стайновъ (д. сг): Азъ намирамъ, че той се е подписалъ подъ едно предложение, което не отговаря на изиск-

ванията на парламентарния живот, на текста на единъ законъ, и сега иска да се занимаемъ съ туй предложение.

Г-да! Преди всичко възстановяването на старата пропорционална избирателна система ще бъде съпроводено съ редъ други измѣнения. У насъ се говори за даването право на женитѣ да гласуватъ. Нима мислите, че като се внесе единъ законопроектъ за възстановяване на пропорционалната избирателна система, нѣма да се внесе и едно измѣнение за даване право и на женитѣ да гласуватъ, което и вие поддържате? Ако започнемъ въ този моментъ да измѣняваме избирателния законъ, ние бихме се заели съ една работа, за която не сме готови.

П. Алексовъ (с. д.): Дайте една декларация въ тая смисълъ, и ние ще бъдемъ доволни.

П. Стайновъ (д. сг.): Азъ лично нѣма да ви дамъ декларация, че България има нужда отъ възстановяване на пропорционалната избирателна система, както е била въ 1912 г. Вие искате тази народняшка реформа да бъде възстановена, вие плачете тя да бъде възстановена.

П. Аленовъ (с. д.): Тя не е народняшка, тя е резултатъ на 25-годишна борба.

П. Стайновъ (д. сг.): Вие намирате, че тази пропорционална избирателна система е най-демократичното нѣщо, което е било замислено въ България и всички плачете за нея.

К. Бозвелиевъ (с. д.): Ние сме се борили 25 години за нея.

П. Стайновъ (д. сг.): Народняцитѣ, противъ които протестирате, имаха куража да я реализиратъ, да направятъ най-голямата реформа въ нашия парламентаренъ и общественъ животъ.

К. Бозвелиевъ (с. д.): Това бѣше една платформа, която и ние подписахме.

П. Стайновъ (д. сг.): Кой я реализира? Реализираха я тия, противъ които вие досѣга най-много протестирате.

Да ви кажа моето искрено мнение. Следъ като изпитвахме съразмѣрната избирателна система отъ 1912 г., следъ като изпитвахме и съразмѣрната избирателна система на Стамболийски, и като не искаме да остане системата на Стамболийски, ние трѣбва да се замислимъ: дали непременно трѣбва да се върнемъ къмъ съразмѣрната избирателна система отъ 1912 г.? Преди всичко, една съразмѣрна избирателна система, за да бъде рационална, за да бъде дълготрайна, тя предполага едно установено административно дѣление. Г. министърътъ на вътрешнитѣ работи ни каза, че той ще сезира въ най-скоро време Парламента съ ново административно дѣление на страната, наредено споредъ новитѣ икономически нужди на страната, споредъ новитѣ икономически центрове, които въ последнитѣ години сж изникнали. Питамъ азъ: можемъ ли ние да правимъ смѣтка за пропорцията, когато не знаемъ още въ какви колегии ще се гласува? Азъ смѣтамъ, че преди да сложимъ на дневенъ редъ единъ законопроектъ за възстановяване на пропорционалната избирателна система, трѣбва да знаемъ какво е административното дѣление на България. Лопата страна на пропорцията на Стамболийски бѣше тази, че околията — една дребна единица — се прие за избирателна колегия. Г-да! Това бѣше едно нещастно нововъведение, защото въ много околии, където се избиратъ двама народни представители, се избиратъ хора безъ компетентност, тъй като често пати тѣ не се избиратъ споредъ своитѣ качества, а се избиратъ споредъ своето мѣстно влияние. Ние видѣхме, че Парламентътъ на Стамболийски отъ миналата година бѣше най-некомпетентниятъ парламентъ, защото поради тази пропорционална избирателна система на Стамболийски въ него влѣзоха некомпетентни хора, посочени отъ мѣстнитѣ партийни водители, тузове, които нѣматъ нужната компетентност да подбератъ по-добри хора. Азъ казвамъ, че тая система на Стамболийски е едно нещастие, и ако ние искаме да внесемъ едно подобрене, трѣбва да разширимъ избирателнитѣ колегии! Обаче до къде трѣбва да разширимъ избирателнитѣ колегии? Ние трѣбва да разширимъ избирателнитѣ колегии до тамъ, че като се запази връзката между избирателитѣ и избранника, да не бъде избранникътъ одушевенъ, да не стане политически комисонеръ на своитѣ избраници. Но не само у насъ, но въ всички държави, където има еднолично избираемо, из-

бранникътъ е тѣсно свързанъ съ избирателитѣ, той става тѣхненъ политически комисонеръ, трафикантъ. Ние такава система не искаме. Но ние не искаме и оная система, при която избирателитѣ не познава своя избранникъ, при която е скъсана всѣка връзка между избирателя и избранника.

Ето защо, преди да се спремъ на този голѣмъ въпросъ, да възстановимъ ли старата пропорция, и въ какъвъ размѣръ да я възстановимъ, нужни сж нови изучавани, съобразно новото административно дѣление на България, и тогава ще видимъ какъ да се възстанови пропорционалната избирателна система. Преди всичко, нужно е да се създаде въ България една власт, годна да управлява. Има избирателни системи, при които, поради голѣмо застъпване на малцинствата, не може да се създаде една власт, годна да управлява. Вашиятъ бившъ колега въ Франция Аристидъ Бриантъ, който все пакъ носи името социалистъ, . . .

Х. Баралиевъ (д. сг.): Като Васъ.

П. Стайновъ (д. сг.): . . . сега е независимъ социалистъ. Тамъ вашитѣ приятели станаха комунисти, а той остана социалистъ.

Х. Баралиевъ (с. д.): Той се продаде.

П. Стайновъ (д. сг.): Вашъ колега е.

Х. Баралиевъ (с. д.): Бившъ колега.

П. Стайновъ (д. сг.): Приемамъ — бившъ колега.

И. Петровъ (д. сг.): Засрамете се! Кога сме преживявали така вашъ ораторъ? Малко толерантностъ имайте! Ако е въпросъ за обструкция, ние можемъ да направимъ нито единъ отъ васъ да не говори. Г. Пастуховъ вчера ни чете нотаии говори ни за моралъ, за парламентаризъмъ. Оставете г. Стайнова да се изкаже.

П. Стайновъ (д. сг.): Въ Франция противникътъ на съразмѣрната избирателна система сж радикалъ-социалиститѣ и радикалитѣ. И Аристидъ Бриантъ въ Френската камара каза: (Чете) „Това за което всѣки мисли въ този моментъ, то е да намѣри средства, щото неговата партия да добне болшинството. Най-добре за една партия е да се обяви за едно гласоподаване, което ѣти дало най-вече шансъ за преуспѣване на нейната програма.

„Всѣобщото гласоподаване — ето принципътъ. Най-добриятъ начинъ, за да може то да става, най-доброто гласоподаване при сегашнитѣ условия е, което ще позволи да излѣзе изъ него едно силно републиканско болшинство, което да запази режима“. Ако искаме и у насъ да имаме една здрава държава, трѣбва преди всичко да имаме възможностъ да създадемъ едно правителство, което да чуствува задъ себе си Парламента, да излиза отъ Парламента, за да може спокойно да управлява, а не споредъ вѣтротоетъ — да зависи само отъ партийнитѣ принципки на този или на онзи водителъ.

К. Бозвелиевъ (с. д.): Загадете ли, че и Стамболийски изтъкваше сжшитѣ мотиви като измѣняваше избирателния законъ?

П. Стайновъ (д. сг.): Стамболийски не искаше политическия парти. Въ своята книга за политическия парти той твърди, че въ една демокрация нѣма мѣсто за политически партии — това бѣше неговото становище; то не е това, което поддържамъ азъ. Азъ искамъ да кажа, че въпросътъ за пропорционалното избираемо е единъ сложенъ въпросъ при сегашното положение и ние не би трѣбвало така а la légère, тъй леко да приемемъ да го гласуваме сега, въ едно заседание. Другъ е въпросътъ, ако съ туй предложение се целѣше една обструкция на парламентарната дейностъ на Народното събрание. Но, ако се иска да вършимъ творческа работа, ние трѣбва преди всичко да поставимъ на дневенъ редъ и да гласуваме законопроекта за административното дѣление и чакъ следъ туй, когато наближи да станатъ законодателни избори — а най-късно следъ 1—2 години тѣ ще станатъ — тогава да разискуваме този въпросъ съ всичкото зръло обсъждане. А сега тука на бърза ръка да гласуваме, защото нѣкои искатъ да правятъ само демагогия и обструкция на Парламента, туй не може да се допусне. Предъ насъ има голѣми въпроси, предъ насъ има и законопроектъ за бюджета на държавата, съ който трѣбва да свършимъ. И

понеже има назначени общински избори, азъ съмтамъ, че тѣ именно ни диктуваатъ да се гласува сега тоя законопроектъ за гласуване съ бѣли бюлетини въ общинските избори, а не да се занимаваме съ голѣмия въпросъ за пропорционалната изборна система, който за предстоящитѣ избори нѣма абсолютно никакво значение.

К. Бозвелиевъ (с. д.): Въ Казанлъкъ подписахме позивъ съ васъ, съ който обещахме да повърнемъ пропорционалната изборителна система.

П. Стайновъ (д. ст.): Вие пъкъ сега съ комунистичитѣ подписахте друга платформа.

Х. Баралиевъ (с. д.): Вие отказвате ли се?

П. Стайновъ (д. ст.): Не се отказваме.

И. Петровъ (д. ст.): Ние не сме се отказали, но не е на-временна сега.

П. Стайновъ (д. ст.): Защо ще губимъ време да разискваме сега този въпросъ? Това е единъ сложенъ въпросъ, той не е така лесенъ и, както ви казахъ, той има известни предпоставки, съ които трѣбва предварително да се справимъ. Какво предлагатъ г. г. широкитѣ социалисти, които вчера съ двама или трима оратори излѣзоха да говорятъ? Азъ не чухъ дали тѣ сж за бѣлата бюлетина или не. Отъ това, което се пише въ вестницитѣ, се вижда, че г. Пастуховъ би приелъ въ край на крайщата да се гласува съ бѣли бюлетини, но вчера азъ не разбрахъ какво тѣ искатъ, какво тѣ предлагатъ. За омектаване на партийнитѣ прави, на партийнитѣ чувства въ общинитѣ, дето се води мѣстна политика, ние предлагаме да се гласува съ бѣли бюлетини — така ще се улеснятъ коалициитѣ, ще се улеснятъ ржкоподаванията, ще се улеснятъ групировкитѣ на хората, споредъ мѣстнитѣ имъ интереси. Това предлагаме ние. Тѣ какво предлагатъ?

Х. Христовъ (с. д.): Понеже питате, да Ви кажа. Вчера азъ заявихъ буквально така: ние нѣма да гласуваме за този законопроектъ, ще гласуваме противъ, защото сме противъ въвеждането на бѣлитѣ бюлетини.

П. Стайновъ (д. ст.): Добре, по сега го казвате; вчера не го казахте.

Х. Христовъ (с. д.): Това казахъ и вчера, като завършихъ речта си. И ако прикажете за демагогия, позволете ми да Ви кажа, че много демагогствувате тукъ, въ Народното събрание, дето се правятъ открито изявления.

П. Стайновъ (д. ст.): Вие ни казахте само, че законопроектътъ не билъ навремененъ.

Х. Христовъ (с. д.): Понеже казвате, че Камарата се е занимавала съ ненавременни законопроекти, позволете ми да Ви кажа, че нашето предложение за възстановяването на пропорционалната изборителна система е на-временно.

П. Стайновъ (д. ст.): Вие вчера ни казахте, че въ общината се е законодателствувало, че тамъ сж се съставявали партии! Верно ли е, г. г. народни представители, че въ общината се законодателствува? Не въ общината се законодателствува, а тукъ. Тамъ не партии се съставяватъ, а се реализира една мѣстна политика, не партийна. Който е обикалялъ селата — а сигурно и г. Хараламби Христовъ ги е обикалялъ — знае какъ се редятъ и управляватъ селскитѣ работи. Тамъ се застъпватъ мѣстнитѣ интереси, а не партийнитѣ.

Вие казвате, че сме имали интересъ да се прокара този законопроектъ, защото сме били въ предвечернето на избори. Ако ние искаме да направимъ нѣкаква партизанска игра, както казахъ нѣкоя отъ предговорителитѣ, ние щѣхме да приложимъ този законъ още сега, на 4 май, за окръжнитѣ избори. Вие (Сочи социалдемократитѣ) имате повече интересъ отъ насъ да скриете изборитѣ резултати, защото сте по-дребна партия; може-би вие първи ще потърсите да се скриете задъ бѣлитѣ бюлетини, които ще се дадатъ на 18 май. Туй е положението, а сега вие говорите противъ само отъ демагогия.

Х. Христовъ (с. д.): (Възвразява нѣщо)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Вчера Васъ ни изслушаха внимателно и спокойно. Моля и Вие сега изслушайте оратора.

П. Стайновъ (д. ст.): Г. г. народни представители! Окрѣжнитѣ избори сж предъ насъ и нека отъ тѣхъ се види резултатътъ — тѣ ще бѣдатъ по партийнитѣ бои. Азъ лично бихъ предпочелъ дори и за окръжнитѣ избори, които сж съ мѣстно значение, да не се гласува съ партийнитѣ бои, но само за да не създадемъ подозрѣние, за да отбѣгнемъ всѣкакъвъ упрекъ, че вършимъ партизанска маневра — самс заради туй се присъединявамъ къмъ предложението на г. министра на вътрешнитѣ работи, щото за окръжнитѣ избори да гласуваме съ партийнитѣ бои. Но увѣренъ съмъ, че и за въ бѣданце, ако искаме една реформа и за окръжнитѣ съвети, ако трѣбва тамъ да се развива творческа дейностъ, и тамъ трѣбва да се премахне гласуването съ цѣвѣтна бюлетина.

К. Бозвелиевъ (с. д.): Реформа à la Стамболийски.

П. Стайновъ (д. ст.): Г-да! Нашето желание е да се направи възможното, щото на хората въ общинскитѣ съвети, които се каратъ сега, за които правимъ всичко възможно да ги опартизируемъ, . . .

К. Бозвелиевъ (с. д.): Кой прави това?

П. Стайновъ (д. ст.): . . . да дадемъ на тия хора възможностъ да водятъ творческа политика. Това е нашето желание.

Х. Баралиевъ (с. д.): (Възвразява нѣщо)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Баралиевъ, необяснимо е защо прекъсвате.

П. Стайновъ (д. ст.): Затуй г. министърътъ на вътрешнитѣ работи е излѣзълъ предъ насъ съ цѣлъ редъ законопроекти.

Х. Баралиевъ (с. д.): Назначихте тричленни комисии, които цѣли 10—11 мѣсеци ги търпите; сега ги смѣнявате, защото шаближуватъ изборитѣ. Това, което вършите, е партизанство. Вие ще можете да търпите за членове на тричленни комисии едни почтени хора, само защото см социалисти.

П. Стайновъ (д. ст.): Тѣй направи и Пастуховъ като министъръ.

Х. Христовъ (с. д.): Кръстю Пастуховъ не е разтурилъ нито единъ съветъ.

П. Стайновъ (д. ст.): Тази реформа ще бѣде облекчение заради васъ: тая бѣла бюлетина ще скрие слабостта ви въ тия избори.

Г-да! Азъ ви моля да приемете законопроекта на г. министра на вътрешнитѣ работи съ увѣренето, че вършите една полезна работа за изкореняването на партизанството долу въ общинитѣ, . . .

П. Търпановъ (с. д.): Което най-много вие насаждате.

П. Стайновъ (д. ст.): . . . което тия хора (Сочи лѣвницата) много искатъ да раздухатъ. Азъ ви моля, г-да, да приемете този законопроектъ като една първа мѣрка къмъ подобрене положението въ общинитѣ, моля ви да приемете този законопроектъ като начало на внасяне новъ животъ въ самоуправителнитѣ тѣла на България. (Ржкопийскания отъ сговорителитѣ)

П. Търпановъ (с. д.): Нова народиящина!

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Петковъ.

Нѣкой отъ сговорителитѣ: Ризи и тащи ще показвашъ ли пакъ?

П. Петковъ (з.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ако вие чувате тукъ протести на опозицията по поводъ внасянето на законопроекта за премахване гласуването съ цѣвѣтни бюлетини, то се дължи най-вече на неспадата, съ която правителството сложи този законо-

проектът въ павечерието на изборитѣ — тогава, когато кандидатнитѣ листи за окръжни съветници вече се завърватъ.

Мотивитѣ, поради които г. министърътъ на вътрешнитѣ работи внесе законопроекта, споредъ както сж указани, сж: да нѣма партийностъ при управлението на окръжитѣ и общинитѣ, да можело начело на окръжитѣ и общинитѣ да застанѣли най-способнитѣ, деятелни и добри хора, и освенъ това да можели партиитѣ да привикнатъ къмъ една сговорчивостъ, която липсвала при миналитѣ управления на България. Така както мотивитѣ сж указани въ законопроекта, на пръвъ погледъ изглеждатъ благоприятни, обаче въ сѣщностъ задъ тѣхъ не стои туй, което има въ думитѣ. Г-да! Вие не можете да премахнете партийността отъ политическия животъ на една страна, въ окръжитѣ и въ общинитѣ. Напоследъкъ действително следъ пакоститѣ и грѣшитѣ, които се създадоха навсѣкжде съ рѣшитѣ партиити управления, които докараха на България две катастрофи, се заговори за надпартийностъ. Отъ управлението на партиитѣ, отъ партиитния системъ се констатира, че действително голѣма частъ отъ партиитѣ при управлението на държавата изхождатъ отъ своитѣ лични интереси, отъ интереситѣ на нѣкои лица и се създаде така наречениятъ спол системъ, системъ на плячкаджийска управа, каквато бѣше системата на миналитѣ управления въ България. Намѣриха се и учени хора, като професоръ Острогорски, които се провикнаха противъ партиитния системъ и които поискаха замѣняването му съ една по-висша форма която обаче самъ професоръ Острогорски не можа да укаже. Идеята за надпартийностъ, идеята за гледище по политическия въпроси, като се изхожда отъ общото благо, е идея на пръвъ погледъ приемлива. Азъ намирамъ, че тя примама онѣзи които сж идеалисти въ Демократическия сговоръ, бившитѣ военни. Обаче, както каза Кръстю Пастуховъ, нека не си правимъ илюзии съ тая мисълъ за надпартийностъ, защото съ нея се отива по-натѣко много далечъ. Въ името на надпартийността на времето Наполеонъ III въ 1851 г. арестува френското народно събрание, за да създаде режима на своя диктатура чрезъ единъ ноцентъ превратъ; въ името на сжщата тази надпартийностъ въ Испания монархията произведе единъ превратъ, като постави начело военнитѣ съ Primo ди Ривера; въ името на сжщата тая надпартийностъ въ Италия дойде Мусолини, който сжщо създаде единъ режимъ на диктатура; въ името на сжщата тази надпартийностъ и въ България се направи превратъ, появи се идеята за Демократически сговоръ и се дойде до днешното положение.

И. Лѣкарски (д. ст): Това е за спасението на България.

П. Стайновъ (д. ст): Стамболийски искаше унищожаването на партиитѣ; намираше, че, при една демокрация, не може да има партиити.

П. Петковъ (з): . . . щото да се зароди амбиция въ нѣкои водачи на Демократическия сговоръ да могатъ да взематъ въ своята срѣда всичкитѣ останали партиити. Това е една илюзия. Често задъ тази идея за надпартийностъ се крие намѣрение да се унищожатъ другитѣ партиити и да се създаде режимъ на диктатура. Азъ не говоря туй само за случаетѣ, когато то идва отъ дѣсно; има случаи, когато то може да дойде и отъ лѣво. Напр. люблинскиятъ режимъ въ време на френската революция. Люблинскиятъ режимъ, вмѣсто идеята за отечеството, която обикновено военнитѣ издигатъ при такива управления, издигаше идеята за свобода, идеята за разумъ, идеята за любовъ къмъ отечеството и пакъ въ името на сжщата тази идея люблинцитѣ убиваха всичкитѣ си противници и създадоха друга диктатура, ако щете лева диктатура. Въ името на сжщата тази идея, желаетъ да унищожатъ разнитѣ класи, болшевикитѣ унищожиха всичкитѣ други партиити, и стремежи се да приравнятъ социалното положение на жителитѣ въ държавата, поискаха да създадатъ една единствена тѣхна партиитя, желаетъ цѣлата държава да се обврне на работници.

Партиитниятъ системъ, колкото и голѣми недостатѣци да има, колкото и въ даденъ моментъ той да бжде вреденъ за държавата, тогава когато партиитѣ трѣтватъ по пътя на плячкаджийска управа, тоя системъ, който досега сжществуваше, се смѣташе, смѣта се и днесъ още, като гаранция за правата на гражданитѣ. Защото, както казва Бюрке, махнете ли партиитѣ, остава прахъ отъ хора, които сж безсилни да се борятъ самъ срещу силния организъмъ на държавата, който до днесъ още за сжжаление, изхожда

отъ старата максима на римлянитѣ: срещу imperium'a, срещу властта отдѣлнитѣ единици и групи сж недостатѣчни да се борятъ; за гаранция на човѣшкитѣ права трѣбва да има и партиити.

Другата еволюция, на която вие, Земледѣлскиятъ съюзъ, сме партиитани е постепенното преминаване отъ партиитѣ къмъ съсловнитѣ организации, където ще бжде застъпени предимно икономическия интереси и където партиитѣ нѣма да бждатъ само службопонски организации, ама ще бждатъ организации стопански, политически сили, за да могатъ да прокаратъ известна програма въ защита на тѣхнитѣ интереси.

П. Стайновъ (д. ст): За своето съсловие.

И. Симеоновъ (д. ст) Стопански, ама и цепеничарски.

П. Петковъ (з): Онѣзи, които трѣбва да застанатъ на надпартиитна почва, това сж националитѣ организации, онѣзи, които по своето предназначение, по законитѣ на страната не бива да се въркатъ въ политическия работи. Такъвъ е държавниятъ глава, такава трѣбва да бжде армията, такива сж националитѣ организации, като македонската и др., такива сж разнитѣ лиги за човѣшкитѣ права, такива сж стопанскитѣ организации, като кооперациитѣ и синдикалитѣ, такива сж професионалитѣ сдружения, където не трѣбва да има партиитни елементи, и където, когато се застане на почвата на надпартиитността, действително може да се дадатъ въ резултатъ добри работи за страната. Но партиитѣ или съсловнитѣ организации сж необходими за правилното развитието на държавата и за осигуряване правата на жителитѣ на модерната държава.

Х. Димитровъ (з): Петко! Тѣзи теории иматъ ли общо съ действителността?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля! Обръщайте се малко по-друго-яче. Тукъ, въ Народното събрание, нашитѣ обръщения сж други.

П. Петковъ (з): Ако правителството, г. г. народни представители, целѣше съ тоя законопроектъ да премахне партиитността, партиитанщината въ управлението, по-скоро злоупотрѣблението съ партиитността, то имаше много други начини за да направи това. Едно отъ средствата би било да се засили отговорността на министритѣ и отговорността на чиновницитѣ; едно друго средство е да се обмислятъ мѣржитѣ, щото въ България да се осигури свободата на изборитѣ и да може по такъвъ начинъ българскиятъ народъ правилно да изказва своята воля, която, за сжжаление, въ 40-годишната нова история на България, само на нѣколко пъти е била свободно изказвана. Това би могло да стане, като се засили углавната отговорност на длѣжностнитѣ лица, като се създаде и гражданска отговорност на тѣзи длѣжностни лица спрѣмо пострадалитѣ, като се създаде и гражданска отговорност на държавата за неправилноститѣ и нарушенията при произвеждане на изборитѣ.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Вие избивахте хората въ участѣнитѣ и на другия денъ давате амнистия на убийцитѣ.

Н. Петрини (з): Не ви е срамъ да говорите така! Ривитѣ на наши хора сж още кървави.

П. Петковъ (з): А за да може да се гарантира свободата на длѣжностнитѣ лица при произвеждане на изборитѣ, ще трѣбва да се засили и сѣдийската независимостъ, като се направи и добъръ подборъ и като сжществувалието на каквито е да е партиитани въ сѣдилищата се махне.

П. Стайновъ (д. ст): Тѣкмо като васъ.

П. Петковъ (з): Друго едно средство би било махването на п. 2 отъ чл. 11 на закона за административното правосѣдие, като се премахне произволната категория на така наречениитѣ actes de gouvernement — правителствени актове, съ които Административниятъ сѣдъ не може да се занимава, като се даде правото на Административния сѣдъ да може да се занимава и съ тѣхъ, а сжщо и съ назначенията, уволненията и премѣстването на чиновницитѣ (Смѣхъ верѣдъ сговориститѣ) и по такъвъ начинъ се внесатъ гаранции за спазване правата на чиновницитѣ. И най-сетне, като се създаде административни сѣдилища по-близки до окръжитѣ и околитѣ, или три въ апелативнитѣ центрове, . . .

К. Къневъ (д. сг): Не Ви ли е срамъ да говорите това, следъ като унищожихте административното правосъдие?

П. Петковъ (з): ... които ще могат по-близко до окръжитъ и общинитъ да се произнесат по административнитъ актове на мѣстнитъ административни власти. Такова би било и измѣнението на чл. 89 отъ углавното съдопроизводство, където е необходимо веднакъ заинавали въ България да се въведе принципътъ на английското право — habeas corpus — щото да не може да бѣде едно лице арестувано произволно отъ полицията; да се създаде гаранция за всички лица, били тѣ политични или други, ...

Нѣкой отъ сговориститъ: Както въ ваше време.

П. Петковъ (з): ... да не може никои да бѣде арестуванъ безъ съдебно постановление.

К. Къневъ (д. сг): Ти ли говоришъ за това? Къде бѣше въ Търново, за да разправяшъ тѣзи работи за habeas corpus?

С. Василевъ (д. сг): Вие прокарвахте 10-дневното задържане.

П. Петковъ (з): Преди бѣше повече отъ 10 дни.

С. Василевъ (д. сг): Преди бѣше 24 часа.

П. Петковъ (з): И въ този случай се съобщава на прокурора въ 24 часа.

Това измѣнение, ако се направи, действително ще се премахнатъ произволитъ на администрацията въ България и полицията ще може да арестува едно лице, само когато има флагрантно престъпление, когато има извършено явно престъпно деяние, а не да арестува безъ постановление на съдебния следователъ.

К. Къневъ (д. сг): Къде ти бѣше куража да държишъ тази лекция на Стамболийски.

П. Петковъ (з): Произволитъ на партийния системъ ще се премахнатъ само тогава, когато Обществена безопасностъ отъ туй, което е тя — една политическа институция на обществена опасностъ — се преобърне на съдебна полиция въ подчинение на председателитъ на съдилищата и прокуроритъ.

А. Сталийски (д. сг): Какъ не те е срамъ? Председателъ на съдилищата командува ли безопасността? Какво казвашъ? Ти си си забравилъ акъла. Председателъ на съдилища и прокуроръ! Много ти е късичка паметта.

П. Петковъ (з): Това е съдебната полиция, г. Сталийски.

А. Сталийски (д. сг): Ти нищо не знаешъ тогава. Председателъ на съда командува ли безопасността?

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, не прекъсвайте.

Нѣкой отъ сговориститъ: Това е програмата на бъдещия министъръ-председателъ. (Сочи П. Петковъ)

К. Къневъ (д. сг): Най-големитъ насилници дойдоха да говорятъ за свободи на гражданитъ!

П. Петковъ (з): Заедно съ това трѣбва да се въведатъ и гаранции за правата, предвидени въ нашата конституция, трѣбва да се създаде постепенно възможността да нѣма личенъ режимъ въ управлението на държавата чрезъ едно измѣнение на конституцията, което ще премахне правото на изпълнителната властъ да разтурва Народното събрание, отъ една страна ...

К. Къневъ (д. сг): Забрави ли онази година?

П. Петковъ (з): ... и отъ друга страна, министритъ да се избиратъ отъ Народното събрание вмѣсто отъ държавния глава.

Нѣкой отъ сговориститъ: Ако имать хубави жени — както ги избираше Стамболийски.

К. Къневъ (д. сг): Въ манежа — отъ конгреса, както вие ги избирате.

Другъ отъ сговориститъ: И непременно да се предвиди въ щата длъжностъ взводешъ на секретаритъ.

П. Петковъ (з): Това е, г. г. народни представители, което трѣбва да се направи, ако действително правителството иска да нѣма партизанщина, ако действително се водѣхме отъ онази идея, която е въ главата на нѣкои отъ сговориститъ идеалисти хора, да има надпартийностъ въ държавното управление. Но този законопроектъ, така както е представенъ, за премахване на цвѣтнитъ бюлетени, е единъ законопроектъ чисто и просто партизански, само че се прави партизанщина противъ едни партии въ полза на Демократическия сговоръ. Партизанщината е вътре цѣла. Да говорите вие за премахването на партизанщината при окръжнитъ, общинскитъ управления вие, които превзехте всички общински съвети и ги замѣнихте съ тричленни комисии, вие, които до неотдавна — вземамъ за примѣръ Софийския окръгъ — залапахте и арестувахте окръжнитъ съветници и ги принуждавахте да си даватъ оставкитъ, вие да говорите за подобни желаниа тогава когато преди единъ месецъ премахнахте състава на Софийската община, като пропалдохте г. Плушакъ и неговитъ другари, това е смѣшно.

К. Къневъ (д. сг): Вие въ Русе поставихте часови на Янко Поповъ, арестувахте го, за да не бѣде избранъ.

Л. Недѣлковъ (з): Съ това ли се оправдавате?

К. Къневъ (д. сг): Нѣматъ моралното право да говорятъ за свобода ония, които сж извършили най-големия насилния вчера.

П. Петковъ (з): Това е единъ чисто и просто партизански законъ една реформа à rebours, която се представя на народното представителство да гласува въ навечерието на едни избори. Видѣхме вашата надпартийностъ отъ листитъ за даячнитъ комисии. Вие чисто и просто целите да можете да вмѣстите нѣкой отъ нашитъ хора въ бюлетинитъ и наоколо тѣхъ да наредите ваии и по този начинъ да заблудите най-вече неграмотнитъ избиратели въ селата, за да можете да вземете тѣхния гласъ. Това е вашата истинска мисль. И друго. Вие останахте безъ цвѣтъ. Следъ като се отдѣлиха радикалитъ, следъ като се отдѣлиха демократитъ, вие трѣбваше да си турите истинския цвѣтъ — синиятъ, народняшкия цвѣтъ, по не смѣте. Има и другъ единъ цвѣтъ, розовиятъ цвѣтъ, цвѣтътъ на девицитъ, но който цвѣтъ, съгласете се, ще бѣде смѣшно, ако го туря Теодоръ Теодоровъ напр. и се яви предъ народа.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Петковъ! Тѣзи ваши духовитости не Ви правятъ честь. Бждете по-внимателни и не говорете такива работи!

А. Урумовъ (д. сг): Той е невмѣляемъ. Вчера показваше отъ трибуната окървавена риза. Заклалъ нѣкой пѣтелъ и съ кръвта изпапалъ ризата.

П. Петковъ (з): Ако вие искате да се създаде бѣлата бюлетина като допълнителенъ цвѣтъ къмъ другитъ бюлетини — тамъ ние сме съгласни, това заяви нашиятъ другаръ Минчо Диланковъ. Създайте да има и бѣла бюлетина, за да могатъ нѣкои групи да се явятъ съ нея; покрай другитъ цвѣтове това съществуваше и по-рано въ избирателния законъ — създайте и бѣлъ цвѣтъ, нѣмаме нищо противъ, но го създайте като допълнителенъ цвѣтъ, а не като цвѣтъ, който да замѣства другитъ цвѣтове. Преди всичко, вие казвате, че съ това се премахвала партийността въ изборитъ за окръжни и общински съветници. Е добре, чл. чл. 135 и 149 на избирателния законъ, а също и чл. 64 — единиятъ за общинскитъ избори, другиятъ за окръжнитъ избори и третиятъ за законодателнитъ избори — не се измѣняватъ съ настоящия законопроектъ а въ тѣхъ е казано, че листитъ се представятъ отъ името на партии или групи. Тѣй че партийнитъ системъ — като не се измѣняватъ съ вашия законопроектъ въпроснитъ членове — те се премахва ни най-малко, той си остава; пакъ не има представени листи отъ името на партии, само че покрай тѣзи партии вие ще създадете десетки други групи, съ това ще дадете възможностъ на по-амбициозни хора да излизатъ съ отдѣлни листи и вмѣсто да постигнете групиране въ окръжитъ, ще

създадете по-голямо раздробление, вмѣсто сговорчивост, ще има несговорчивост въ самитѣ партии, които ще почнат да се дѣлят на мѣстна почва.

Казва се, че когато се е касало за общинскитѣ интереси, за интереситѣ на окръжнитѣ, които били предимно културно-просвѣтни, стопански, благоустройствени тѣла, нѣмало защо партиитѣ да се бъркат. Г. г. народни представители! Всички партии иматъ своя окръжна и общинска политика; Демократическиятъ сговоръ даже, съ перото на нѣкой ученъ и ловкъ професоръ, има въ своята програма цѣли страшилища за окръжната и общинската политика. Друга е силата на една партия, на едно лице, на нѣколко души, или на една група въ едно село или градъ, когато ще прилага една програма за една общинска политика, а друга е силата, когато зацѣ тази политика стои една мощна политическа организация, която ще прилага тази политика едновременно за всички окръзи и за всички общини. Не е вѣрно, че партиитѣ сж туряли въ свѣтетѣ лекадърни и неспособни хора и че сега, като нѣма да има партии, ще се турятъ кадърни и способни хора. Напротивъ, партиитѣ турятъ начело на своитѣ листи, както за окръжнитѣ така и за общинскитѣ избори, своитѣ най-деятелни, най-способни и най-добри хора. Тѣй че този мотивъ е абсолютно несъстоятеленъ. Но да се говори за една обща политика, да се говори за сговорчивост въ държавата тогава, когато вие съ законъ изключвате цѣли партии внѣтъ отъ законитѣ — вече две партии поставихте съ законъ внѣтъ отъ законитѣ — това е смѣшно; да се говори за сговорчивост и за обща политика тогава когато вие създадохте единъ системъ на убийства, на арестуваня, на торможе на политическитѣ противници, това е смѣшно, това е неискрено, това е желание да заблуждавате българскитѣ селяни и граждани.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Вие ще ми приказвате за убийства! По-голяма реакция отъ васъ нѣма!

П. Петковъ (з): Ние ви благодаримъ за грижитѣ, които полагате за насъ. Вчера г. Бръшляновъ, казваше: „Съ този законопроектъ вие, дружбашитѣ, нѣма да се печете, а иначе ще се печите“. Благодаримъ за това. Ние имаме достатъчно сили, за да не се печимъ.

А. Сталийски (д. ср): Вие сега сте разцепени на три; искате на 30 ли да се разцепите? Ако сега се разцепите, тогава нищо нѣма да остане отъ васъ.

П. Петковъ (з): Има и друга една мисълъ, която е включена въ законопроекта. Тамъ се говори, че настоящиятъ законопроектъ е „като първа мѣрка“. Тази фраза е много знаменателна. Азъ разбирамъ защо г. Пастуховъ се спре на нея, защо я свърза съ пропорцията, защо я свърза съ желанието да се премахне партийниятъ системъ. Та не може и да не се свърже съ пропорцията. Г. Стайновъ излиза днесъ и казва, че не можело сега, че не му било времето да се разиска това — както го каза вчера и другъ единъ депутатъ. Разбирамъ това да го говори единъ народнякъ, защото тѣ сж старитѣ лѣжесъединисти, защото за тѣхъ и Съединението не бѣше навреме направено — затѣхъ това, па и много други работи не бѣха направени навреме — по мене ми е странно, че това го говори г. Пядаревъ, който е единъ отъ новитѣ народняци и който въ миналото поддържаше тѣкмо обратното. Днесъ г. Стайновъ иде да изтъква точно сжкитѣ аргументи, които бѣха изтъкнати тукъ нѣкога отъ покойния Стамболийски, който поиска да се измени пропорцията въ смисълъ да се въведе системата на избиране по околии. Но мисълъта му тогава не е била партизанска, а е била да се създаде една силна властъ, способна да осигури въ страната по единъ траенъ начинъ народовластнето чрезъ едно бъдащо измѣнение на конституцията. Такава е била истинската мисълъ на покойния министъръ-председателъ Стамболийски. И това именно желание — да се осигури въ държавата надмощието на голѣмитѣ политически организации — е мисълъта, отъ която изхождатъ въ Франция и радикали, и радикалъ-социалисти, и въобще лѣвницата, която се бори и до днесъ за системата по околии, защото тамъ въ околията, както казва Пелетанъ, сж „чиститѣ извори на републиканскитѣ идеи“, тамъ нѣма голѣмитѣ замърсени рѣки, тамъ е чистотата. Тѣзи бѣха аргументитѣ на Пелетанъ, който излѣзе въ франскія Парламентъ срещу пропорцията и който поиска системата по околии, за да осигури надмощието на лѣвницата надъ консерваторитѣ въ Франция. За системата на избиране по околии се борятъ и радикали, и радикалъ-социалисти въ Франция, лѣвницата въобще, защото искатъ да взематъ

властѣта отъ консерваторитѣ. Тѣзи сж били аргументитѣ на покойния Стамболийски. Обаче опитѣтъ отъ прилагането на закона даде да се види, че този законъ може да бѣде използванъ не само за засилване на голѣмитѣ народни политически организации и народовластнето, но може да бѣде използванъ и отъ реакционнитѣ сили съ тѣкмо обратенъ ефектъ, съ тѣкмо обратна целъ. И затуй ние, следъ опита, който имаме отъ приложението на закона въ България, поддържаме днесъ идеята за повръщане къмъ пропорцията, която идея се поддържана отъ всички лѣви партии въ нашата държава.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

М. Донсузовъ (с. д): Поправятъ се.

П. Петковъ (з): По-добре е да се поправитѣ късно, отколкото никога. — Г. Стайновъ говори, че било необходимо на окръжитѣ и на общинитѣ да се даде по-голяма компетентностъ. Ами че г. Стайновъ е мой другаръ отъ Парижкия университетъ, ученикъ на Бертелеми, и той знае, че не е бѣлата бюлетина, която ще увеличи компетентността на управителнитѣ тѣла въ окръжитѣ и общинитѣ, а че това е системѣтъ на децентрализацията и този на децентрализацията, като се увеличатъ правата на окръжнитѣ управители и околнискитѣ началници, да могатъ да се произнасятъ по-самостоятелно по известни въпроси. Това сж системитѣ, които увеличаватъ компетентността на мѣстната властъ, а не нѣкаква си система на бѣлата бюлетина, която има свършено другъ замисълъ задъ себе си. Този законопроектъ е реакционенъ и защото е реакционенъ, затуй всички лѣви партии се обявяватъ противъ него; затуй и Земледѣлскитѣ съюзъ, неговата парламентарна група, ще гласува противъ този законопроектъ, който е законопроектъ целящъ да направи повратъ къмъ миналото.

Г. Стайновъ изложи истинската мисълъ, която е вложена въ законопроекта. Той говори за фанатизирането. Това е желанието, това е стремението: да се махне психологическото влияние на цвѣта върху маситѣ, защото веднажъ създаденъ партийниятъ системъ съ цвѣтоветѣ, народѣтъ е тръгналъ вече подиръ своята бюлетина и върви. Тази е истинската целъ — да се удари, да кажемъ напримеръ, червената бюлетина, но да се удари предимно оранжевата бюлетина, защото тя днесъ се явява като изразителка на желанията на българския народъ, защото въ настоящия моментъ задъ оранжевото знаме сж наредени грамадната частъ отъ селянитѣ, работницитѣ и еснафитѣ въ България. Истинската мисълъ е да ударите тази оранжева бюлетина, която народѣтъ и днесъ пени, защото върху нея намира написано: народно добруване, трудъ, просвѣта, свобода, миръ и сговоръ съ всички народи. (Ржкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ).

А. Сталийски (д. ср): И цепеницата!

П. Петковъ (з): Това е, което искате, г-да.

А. Сталийски (д. ср): И Тарашмановъ ржкоплѣска!

П. Петковъ (з): Нашата бюлетина днеска е народна бюлетина. Вие искате да ударите гласовѣтъ на народа. Това е допълнението на изборната стратегия на г. министъръ Русевъ, който започна съ арестуваня, съ интенирания, съ побойща, съ заточаваня, съ отлагане на изборитѣ и който днесъ допѣлва своя изборенъ системъ, който ние изпитахме върху гърба си въ законодателнитѣ избори, съ закона за бѣлата бюлетина, желайки да нанесе още единъ силенъ ударъ на своитѣ противници и да въведе своя режимъ на редъ законностъ и свобода, който не е нищо друго, освенъ режимъ на безредие, на беззаконие и на най-насилническата реакция, каквато нашата история познава въ България.

Н. Петрини (з): Режимъ на гуменитѣ кампици.

П. Петковъ (з): Да, режимъ на гуменитѣ кампици и на „Азъ знамъ всичко“. Знаете добре работитѣ, които се вършатъ въ Обществоната безопасностъ. И вчера ви показахъ ефектитѣ на този режимъ, като ви изнесохъ двѣтъ кървави ризи на двама бивши народни представители. Вие можехте да проявите човѣщина, ако искахте да се издигне надъ вапнитѣ партийни интереси, тогава когато се касаеше да гласувате закона за амнистията. Ако бѣхте дали амнистията по-рано, нѣмаше да имате тази опасностъ отъ

тѣзи емигранти, за които говорите, които не сж повече отъ 1.500 души и които не сж въ състояние да представляватъ нѣкаква опасностъ за България. Вмѣсто да внесете успокоение въ тази държава, отъ което тя има нужда, вмѣсто да успокоите развълнуванитѣ народни маси следъ ударицитѣ, които нанесохте на народнитѣ организации презъ м. м. юний и септемврий, следъ всички тѣзи ужаси, които преживѣ България, вие поддържате единъ режимъ, кръстенъ въ цѣла Европа съ името „режимъ на бѣлния тероръ“, който всѣки день дразни не само водачитѣ, дразни не само народнитѣ представители, но дразни цѣлата държава, дразни цѣлия народъ.

И. Лѣкарски (д. ст): Вие провокирате българския народъ, призовавате го къмъ конспирации.

П. Петковъ (з): Вие може да накарате когото искате въ България да вѣрва, че имамъ каквито щете недостатѣци, но никой нѣма въ тази България да повѣрва — пълкъ и въ вашата срѣда не вѣрватъ да се намѣри нѣкой да повѣрва — че азъ съмъ въ състояние да получавамъ чужди пари. (Възражения отъ сговориститѣ) Това може да бжде само единъ партизански похватъ за провалянето на противника. Азъ ще ви кажа нѣщо повече. Азъ знамъ, че се наказватъ хора да подписватъ насила, че азъ имамъ връзки навънъ, съ емигрантитѣ. Азъ знамъ, че има подадена телеграма до легацията въ Бѣлградъ, чрезъ която се иска да бжде вмѣнати въ една конспирация, и това го извършва легацията. Азъ знамъ, че готвятъ фалшиви чекове въ динари, които ще ми се пращатъ отъ Бѣлградъ и Виена. И това зная. Това е конспирация, която тукъ, на тая маса се замисля противъ вашитѣ политически противници, които като не можете да униожите иначе, тъй като Европа не ви дава вече да вършите убийства и страшни престѣпления, вие искате да ги съинпите чрезъ законитѣ и сѣдилищата въ България.

Председателствауващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Петковъ! Правя Ви бележка.

П. Петковъ (з): Е добре, тѣзи сѣдилища ви удариха единъ страшенъ шамаръ; тѣзи сѣдилища оправдаха земеделѣскитѣ министри и доказаха, че земеделѣскиятъ кабинетъ е единъ кабинетъ не такъвъ, какъвто вие го представявате — вагабонтски, разбойнически.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. ст): Най-разбойнически и вагабонтски.

П. Петковъ (з): Днесъ българскитѣ сѣдилища оправдаха и освободиха земеделѣскитѣ министри и тѣ спокойно ходятъ по улицитѣ, за да ви напомнятъ, че презъ тѣхния режимъ не е имало онѣзи престѣпления, за които говорѣше вашата скпо плащана банкерска преса, тѣзи десетъ печатни органи, тѣзи десетъ гърла, които всѣки день блъвятъ и искатъ да изкаратъ и най-добритѣ българци за предатели, конспиратори и какво ли не.

А. Сталийски (д. ст): Едва ли не изкара присѣдата съ международно значение!

Председателствауващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Петковъ! Вие говорите по единъ предметъ, поставенъ на дневенъ редъ, а не по прежсванията. Вие предизвикватъ да Ви прежсватъ.

П. Петковъ (з): Не е вѣрно. Значи и г. Стайновъ предизвикваше широкитѣ социалисти.

Председателствауващъ д-ръ Б. Вазовъ: Не предизвиквайте, защото азъ не мога да Ви защитавамъ. Азъ Ви моля да говорите по дневния редъ.

П. Петковъ (з): Азъ тукъ не мога да говоря съ идеитѣ на сговора; азъ говоря съ монитѣ идеи.

В. Георгиевъ (д. ст): Можете да говорите съ Вашитѣ идеи, но съ по-другъ езикъ. А вие говорите съ езика на улицата.

П. Петковъ (з): Недейте нарича хората предатели и че получаватъ пари отъ чужбина. Когато хвърляте такива обвинения, не се сърдете, че ви отговарямъ съ сѣщия юмрукъ,

В. Георгиевъ (д. ст): Говорете и се защищавайте достойно. Не така, както се защищаватъ на улицата.

П. Петковъ (з): Но, г. г. народни представители, тогава, когато ние ще гласуваме противъ законопроекта, трѣбва да ви кажа, че ние отъ тая вапа замисль не се боимъ, защото не е само цвѣтътъ, който движи днесъ душитѣ на българскитѣ селяни. Това е тѣхното съзнание, това е тѣхната вѣра, дълбоко загнѣздена въ тѣхнитѣ души. Вашиятъ законъ е безсиленъ. Напротивъ, при този бѣлъ тероръ, и подъ маската на бѣлата бюлетина ние ще имаме всичката възможностъ да водимъ пашата агитация. Ние не се боимъ, защото вашиятъ режимъ на грѣшки, на грамадни престѣпления докара народното недоволство до такъвъ градусъ, че ние сме сигурни, какво въ бѣдашитѣ окръжни и общински избори тоя вашъ режимъ ще намѣри оная провала, която заслужава заради своитѣ грѣшки, заради своитѣ престѣпления. Нѣма да има оранжева бюлетина, но ще има бѣлата бюлетина на народното възмущение срещу васъ, която ще ви измете отъ тѣзи мѣста. (Ръкоплѣскания отъ земеделѣцитѣ).

И. Лѣкарски (д. ст): Тежко и горко на земеделѣския народъ, когато вие идвате да защищавате неговата кауза.

Д. Тодоровъ (д. ст): Г. Петковъ! Вие ще ни оскърбите, ако ни похвалите. Но когато вие, говорите за свобода, вие оскърбватъ конституцията.

Председателствауващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Методи Храповъ.

М. Храповъ (н. л.): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че настоящиятъ законопроектъ въ всѣки случай нѣма защо да дава мѣсто на такива бурни и страшни разисквания. (Пререкание между П. Петковъ и нѣкои отъ сговориститѣ).

Председателствауващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Петковъ! Правя Ви бележка. Пазете тишина!

М. Храповъ (н. л.): Законопроектътъ, който предлага правителството, се отнася до едно нововъведение, което, споредъ мене, е излишно. И ако нашата група нѣма да гласува за законопроекта, то не е, защото ние съзираме известна опасностъ за избирателнитѣ права на българския народъ отъ това че ще се униожатъ партийниятъ цвѣтъ и ще се въведе бѣлиятъ цвѣтъ, но защото мислимъ, че целитѣ, които се постараха защитницитѣ на законопроекта да кажатъ, че се преследватъ съ този законопроектъ, нѣма да се постигнатъ съ възстановяването на бѣлия цвѣтъ и съ униожаването на партийнитѣ цвѣтове. Защото, г. г. народни представители, азъ не виждамъ, че ще се постигнатъ съ този законопроектъ тия задачи, които изтъкнаха защитницитѣ на законопроекта, а именно да се вънеса омиротворение въ партийнитѣ борби около селскитѣ и градско-общинскитѣ съвети, да се смекчели партийнитѣ страсти въ общинитѣ и да може въ общинскитѣ съвети да влѣзатъ безпартийни хора, които, бѣгайки досега отъ партиитѣ, не сж искали да влѣзатъ въ общинитѣ, за да имъ бждатъ полезни съ своята компетентностъ. Всички тѣзи задачи, които този законопроектъ, споредъ защитницитѣ на законопроекта, трѣбва да постига, споредъ мене нѣма да се постигнатъ. Когато ние говоримъ за положението, въ което се намиратъ нашитѣ селски и градски общини и когато констатираме, че това положение не е радостно, че отъ 40 години насамъ партизанството се е вмѣкнало и тамъ и е разяждало общинитѣ и не имъ е давало възможностъ да се развиватъ и издигатъ, азъ смѣтамъ, че единствената причина за това не сж били, въ всѣки случай, нашитѣ политически партии. Ние трѣбва да постигнемъ нашитѣ обвинения спрѣмо партиитѣ, да не се навърляме върху тѣхъ всѣкога и всѣкжде безъ всѣкакъвъ поводъ. Онѣзи, които осждатъ партиитѣ и искатъ да имъ припишатъ грѣхъ за това, че тѣ сж станали причина, цето нашитѣ общини да не могатъ да се издигнатъ по-високо, забравятъ преди всичко, че нашитѣ политически партии отъ 40 години насамъ имаха не само вътрешни задачи. Центърътъ на тѣхната грижа, на тѣхното внимание бѣха външни задачи: ка саеше се да се консолидира положението на страната отвън, да се пазятъ нейната независимостъ, а всичко това е пречело на партиитѣ да отдѣлятъ повече грижи за окръжитѣ и за общинитѣ. Но не бива да отказваме, че и това, което е правено досега, ако не е достатъчно, въ всѣки слу-

чай не е малко въ сравнение съ условията, при които нашите партии са били принудени да действуват и при които страната е била длъжна да се развива. Но азъ мисля, г. г. народни представители, че не само ние не бива да желаемъ да изгладимъ партиите или, така да се каже, както се изразяватъ нѣкои, да намалимъ партийността въ общинските съвети, но че това е опасно, защото погрѣшно е да се мисли, че общинските съвети . . . (Глъчка)

К. Славовъ (с. д): Г. Председателю! Невъзможно е да се слуша. Помолете господата, които разговарятъ, да напуснатъ залата, да не вдигатъ гуролтия.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г-да, отъ уважение къмъ колегата, който говори, назете тишина.

М. Храновъ (н. л): . . . погрѣшно е, казвамъ, да се мисли, че общините сѫ само едни стопански единици и че следователно мѣсто за политически партии тамъ; въ общините, нѣма. Колкото и да е вѣрно, че селото, преди всичко, има стопански интереси, това не значи още, че тѣзи стопански интереси не бива да се защитаватъ чрезъ политически партии. И азъ не намирамъ другъ начинъ, чрезъ който тѣзи интереси да могатъ да бъдатъ защитавани, освенъ по пътя на политическия борби. Всѣка една партия въ едно село или въ единъ градъ трѣбва да предпологаме, че има своя общинска политика, своя финансово, социална, просвѣтна и културна политика. И ние не може да кажемъ, още повече за единъ градъ, че когато единъ общински съветникъ отъ една социалистическа партия ще влѣзе тамъ, ще поддържа сѫщитъ възгледи по общинската политика, каквито ще поддържа единъ общински съветникъ отъ Демократическия сговоръ или отъ националь-либералната партия. Безспорно е, че има политически идеи, които се различаватъ. Въ името на тия идеи се водятъ и политически борби и въ общинските избори. И когато ние говоримъ за партийностъ, тая партийностъ се налага по силата на борбата, която се води въ името на политико-социалните идеи. Не може, следователно, да мислимъ ние, че партиите ще увреждатъ, ще пакостятъ на общинските интереси. Тѣ трѣбва да бъдатъ тамъ. Ние може да искаме да се отърсатъ отъ тая котерийностъ, отъ този партизанлъкъ, отъ апетитите, които ги влечатъ често пъти въ общините, за да използватъ последните за своите лични и котерийни цели. А то е единъ път на просвѣта, на гражданско възпитание, който трѣбва да вършимъ въ средата на нашите партии, въ средата на нашия народъ. Но иначе, като отстранимъ партиите, да смѣтаме, че съ това намаляваме партийността въ общините, ние не постигаме никакви резултати.

Азъ разбирамъ, че партизанство е имало; азъ разбирамъ, че това партизанство, следствие на тази наша политическа култура, е било даже неизбежно. Но нали ние се боримъ тъкмо за това — да унищожимъ партизанството? Нали затова издигаме лозунга на сговора? Е добре, азъ мисля, че съ това обединение на обществените сили ние, преди всичко, ще съкршимъ партизанството. Но не трѣбва да почнемъ отъ тамъ, отдето не бива да се почва. Защото азъ ви казвамъ, че това не само че не е желателно, но ние нѣма да го постигнете съ тоя законопроектъ.

Какво ви казва законопроектътъ? Възстановяваме бѣлиятъ цвѣтъ и унищожаваме партийните цвѣтове така, както тѣ сѫ установени въ избирателния законъ отъ 1912 г.

Г. г. народни представители! Преди всичко съ бѣлиятъ цвѣтъ ние нѣма да унищожимъ не само партиите въ общините, но ние нѣма да унищожимъ и партийните кандидатни листи. Партиите не могатъ да се унищожатъ, по силата на това, че тѣ сѫществуватъ, по силата на това, че тѣ именно и на 18 май и на 1 юний ще водятъ помежду си борба за общинските избори. Защото тия партии сѫществуватъ 30—35 години при бѣлия цвѣтъ до 1912 г., когато се създаде новиятъ избирателенъ законъ. Тѣ ще сѫществуватъ и сега при този бѣлъ цвѣтъ, който ние установяваме съ тоя законопроектъ. И нека не мислимъ, че бѣлиятъ цвѣтъ, който означава нѣкакво примирение, ще има това магическо въздействие, за да унищожимъ веднага партийността, партийните борби и т. н. Защото въ общинските избори борбата или се води на почвата на известни идеи, или се води на почвата на известни апетити, когато котерийниската да влѣзатъ тамъ, за да използватъ общините. Е добре, нито апетитите ние ще унищожимъ, нито пъкъ можете да дадете съ бѣлия цвѣтъ едно насърчение на по-

литическия идеи. Тѣ и безъ това ще сѫществуватъ. Но съ този цвѣтъ, унищожавайки партийните цвѣтове, ние не унищожавате още и партийните листи споредъ избирателния законъ, на който ние въ това отношение не правимъ никакво измѣнение: съ това измѣнение, което се съдържа сега въ законопроекта, само се влѣже бѣлия цвѣтъ и се унищожаватъ партийните цвѣтове. Но ние знаете добре, че по силата на избирателния законъ, избирателите, които завѣрватъ кандидатната листа, ще трѣбва да подадатъ едно заявление, съ което да заявятъ, че тия кандидати се избиратъ отъ името на еди-коя си политическа партия. И това именно заявление е, което определя партийната принадлежностъ на кандидатите, които се избиратъ въ дадена листа. Е добре, ние оставаме туй заявление да сѫществуватъ, ние, следователно, ще искаме отъ кандидатите, които ще се избиратъ, щото тѣ да даватъ декларация, че се избиратъ като кандидати на определена политическа партия; това тѣ трѣбва да го посочатъ въ заявлението, съ което ще положатъ своите кандидатури. Ние унищожаваме само цвѣта на партията и казватъ че всички партии ще работятъ съ бѣлъ цвѣтъ. Е добре, тогава азъ питамъ, въ такъвъ случай какъ ние ще привлѣчете — защото туй е единъ отъ аргументите на господата, защитници на законопроекта — какъ ще привлѣчете ония безпартийни хора, отъ компетентността на които имали нужда общините и които хора бѣгали отъ партиите, като установите само бѣлия цвѣтъ? Преди всичко мога да ви кажа, че тия безпартийни хора не сѫ нѣщо такова, което трѣбва да търсимъ съ рискъ да унищожаваме избирателния законъ или да правимъ измѣнение на този избирателенъ законъ. Безпартийните хора не сѫ само тѣзи, дето бѣгатъ отъ партиите. Тѣ бѣгатъ въобще отъ обществения животъ, тѣ бѣгатъ въобще отъ обществените инициативи. По темпераментъ това сѫ хора неактивни, инертни, тѣ нѣматъ енергията, темперамента да се занимаватъ съ обществените въпроси, защото бѣгатъ отъ отговорностъ. И ако тия хора бѣли 35—40 години не сѫ могли да си намѣчатъ мѣсто въ нашия политически животъ, недейте мисли, че ще ги привлѣчете съ една реформа, която, увѣренъ съмъ, нѣма да имъ укаже абсолютно никакво влияние. Тѣ ще си останалъ такива, каквито сѫ. Онова, което е годно, което е здраво отъ нашия народъ и отъ нашата интелигенция, то е вече въ партиите. И партиите не страдатъ отъ липса на интелигентни хора. Онова, което трѣбва да пожелаемъ, то е, щото тѣ да изкачатъ напредъ, да изкачатъ начело на партиите, начело на листите. Това е длъжнъ на партиите да го направятъ. Но да търсите компетентни хора вънъ отъ партиите съ силата на известни избирателни нововъведения — това нѣма да го постигнете. Ние не можете по единъ магически начинъ да създадете друга психика и другъ манталитетъ у тѣзи хора, които 40 години сѫ се държали настрана отъ обществения животъ, които не сѫ вземали участие въ него, защото сѫ се считали неспособни или защото сѫ били достатъчно егоисти да не могатъ да разбератъ, че общественото има нужда отъ тѣхната вещина, отъ тѣхната компетентностъ.

М. Донсузовъ (с. д): Право.

М. Харновъ (н. л): Ето защо, азъ мисля, че напразно ще търсите да ги привлѣчете съ единъ бѣлъ цвѣтъ, защото тоя цвѣтъ ще ги вика не къмъ бездействие, а ще ги вика за една работа въ общините, която е съ отговорности, а тъкмо отъ тия отговорности тѣ бѣгатъ.

Г. г. народни представители! Тия безпартийни хора нѣма да изкачатъ и сега въ листите за общинските избори, защото, независимо отъ това, че досега се искаше, щото тѣ да си послужатъ съ единъ партиенъ цвѣтъ, за да се избиратъ, но и по досега сѫществувалъ избирателенъ законъ, който въ това отношение, както ви казахъ, ние не измѣняваме, тѣ сѫ длъжни, кандидатиратъ се, да посочатъ въ заявлението си и да деклариратъ, че се явяватъ като кандидати на известна политическа партия. Ние това заявление не го отмѣняваме. Е добре, този безпартиенъ, който би желалъ да се избере като общински съветникъ въ известна община, помъ като той не иска да се числи къмъ известна партия, ние нѣма да го привлѣчете съ бѣлия цвѣтъ, защото все пакъ той е длъженъ, по силата на избирателния законъ, да посочи въ заявлението своята партийна принадлежностъ, а тъкмо това е, отъ което се страхуватъ тѣзи хора. Ако искате да бъдете последователни, въ такъвъ случай ние ще трѣбва да измѣните онова разпореджане на избирателния законъ, споредъ което кандидатите сѫ длъжни да деклариратъ, че сѫ кандидати на еди-коя си политическа партия.

Г. Митовъ (д. сг): За общинските избори не се отнася туй.

М. Храновъ (н. л.): Това разпореждане е и за общинските избори, и за окръжните, и за депутатските избори.

Д. Њорчевъ (н. л.): Казано е: „група или партия“; така е казано.

М. Храновъ (н. л.): Всека партийна група, която полага известна кандидатура въ лицето на пет души грамотни избиратели, трѣбва да каже, че кандидатите еди-кои си хора отъ името на еди-коя си политическа партия, и това заявление се поднася отъ кандидатите, които съ това заявяватъ, че се числятъ къмъ еди-коя си политическа партия и че сѫ нейни кандидати.

М. Минковъ (д. сг): Това може да се поправи въ комисията.

М. Храновъ (н. л.): Г. г. народни представители! Азъ мисля, че аргументите, следователно, съ които г. Бръшляновъ, г. Валтовъ и пр. се опитаха да защитятъ това избирателно нововъведение, сѫ аргументи слаби. Тѣ не ни убеждаватъ въ нуждата отъ този законопроектъ. Ако е въпросъ да се смекчатъ партийните нрави, ако е въпросъ да се внесе омиротворение, за това могатъ да се дадатъ по-други доказателства отъ тая страна (Сочи дѣсницата), но азъ се съмнявамъ, че въобще това е целта на законопроекта. Защото въ този моментъ, когато ние търсите чрезъ този законопроектъ да внесете омиротворение и да смекчите партийните борби, ние имаме вашите декларации въ вашите официози, че Демократическиятъ сговоръ, като партия, не желае въ настоящите избори да влиза въ никаква коалиция, даже и съ радикали и демократи.

Д. Њорчевъ (н. л.): Това е много важно.

М. Храновъ (н. л.): Е добре, това ли е омиротворението, което ние съ бѣлия цвѣтъ, носител на миръ, искаме действително да създадете чрезъ този законопроектъ? Защо е нужно да се правятъ предварителни декларации, даже преди да сѫ правени каквито и да е предложения на Сговора, че Сговорътъ, като партия, въ тия избори ще работи самостоятелно?

Г. Митовъ (д. сг): Иначе ще го обвинявате, че не работи независимо.

М. Храновъ (д. сг): Не е така. Г. Владимиръ Такевъ, когото уважавамъ, секретарътъ на вашата парламентарна група, е направилъ изявление въ тая смисълъ — в. „Демократически сговоръ“ го писа. Намъ ни прави впечатление, защото ние мислимъ тоже като васъ — тия, които говориха отъ тая трибуна — че трѣбва да се внесе омиротворение, но то ще стане не като заявяваме, че ще работимъ самостоятелно, а като сме готови всеки моментъ да подадемъ ръката си на сродните партии за общиятъ интерес на тая страна.

И. Петровъ (д. сг): И ще го извършимъ — бждете увѣрени.

М. Храновъ (н. л.): Нѣма освенъ да го извършите и онова, което азъ бихъ пожелалъ, то е да го извършите, защото не чрезъ такива реформи, не чрезъ установяване на бѣлия цвѣтъ, не чрезъ унищожаване на партийните цвѣтове, не като приказваме противъ партийността, дори и тамъ, където тя е необходима, ние ще постигнемъ вътрешния миръ въ тая страна, а ще го постигнемъ съ дѣла. И Демократическиятъ сговоръ, който е способенъ да ни даде, трѣбва да ни даде, защото иначе ще мислимъ, че съ всичко това, което се прави, може-би се преследва друга целъ, но не и целта, която се посочва въ законопроекта. Защото иначе излиза, че всичко това, което се прави, може да преследва друга целъ, но не и тази, която се посочи отъ г. г. ораторите по законопроекта.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Папайотъ Деневъ.

И. Петровъ (д. сг): Г. председателю! Азъ мисля, че вече достатъчно се дебатира по тая въпросъ: две заседания говоримъ по него. Предлагамъ прекращение на дебатите.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Още не сѫ говорили десетъ души. Г. Деневъ е десетиятъ. Така че Вашето предложение за прекращение дебатите ще го положи на гласуване следъ като свърши г. Деневъ.

И. Петровъ (д. сг): Добре.

М. Донсузовъ (с. д): Той не е записанъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Предложение за прекращаване на дебатите може да прави всеки народенъ представителъ.

П. Деневъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ законодателството на страни съ конституционно-парламентарно управление трѣбва да намиратъ разрешение всички ония въпроси отъ стопански, финансовъ, културенъ и общо-политически характеръ, които животътъ изнася на преденъ планъ, които денятъ сочи като въпроси, чието разрешение трѣбва да бѣде по-скоро удовлетворено. Съ други думи казано, въ всяка законодателна инициатива, която изхожда било отъ страна на правителството, било отъ страна на народното представителство, трѣбва да се съзира, трѣбва да се вижда убеждението, че съ тази инициатива се цели да се отговори на една обществена или държавна нужда. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че всички предложения, които се поднасятъ на нашето обсъждане, трѣбва, преди всичко, да бждатъ разглеждани отъ тази страна: дали действително съ разрешаването имъ ще отговоримъ на едни нужди, които чакатъ своето удовлетворение. И не за да правя безогледна опозиция, не за да критикувамъ шѣло-вещѣло, азъ смѣтамъ за първа своя длъжностъ да констатирамъ, че законопроектътъ за цвѣта на гласоодавателните бюлетени въ изборите за членове на окръжните съвети, на градски и селски общински съвети и училищни настоятелства, дойде отъ съвсемъ невидена страна. Истина е, че следъ месецъ ние ще правимъ общински избори; истина е, че предстоятъ още и други избори, но истина е, г. г. народни представители, още и това, че никъде, въ никое село, въ никоя колиба въ никой градъ, въ никоя партийна или обществена срѣда, никому на умъ не е идвало да смѣта, че той нѣма да може да изпълни своето право на избирателъ както трѣбва, помъ като е въ сила стариятъ избирателенъ законъ относително цвѣтните бюлетени. Идеята за въвеждането на бѣлните бюлетени е идея отъ 2—3 дена и е родена — нека ми бжде позволена тази свобода, г. г. народни представители, да кажа — сигурно въ нѣкой партиенъ клубъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Въ народнияшкия клубъ!

П. Деневъ (д. сг): Не, сигурно въ другъ клубъ, г. Фаденхехтъ. На всеки случай, азъ съмъ абсолютно сигуренъ, че не е родена и въ Вашето съзнание, въ Вашата мисълъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. сг): Не знамъ, може да е родена.

П. Деневъ (д. сг): Та, отъ тази страна, г. г. народни представители, азъ намирамъ какво законопроектътъ не иде да отговори на една нужда.

На второ мѣсто, когато искаме да преценимъ законодателната дейностъ на едни Парламентъ и законодателните инициативи на едно правителство, ние ще трѣбва непременно да спремъ нашето внимание и върху друга една страна: има ли система, има ли стройностъ, има ли плаомѣрностъ въ онова, което се поднася за обсъждане тукъ. Съ огледъ на това азъ намирамъ, че ако до днесъ се е страдало най-много отъ нѣщо въ Парламента, то е отъ липсата на системностъ както у ония, които сѫ на властъ и които въ повечето случаи иматъ въ свои ръце законодателната инициатива, така и въ срѣдата на ония, които правятъ опозиция. И затуй, г. г. народни представители, въ Парламента ние сме свидетели най-често на поддържане отъ едни и същи групи, отъ едни и същи партии, а много често и отъ едни и същи люде на най-противоположни възгледи по една и съща материя, въ зависимостъ отъ това, дали сѫ тукъ (Сочи опозицията) или сѫ тамъ (Сочи болшинството).

В. Георгиевъ (д. сг): Напр. г. Петко Петковъ.

П. Деневъ (д. сг): И азъ трѣбва да ви кажа, че когато преди малко слушахъ горещите слова на г. Петко Петковъ, който говори отъ името на земледѣлската парламентарна група и който намѣри удобенъ моментъ да развие малко

оранжевото знаме — най-после това е негово право — когато слушах неговите аргументи против настоящия законопроект и за възстановяване на пропорцията; когато гледах неговите съези за едно загубено право — г. г. народни представители, извинете ме за това, но не мога да не кажа, че съ чувство на омерзение го слушах. (Ржко-плъскания от сговористите) Защото ония, които посегнаха върху най-свиднатата рожба на българската демокрация, ония, които посегнаха върху най-ценното завоевание на тази демокрация от преди десет години, тръбва да имат поне елементарното съзнание на човъшки, на политически, на граждански дълг, че имъ се налага една епитимия да мълчат известно време и да не предизвикват спомени от миналото.

П. Петковъ (з): Да мълчат онъзи, които поддържат най-разбойническият режимъ, който досега е съществувалъ въ България. Довчера вие бѣхте ортаци на онъзи. (Сочи сговориститѣ)

П. Деневъ (д. сг): Г. Петковъ! Недейте тълкува думитѣ ми и недейте смѣта, че Деневъ, като говори тъй за Земледѣлския съюзъ, съ това прави мили очи насамъ (Сочи сговориститѣ). Не, Вие ще имате случай да чуете, че азъ може-би ще кажа и за тѣхъ (Сочи сговориститѣ) нѣкоя неприятна нѣща. Азъ третирамъ въпроса за система въ законодателството, за система въ възгледитѣ, за система въ дейността на Парламента.

П. Петковъ (з): Стамболийски взе програмата на радикалитѣ въ Франция.

П. Деневъ (д. сг): Една отъ най-безпринципнитѣ партии въ България до днесъ е дружбашкиятъ съюзъ — . . .

Министъръ Ц. Бобошевски: И най-реакционната.

П. Деневъ (д. сг) . . . който най-първо, като професионална организация, въ името на чисто професионални интереси прилепна къмъ организирането на шайното селско население, а въ последствие се обърна на раг exellence политическа партия, но не признава, че е такава, тъй както днесъ и Демократическиятъ сговоръ е раг exellence политическа партия, а претендира за надпартийностъ. Когато Земледѣлскиятъ съюзъ се яви въ този си видъ на партия и почна да законодателствува, ние видѣхме въ продължение на нѣколко години да се явяватъ външни противоречия между онова, което поддържаше въ опозиция, и онова, което вършеше на властъ.

Г. г. народни представители — по специално, г. г. народни представители земледѣлци! — Въместо тукъ днесъ да вземаме пози и да говоримъ за кърви и за не знаемъ какво още; вмѣсто да се заканваме за нови победи, нека бъдемъ поне толкова морални граждански и политически, за да си дадемъ смѣтка предъ себе си — не да правимъ публични признания — предъ съвестта си, предъ иконата, която имаме въ душата си, да признаемъ, че въ известни случаи сме били непоследователни, сме били само на име носители на демокрацията, а въ сжщностъ сме били нейни врагове, и да направимъ всичко възможно за нашето политическо възраждане. Тѣй ние ще служимъ по-добре и на народа си, и на държавата си, и на ония класи и съсловия, които претендираме, че представляваме. Прочее азъ смѣтамъ, че отъ тази безсистемностъ въ възгледитѣ, отъ тази непоследователностъ въ разбиранията, ние сме страдали доста чувствително, и вследствие на тази безсистемностъ сме направили нашето законодателство, може-би, уникамъ въ Европа. Пламирамъ, г. г. народни представители, че липсата на система се прозира и въ разглеждания законопроектъ. Азъ искамъ да спра вашето внимание, че въ случая не се касае за измѣнение на избирателния законъ, че г. министърътъ на вътрешнитѣ работи не ни е сезиралъ съ единъ законопроектъ за измѣняване този или онзи членъ отъ избирателния законъ, съ по-голямо или по-малко засѣгане на сегашната усвоена система и редъ, но той ни сезира съ единъ особенъ законъ, въ който се казва само, че ще се гласува въ общинскитѣ и окръжнитѣ избори и изборитѣ за училищни настоятелства съ бѣли бюлетина. Г. г. народни представители! Това е най-неспопучливата форма, това е най-неудобната форма, това е единъ новъ начинъ на законодателствуване. Има единъ законъ, който е цѣль томъ, въ респективнитѣ членове на който има постановления за поставяне на кандидатнитѣ листи за даване съгласие отъ кандидатитѣ, за цѣлветѣ на бюлетинитѣ и пр. и пр. Вие не можете единъ законъ,

който има цѣла една система отъ постановления, съ единъ новъ законъ да отхвърлите еднъ отъ най-сжщественитѣ му постановления и да кажете, че се отмѣняватъ всички наредби въ избирателния законъ, които противоречатъ на настоящия законъ. Г. г. народни представители! Не искамъ да бѣда подозрителенъ, не искамъ да подозирамъ, че когато се е правила тази редакция, се е имало предъ видъ нѣщо, което може да донесе обръщане на избирателния законъ надолу съ главата. Но безъ да е имало такова помисление, безъ да е имало такива намѣрения, вие знаете ли, че ако приемемъ този законопроектъ тѣй, както е редактиранъ, ние фактически ще нахърнимъ, ще наранимъ, ще унищожимъ цѣлата система на избирателния законъ? Кои сж ония пунктове, които противоречатъ на този законопроектъ? Г. г. народни представители! За да отговоря на този въпросъ, ще отида къмъ мотивитѣ на законопроекта, какво казватъ тѣ? (Чете) „За управлението имъ“ — думата е за общинитѣ — „както и за уреждането на тѣхнитѣ училища, по силата на тия обстоятелства е нужна сговорчивостта на всички мѣстни обществени сили, а не разединение, което води до изпадане въ дребнави партийни борби и смѣтки“.

С. Василевъ (д. сг): Таманъ васъ ще убедимъ въ сговорчивостъ!

П. Деневъ (д. сг): Г. Славейко Василевъ! Ние въ нашата кратка обществена дейностъ сме дали не еднажъ и два пѣти доказателства на сговорчивостъ, и понеже Вие се обаждасте често, позволявамъ си тази свобода да Ви кажа: зачитайте хората, защото онзи, който претендира за сговорчивостъ, преди всичко трѣбва да има предъ видъ, че хората сж еднакви подъ божиего неба, че хората си дължатъ единъ другиму и уважение, и зачитане. Не Ви давамъ поводъ съ нищо да кажете, че Панайотъ Деневъ е билъ нѣкога несговорчивъ, защото нашата партия не се слива съ Сговора. Ако вие се интересувате отъ моята кратка дейностъ, вашитѣ приятели днесъ ще ви кажатъ дали тогава, когато сж били нужни моитѣ сили и усилия на младъ и дребенъ общественикъ въ служба на държавата и на народа, сж били дадени или не. Недейте говори така, г. Славейко Василевъ. Вѣрно е, че срещу васъ, Демократическиятъ сговоръ, ние противопоставяме Сговора на демокрацията, но недейте смѣта, че това значи несговорчивостъ отъ наша страна, недейте създава изкуствени отношения, които сж чужди на разбиранията ни.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Не важи какво се приказва, а какво се върши въ обществения и политическия животъ.

П. Деневъ (д. сг): Тѣкмо това е важно.

По-нататкъ се казва въ мотивитѣ на законопроекта: (Чете): „За постигането на това, като първа мѣрка намирамъ за необходимо да се премахнатъ партийнитѣ цѣлтове въ изборитѣ за членове на окръжни съвети, на градски и селски общински съвети и училищни настоятелства и да се въведе бѣлвиятъ цѣвътъ за гласоподавателнитѣ бюлетини на всички кандидатни листи“. Това какво значи? Азъ ще махна цѣлата първа половина отъ мотивитѣ — въпроса за сговорчивостъ, въпроса за това, че общинитѣ представлявали отъ себе си едни малки единици, които имали да удовлетворяватъ само мѣстни нужди: благоустройствени, санитарни, просвѣтни и пр. и пр. и че за туй тамъ нѣмало мѣсто за партийна политика — казвамъ, ще махна тази декорация, ще я сваля, тя не представлява интересъ, и като я махна остава голата истина. Коя е тя? Коя бюлетина е за предпочитане, цѣвътната или бѣлата? Това е сжщността за гласуването. И като се въведе бѣлата бюлетина, съ унищожаването на цѣвѣнитѣ, всички онѣзи постановления на избирателния законъ, които въ своята сжщина предполагатъ цѣвѣната бюлетина, отмѣняватъ ли се или не се отмѣняватъ? По този въпросъ трѣбваше да чуемъ най-напредъ освѣтленията отъ ония, които заплицяваха законопроекта — може би бѣше най-удобно г. министърътъ да пояснѣше това — но сега, понеже нѣмаме пояснения, ще си служимъ само съ текста на законопроекта. Азъ имамъ основание да предполагамъ, че всички постановления на закона оставатъ въ сила. За общинскитѣ и окръжнитѣ избори . . .

Д. Бошняковъ (д. сг): Отмѣняватъ се само по отношение на общинскитѣ избори.

А. Сталийски (д. сг): За окръжнитѣ не се отнася.

П. Деневъ (д. ст.): Г. Сталийски! Имаше смисълъ този апострофъ, ако азъ вземехъ поводъ отъ окръжните избори, за да кажа, че се прави партизанство. Това е дума казана отъ мене, която нѣма значение. Значи отмиъняватъ се постановленията на закона по отношение изборитѣ за общинскитѣ съвети, градски и селски, и за училищнитѣ настоятелства. Питамъ се сега: оставатъ ли въ сила всичките постановления на досегашния избирателенъ законъ за поставяне на кандидатнитѣ листи, за съгласието на кандидатитѣ, за прогласяване на избранитѣ и пр. и пр.?

Д. Бошняковъ (д. ст.): Разбира се.

П. Деневъ (д. ст.): Отговаря се: оставатъ. Е добре, г-да, тогава дайте си точна смѣтка, какво реформираме, какво измиъняваме, отговаря ли се съ истина на мотивитѣ, които сж легнали тукъ? Не. Щомъ като ще има листи отъ отдѣлни групи — не ги наричамъ партии — които ще се поставятъ отъ известенъ брой хора, петъ души, да речемъ, за общинскитѣ избори; щомъ като е необходимо съгласието на кандидата да бѣде въ тази или онази кандидатна листа, и щомъ като — забелжете това добре, г. г. народни представители — единъ кандидатъ не може да бѣде въ повече отъ една листа, питамъ тогава, какъ ще постигнемъ ние сговорчивостта, какъ ще постигнемъ безпартийността, претриването на партийнитѣ борби, омиротворението въ селото и града? Опзи, който не познава добре механизма на изборитѣ, опзи, който не познава добре начина, по който се върши изборната борба и гласоподаването, може лесно да се заблуди и да смѣта, че действително нѣма партийни бюлетини, нѣма партиенъ антагонизъмъ и се постига сговорчивостъ. Но, г-да, не става тъй, това е далечъ отъ действителността.

Д. Бошняковъ (д. ст.): Коалиционнитѣ листи се фаворизиратъ и улесняватъ — това е всичката работа.

П. Деневъ (д. ст.): Ако това е интимното ви намѣрение, ако смѣтате, че ние ще трѣбва да фаворизираме коалиционнитѣ листи, тогава дайте да направимъ едни такива измиънения въ избирателния законъ, които действително могатъ да постигнатъ тази целъ, безъ да засѣгатъ съ нищо системата на избирателния законъ.

Д. Бошняковъ (д. ст.): Тя нѣма да се засегне.

П. Деневъ (д. ст.): Ще се засегне. Ще ви кажа подиръ малко.

Д. Бошняковъ (д. ст.): Тя нѣма да се засегне, дятъ въ комисията.

П. Деневъ (д. ст.): Едно много добро съображение е това, ако то е съображение на вносителитѣ, което сега ми се посочва отъ г. Бошняковъ: че ще се улеснятъ коалиционитѣ. Това е тъй. Но, г-да, затова не е необходимо да унищожаватъ партийнитѣ цѣтлове въ изборитѣ и да въвеждатъ бѣли бюлетини. Правото на избирателя е право отъ публиченъ редъ и следователно държавата има задължение да вземе всички грижи, за да гарантира както условията за неговото безусловно реализиране, упражняване, така също да вземе всички грижи, щото гласуването да отговаря на волята и разбирането на избирателя. Понеже казвамъ, изборното право е право отъ публиченъ редъ, ние ще трѣбва като законодатели да видимъ, дали съ досегашния законъ, който имаме, и съ той, който се предлага, тия два елемента — моралния елементъ, именно даване възможност на избирателя да гласува за оновова, който той желае, и втория, техническия елементъ, да гласува по начинъ такъвъ, щото най-скоро, най-пѣлно, най-тайно да упражни правото си — ние ги осигуряваме? Не.

Д. Бошняковъ (д. ст.): Също тъй както по-рано.

П. Деневъ (д. ст.): Г. г. народни представители! Отъ XVII-то обикновено Народно събрание се измиъни чл. 65 отъ избирателния законъ по законодателно предложение отъ нине председателствуващия г. д-ръ Б. Вазовъ. Той направи предложение за вмѣкване една нова алинея къмъ чл. 65 за допускане въ изборитѣ на бѣлитѣ бюлетини съ известенъ знакъ или название. Азъ препоръчвамъ на всички г. г. народни представители, преди да гласуватъ настоящия законопроектъ, да прочетатъ разискванията, които сж станали по него време въ Камарата, за да видятъ какви ценни и какви стройни мисли сж извадени тамъ, за

да се защити оная избирателна система, която е легнала въ нашия сегашенъ избирателенъ законъ. И тогава, когато се е дебатирало това мнение, отъ най-компетентнитѣ и най-авторитетнитѣ въ Парламента лица сж се правили декларации, че тѣ ще гласуватъ за законопроекта, но само ако той е времененъ, ако той е внесенъ, за да отговори на една временна нужда, именно липсата на цѣвтни хартии следъ войната, понеже бѣхме въ блокусъ, и като премине тази нужда да се възвърнемъ къмъ цѣвтнитѣ бюлетини. И тогава, г. г. народни представители, е повдигнатъ въпросътъ, че вследствие на партийнитѣ цѣтлове се явява едно страшно раздробление, разцепване на общественитѣ сили; и тогава се е поддържало, че цѣтвоветѣ влиаятъ за разнебитването на общественитѣ сили, и по този поводъ сж се изказали редъ народни представители. На първо мѣсто вносителитѣ д-ръ Борисъ Вазовъ ето какъ гледа на цѣвтнитѣ бюлетини. Въ мотивитѣ на своето законодателно предложение той казва: „Цѣвтнитѣ бюлетини представляватъ едно голѣмо удобство. Избирателитѣ и особено малограмаатнитѣ знае безпогрѣшно за кого да гласува. Ето защо добре е и за въ бждаже да се запази тази наредба“. И по-нататкъ вече той мотивира защо все пакъ, при тѣзи важни съображения, той се внажда принуденъ да внесе това предложение за въвеждане на бѣлата бюлетина — понеже иначе фактически не би било възможно да се правятъ избори, защото нѣмаше цѣвтни хартии въ страната. По този въпросъ — за премахването на цѣвтнитѣ бюлетини — покойниятъ водачъ на Демократическата партия Такевъ, който, трѣбва да припомнимъ, че въ тази областъ направи много въ нашия политически животъ, като говори, че чрезъ въвеждането на бѣлитѣ бюлетини, които предлага г. Вазовъ, ще се явятъ въ всѣки окръжъ по 2—3 и повече листи отъ всѣка партия — по 2—3 Демократически, по 3—4 радикалски, по 4—5 либералски и пр. и пр. — казва: „Товага вече нѣма да има съразмѣрно представителство на българския народъ въ Парламента“, — а сега въ случая, въ общинитѣ — „а ще има представителство на отдѣлни лица, желающи да покажатъ, че могатъ да водятъ 50 души задъ гърба си“. Следователно, почитаеми г. г. народни представители, въпросътъ за цѣвта на бюлетината е въпросъ, който е принципиаленъ, въ смисълъ че съ него се свързва въпросътъ за съразмѣрността на представителството въ общината, въ окръга и въ Парламента. И това е свършено право. Вѣрно е, че не навсѣкжде има цѣвтни бюлетини, но вѣрно е и туй, че тамъ, където има съразмѣрно представителство, а нѣма цѣвтни бюлетини, има други технически удобства и възможности, за да бѣде гарантирана съразмѣрността на представителството — толки и още редъ други работи.

По-нататкъ, г. г. народни представители, единъ отъ най-голѣмитѣ поддържаници тогава на предложението, единъ отъ тѣзи, които сж употребили голѣми усилия, за да убедятъ народното представителство да възприеме туй предложение като временна мѣрка, днескашниятъ министъръ на правосъдието г. Рашко Маджаровъ, ето какъвъ възгледъ има по въпроса за цѣтвоветѣ на бюлетинитѣ: „Цѣвтътъ него създава, нито разцепва, политическиятъ партия. Една политическа партия има въ себе си вътрешно съдържание, и когато това изражение на колективно състояние на политическиятъ партия е такова, че ги сцелява, и съ цѣвта, и безъ цѣвта тѣ отиватъ съединени, или когато е покварено, тѣ отиватъ къмъ раздробление“. Съ тѣзи аргументи, съ тѣзи думи на сегашния министъръ на правосъдието азъ съмъ напълно съгласенъ. Действително това е така — че съ партийния цѣвтъ нито се цели, нито се сцелява една партия. Има ли вътрешни морални и идейни връзки въ нея, има или една обща идеология, има ли едно общо съзнание за дългъ и за творчество, г. г. народни представители, и безъ да има цѣвтни бюлетини, и да нѣма, тая група, тая партия, по силата на своето идейно и духовно единство, ще се сцелява все повече и повече и тя има всички шансове да завоюва най-широкъ теренъ въ живота. Но проличава ли, както казва г. Рашко Маджаровъ, въ съществуването на тая партия покварата, шкакви изкуствени средства не помагатъ, за да не се разкапе и разпадне тя.

Но г. г. народни представители, азъ бихъ могълъ да приведа още редъ мотиви въ защита на цѣтвоветѣ. Но за наша беда, отъ известно време партията, която азъ представлявамъ и отъ името на която говоря, остана не съ толкова умъ и мозъкъ, съ какъвто бѣше по-рано и затуй ще си позволя днесъ да говоря не съ моя личенъ мозъкъ, а съ тоя на единъ бившъ мой приятелъ. Г. Фаленхехтъ, като говори тогава дали трѣбва да се възприеме измиънението

на избирателния закон или не трябва да се възприеме, като обхваща на дълго и широко какъ ще се прилагатъ измѣненіята му, все пакъ извиква: „По никой начинъ не трябва да се посѣга на цвѣтната бюлетина; днесъ ние по физическа необходимостъ ще направимъ една концесия и ще гласуваме за предложението на г. Вазова, защото друго-яче не може“. На стр. 89 отъ непечатания още дневникъ, той казва, че при нѣмане на цвѣтове е по-лесно да се измами избирателътъ. Ще повтори той цененъ пасажъ отъ ценната мисълъ на г. Фаденхехтъ: (Чете) „Допущамъ, че при нѣмане на цвѣтове, е по-лесно да се измами избирателътъ“.

Г. г. народни представители! Следъ шесть години отъ този день, въ който отъ тукъ е пледирана тази кауза и е изказана тази мисълъ, нека я подчетаемъ още по-дебело, нека кажемъ още единъ път, че при липсата на цвѣтна бюлетина шансътъ да се измами избирателътъ е много по-голямъ, отколкото при нейната наличностъ и ако тая Камара не желае да дава поводъ за измамване на избирателъ, тя не трябва да гласува за премахването на цвѣтнитѣ бюлетини и за въвеждане на бѣлитѣ.

Въ заключение на своята речъ г. Фаденхехтъ казва: (Чете) „Въ всѣки случай ние трябва да се съгласимъ, че това е една временна мѣрка и че ще възстановимъ цвѣтнитѣ бюлетини, щомъ имаме цвѣтна хартия“. Г. г. народни представители! Ние я имаме. Азъ ви моля, недейте да унищожаваме онова, което е ценна придобивка въ нашия политически животъ, недейте въ 1924 г. да коваемъ аргументи и съображения отъ тукъ отъ тамъ, съ които да събаряме ценнитѣ, здравитѣ истини, които сж били лансирани отъ идейнитѣ, отъ най-достойнитѣ и най-преданнитѣ представители и днесъ въ нашия политически животъ, говорили отъ тая същата трибуна тогава.

За да приключо по този въпросъ, азъ не мога да устоя на изкушението да прочитамъ само два-три реда отъ сказанията на г. Теодоръ Теодоровъ, който въ това отношение изтъква може-би най-ценната мисълъ. Той казва: (Чете) „Но пакъ бѣли бюлетини, чисто и просто на бѣла хартия, не се позволяватъ, защото ако се позволи, това значи, както г. Панайотовъ каза, цѣлния законъ, цѣлата му система, която предполага цвѣтнитѣ листи, да се наруши“. Г. г. народни представители! Ако азъ заговорихъ преди малко за система въ законодателството, то бѣше именно, за да завърша съ това: недейте съ този законопроектъ да въведете нѣщо, което е отъ естество да поруши, да разруши цѣлата система на избирателния законъ, система, която досега поне не ни е показала съ нищо, че пречи на правилното обществено и политическо развитие на страната.

К. Пждаревъ (д. ст): Цѣла система на опартизаняване ще рухне.

К. Славовъ (с. д): Времената се мѣнятъ и правитѣ се мѣнятъ, и хората се мѣнятъ.

Н. Кемилевъ (д. ст): И вие се мѣните.

И. Петровъ (д. ст): Съ тридесетъ мандата социалистичѣ нѣма да дойдатъ другъ пътъ тукъ.

П. Деневъ (д. ст): Г. г. народни представители! Азъ поговорихъ по-дълго и ви отбѣхъ малко повече време, но ще ви кажа още две думи. Г. г. народни представители! Моля ви да върватъ, че като направихъ тази екскурзия въ парламентарнитѣ дебати отъ 1919 г., не направихъ това, за да хвърля упрекъ на томува или ономува, направихъ го, за да допринеса и азъ нѣщо къмъ онова, което се каза тукъ вчера и днесъ, за да може да се разколебаятъ, за да може да се разубедятъ онѣзи, които най-искрено върватъ, че действително този законопроектъ ще допринесе много за заздравяване на политическитѣ нравы у насъ, че ще допринесе много за тласкане по-правилно, по-добре напредъ, политическото развитие у насъ и че ще допринесе нѣщо за заздравяване общинитѣ въ всѣко едно отношение. Това, е, г-да, едно искрено заблуждение, съ този законопроектъ нищо нѣма да се допринесе. Наопаки, дава се възможностъ на отдѣлни групички, на отдѣлни честолюбци, на отдѣлни сумасшедши хора, каквито виждаме на най-високи мѣста, за съжаление, да поведатъ 10, 20, 30 души съ тѣхъ и да правятъ политика и въ общината, и въ окръга.

Г. г. народни представители! Азъ ще завърша този пунктъ отъ моята речъ за системата въ законодателството съ още едно напомняне, съ рискъ да спечеля негодуванието на онѣзи отъ тукъ (Очи отворисиди). Единъ само смисълъ

намирамъ азъ въ този законопроектъ — но знамъ, че г. министърътъ на вътрешнитѣ работи не може да го има, той е свършено чулъъ за него — а именно, ако вие дадете възможностъ да се легализира Комунистическата партия, която съ закона за защита на държавата унищожихте, която днесъ не съществува, по силата на едно решение на Касационния съдъ, която нѣма вече парнитѣ цвѣтъ, която не може да работи; ако искате вие да кажете на комунистичѣ: ние искаме, г-да, отново да бъдете дейщи въ живота. Ако това ви е намѣренето, азъ намирамъ, че само този смисълъ може да има настоящиятъ законопроектъ.

Т. Кожухаровъ (д. ст): Това не е вѣрно.

П. Деневъ (д. ст): Г. Кожухаровъ! Съ това измѣнение вие давате възможностъ на всички онѣзи, които сж утайка въ обществото, въ селото или града, на онѣзи, които сж изтирени отъ партията на дружбашитѣ, отъ партията на радикалитѣ, отъ партията на националь-либералитѣ, отъ партията на комунистичѣ или отъ която и да е партия — а въ всѣко село, въ всѣки градъ има такава утайка — чрезъ една листа и чрезъ демагогия, която най-много виръха днесъ, да увлѣкатъ 50—60—100 души и да се явятъ тия хора представители въ съвета. Съ такива представители вие ще обновявате, вие ще ръководите общинитѣ! Не, Г-да! Да не се увеличаваме отъ печалнитѣ констатации, които се направиха за живота на нашитѣ градски и селски общини. Вѣрно е, че тѣ живѣятъ единъ нерадостенъ животъ, вѣрно е, че въ нашитѣ общини не е направено онова, което би могло да се направи, вѣрно е, че още днесъ тамъ вилнѣе духътъ на партизанщината, но, г. г. народни представители, но, г. министре на вътрешнитѣ работи, повѣрвайте, това не ще се премахне по никой начинъ съ премахването на цвѣтнитѣ бюлетини. Причинитѣ за туй сж други. Тѣ се дължатъ на общия нашъ паджкъ, на нашата негърпимостъ, на нашия егоизъмъ и пр. и пр. Казва се: общинитѣ иматъ по-скромно назначение — да направятъ чешма, да направятъ мостъ, да направятъ училище и т. н. Та, г. г. народни представители, това не е ли политика? Азъ ще ви кажа, че именно тамъ трябва по-много отъ всѣкъде другаде партийното застъпничество, защото и досега сж правени училища, и до сега сж правени чешми, и до сега сж правени пътища, но зависи кой ги е правилъ. Ако общината е управлявана отъ хора, изходящи отъ партии, които сж медали на управлението като средство за създаване лично благоденствие, ако сж изхождали отъ срѣдата на групи, които сж самѣтали, че чрезъ управлението трябва да разрешатъ лични, семейни и роднински въпроси, вие ще видите тѣква хора да построятъ чешма предъ своя оборъ, да прекарватъ улица край своя дворъ, да направятъ училище въ своята махала. А ако общината е управлявана отъ хора, изходящи отъ една партия или група, която има въ своята политика, въ своя идеалъ да търси щастието и благоденствието на личността, която иска да търси щастието и благоденствието на отдѣлното семейство въ щастието и благоденствието, въ прогреса и напредъка на обществото, ако, казвамъ, такива хора управляваха общината, ако тѣмъ се даваше довѣрие, тогава щѣше да има друга строителна политика, тогава щѣше да има може-би, пакъ улица, щѣше да има може-би пакъ чешма, но вече така инсталирани, така направени, че да отговарятъ на нуждитѣ на обществото, на нуждитѣ на цѣлото, а не на егоистичнитѣ нужди на личността.

Ето, г. г. народни представители, какъ ако се отиде и въ тая областъ, да се поразжждава, ще се види, че не е истина, какво въ общината не трябва да бъдатъ представени партийитѣ съ огледъ на тѣхната политика за общинско самоуправление.

К. Бозвелиевъ (с. д): Всѣка партия трябва да има своя общинска политика. Това е то.

П. Деневъ (д. ст): За да приключо, г. г. народни представители, още повече, че времето ми се свършва, азъ ще искамъ да спра вашето внимание и върху единъ последенъ въпросъ. Въ мотивитѣ къмъ законопроекта се говори, че той цели да премахне въобще партийността въ общинскитѣ управления, въ общинскитѣ съвети. Забележете, г. г. народни представители, първи избирателенъ законъ, въ текста на който се говори, че партийитѣ ще гласуватъ съ такава и такава бюлетина, е внесениятъ. Въ мотивитѣ се казва, че въ изборитѣ за членове на окръжни съвети, на градски и селски общински съвети и училищни настоятелства гласуванетоъ отъ всички партии ще стѣва съ бюлетина на бѣла хартия.

И. Тодоровъ (д. ст): И отъ група.

П. Даневъ (д. ст): Г. Влайковъ преди малко цитира чл. 149 отъ избирателния законъ, за да мотивира, че по избирателния законъ се предвижда поставянето на листи отъ групи, сиречъ не отъ партии. Г. г. народни представители! Ако за народни представители трѣбва да има поставена листа отъ партия, ако за окръжни съветници трѣбва да има поставена листа отъ партия, за общинските съветници вече може да има поставена листа отъ група, и затуй задачата е улеснена — съ бѣлата бюлетина ще се постави една кандидатна листа отъ група. Г. Влайковъ! Нашиятъ министъръ на вътрешнитѣ работи ни сезира съ единъ законопроектъ, съ който казва: не, ще гласувате въ селата, всѣка партия — и социалисти, и радикали и пр. — съ бѣла бюлетина.

Г. Влайковъ (д. ст): Несполучливъ изразъ; ще се поправи.

П. Даневъ (д. ст): Може да е несполучливъ изразъ, но той изразява, той показва едно, че не сме начисто, че не е консумирано въ душата и съзнанието на онези, които внасятъ законопроектъ, какво собственно разрешаватъ тѣ. На това държа най-много. Онези, който знае, че действително ще премахне партийността съ такъвъ законопроектъ, онези, който е убеденъ, че действително съ тази реформа ще се преобърне като съ магическа пръчка нашиятъ досегашенъ животъ въ общинитѣ, той не може да вкарва такъвъ неудобенъ изразъ въ единъ законопроектъ.

Ясно е следователно, едно, че всичко се свежда къмъ една много семпълъ работа: премахнете цвѣтнитѣ бюлетини и дайте бѣлитѣ. Азъ се отказвамъ да влизамъ въ областта на хипотезитѣ и на подозренията, за да търся, какви съображения е могълъ да има министърътъ на вътрешнитѣ работи, за да внесе такъвъ единъ законопроектъ. За менъ и за групата, която азъ представлявамъ, това не е и потрѣбно. За менъ е важно, че отъ анализъ, който правя на законопроектъ, и отъ онази критика, която дадохъ на законопроектъ, азъ не намирамъ мотивъ, азъ не намирамъ аргументъ, за да бъде той предметъ на нашето обсъждане и решение. И само затова, че не отговаря на никакви нужди, само затуй, че е лишени отъ здравъ и сериозенъ смисълъ, само затова, че ни връща назадъ и не ни тика напредъ, азъ и моитѣ приятели ще гласуваме противъ законопроектъ. (Ражкопѣскания отъ нѣкои сговористи и социалдемократи)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. г. народни представители! Има предложение за прекратяване на дебатитѣ. Г. Даневъ бѣше десетиятъ ораторъ; следователно, по правилника, може да се предложи такова едно предложение за прекратяване на дебатитѣ. Които сж съгласни да се прекратятъ дебатитѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Остава записанъ само г. д-ръ Сакаровъ.

Н. Падаревъ и други отъ сговориститѣ: Отъ коя група ще говори?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Преди да му дамъ думата, съобщавамъ за редовностъ, че е постѣпилъ законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за акциза и патентнитѣ сборове върху питиетата, който ви е раздаденъ.

И. Петровъ (д. ст): Г. председателю! Чл. 18 отъ правилника за вътрешния редъ гласи: (Чете) „Ако нѣкой представителъ поиска прекратяване на разискванията, председателътъ подлага това искане на Събранието, което го решава по висшегласие.“

„Предложение, обаче, за прекратяване на разискванията не може да се тури на гласуване, докато предварително не сж говорили десетъ души.“

По-нататкъ се казва, че ако предложението за прекратяването на разискванията се приеме, то има парламентарни групи, които не сж се изказали по въпроса, то се дава право по на единъ ораторъ на всѣка отъ тѣзи групи да се изкаже. Азъ искамъ да зная г. Сакаровъ отъ коя група е?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Не е ли Ви известно?

И. Петровъ (д. ст): Г. Сакаровъ напоследкъ, заедно съ нѣкои негови приятели, депозираха съобщение до председателството, като заявиха, че тѣ сж отъ трудовата група, отъ групата на партията на труда.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Не е вѣрно; отъ независимата трудова група.

И. Петровъ (д. ст): Моля. Съ софийци, съ игра на думи нѣма да си играемъ. Г. Сакаровъ, прочее, изхожда отъ онази партия, която е разтурена по силата на закона за защита на държавата.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Много се лъжешъ.

И. Петровъ (д. ст): Азъ считамъ, че той сега ще принадежи на никаква група и че е време да се занимаемъ съ тѣхъ, могатъ ли да бждатъ народни представители тукъ. Азъ мисля въ случая да не се допуска г. Сакаровъ да говори, защото това ще бжде единъ прецедентъ, И ние трѣбва да знаемъ законодателствуваме ли или не и, ако има закони, прилагаме ли ги или не.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Азъ ще дамъ думата на г. Сакаровъ, а колкото за въпроса, който Вие повдигате сега, Събранието не може да го разрешава и още по-малко може да го разрешава инцидентно.

И. Петровъ (д. ст): Е добре, азъ питамъ да кажете отъ коя група е той?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Азъ Ви казахъ: отъ независимата трудова група. Ако не знаете, да се научите.

И. Петровъ (д. ст): Утре може да поставите друго прилагателно.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): То не е твоя работа.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Когато председателството бжде сезирано съ този въпросъ отъ съответния министъръ, тогава съ знанието на Събранието ще се разгледа този въпросъ, но сега-засага азъ не мога да постѣпя друго-яче, освенъ както досега съмъ постѣпвалъ.

И. Петровъ (д. ст): Ама, г. председателю, Вие трѣбва да приложите правилника. Вие не можете да не се съобразявате съ закона за защита на държавата.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. председателю! Имамъ ли думата?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Да, имате думата.

И. Петровъ (д. ст): Ама той нѣма група; какъ ще има думата?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): (Отъ трибуната) Имамъ група и ще я научишъ.

И. Тодоровъ (д. ст): Кажки ни я.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Сега ще ви я кажа.

И. Петровъ (д. ст): Г. председателю! Азъ моля по въпроса да сезирате народното представителство.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Петровъ! Председателството не може сега да сезира представителството по този въпросъ, тѣй като за това трѣбва да се внесе предложение отъ надлежния министъръ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Този човѣкъ не знае още какъ гласи законътъ.

И. Петровъ (д. ст): Г. председателю! Азъ моля да сезирате народното представителство съ въпроса: да говори ли г. Сакаровъ или не?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Да, да!

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Имате думата, г. Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. г. народни представители! Въпросътъ, който повдига г. Иванъ Петровъ, може да се разисква най-подробно . . .

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Извинете, г. Сакаровъ. Г-да! Понеже часътъ е 8, Събранието трѣбва да

се произнесе за продължението на заседанието докато се свършат разискванията по този предмет. Следъ г. Сакаровъ ще говори само г. министърът на вътрешнитѣ работи.

Н. Пждаревъ (д. ст): Г. председателю! Продължение на заседанието може да поиска Народното събрание или правителството.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: То е съгласието на правителството.

Н. Пждаревъ (д. ст): Не е съгласие на правителството.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Мене ми се струва, че и председателството може да направи такова едно невинно предложение за продължение на заседанието докато се свършат разискванията по въпроса. Това е прието навсякъде. Но азъ казвамъ, че въ случая и почетаемото правителство е съгласно. Председателството, обаче, има право да направи това предложение, което азъ предлагамъ. Азъ моля да не оспорвате правото на председателството, което то винаги е имало въ това Събрание, да предложи да се продължатъ разискванията, докато свърши последниятъ ораторъ, когато сж прекатени дебатитѣ. Това, г-да, е въ реда на нѣщата.

А. Урумовъ (д. ст): Съвсемъ не е въ реда на нѣщата.

Министъръ И. Русевъ: Азъ моля да се продължи заседанието.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които отъ вастъ приематъ да се продължатъ разискванията и по искане на г. министра на вътрешнитѣ работи, докато свърши г. Сакаровъ и следъ туй г. министърътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Имамъ ли думата, г. председателю?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Имате думата и бждете кратъкъ, както обещахте.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Нѣмамъ намѣрение да говоря повече отъ 15 минути. . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Обаче налага се да кажа въ една минута нѣщо за успокоение . . .

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Недейте говори по други въпроси, г. Сакаровъ!

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): . . . на г. Иванъ Петровъ и на тѣзи, които мислятъ като него.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Недейте говори по туй.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Една дума е необходима за негово сведение и за сведение на тѣзи, които ще знаятъ. Трѣбва да подчертая, че групата е формирана на 26 декемврий м. г., като независима трудова група, и нито единъ членъ отъ нея не е билъ членъ на трудовата партия. (Оживление върху сговориститѣ) Сега, що се касае до това, което интересува г. Иванъ Петровъ, азъ го моля да намѣри подписа за законодателно предложение за изменение и допълнение на закона за защита на държавата, за да отнеме мандатитѣ ни, и така да се наруши изричния текстъ на конституцията. Той вѣроятно не знае, че законътъ повелява само уволняване на чиновници.

И. Петровъ (д. ст): (Възразява нѣщо)

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Въпросътъ за мандатитѣ, г. Петровъ, ще трѣбва да го решите тепърва. Азъ Ви моля, прочее, да направите законодателно предложение, по който случай ще говоримъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Сакаровъ! Оставете този въпросъ.

А. Сталийски (д. ст): Не е въпросъ за мандата Ви. Нито за мандата на Ви, нито за мандата на Ви. Вие можете да

стойте тукъ, но Ви питаме: отъ името на коя група говорите? Стояновъ не даде ли заявление, че е чистъ комунистъ?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): То е негова работа.

Г. г. народни представители! Г. Иванъ Петровъ по-вдига единъ въпросъ, подъ влиянието на заповѣдитѣ за уволнения на чиновници, които се основаватъ, макаръ неоснователно, на закона за защита на държавата и които заповѣди се издаватъ днесъ и очевидно ще се издаватъ по-нататъкъ отъ съответнитѣ министри. Той, вѣроятно си въобразява, че така стои и въпросътъ съ мандатитѣ на народнитѣ представители. Той не знае, че тѣ не може да се уволняватъ отъ министритѣ. Въпросътъ е ясенъ и категориченъ.

Въпросътъ, обаче, който ни занимава, считамъ, че въ неговитѣ главни страни е вече изчерпанъ. Азъ искамъ сега, особено следъ говореното отъ г. Денева въ последната четвъртъ отъ неговата речъ, да подчертая две страни на този въпросъ. Присъединявамъ се всецѣло къмъ обясненията, които г. Деневъ направи, въ връзка съ цитираниитѣ — а има още нецитирани — членове отъ избирателния законъ, за прилагането на които нищо не се споменава въ внесенния законопроектъ.

Много отъ господата, начело съ г. Бръшлянова, отъ вчера насамъ ни дадоха да разберемъ, че въ тоя законопроектъ, както той е внесенъ, ще трѣбва да станатъ нѣкакви нови попълвания, за да бжде той действително избранъ така, както неговитѣ защитници ни го представляватъ. Въ противенъ случай целитѣ, които се казва, че се преследватъ съ тоя законопроектъ, по формитѣ на постановленията му, не ще могатъ да се постигнатъ. Даже днесъ г. Влайковъ, който даде изчерпателни мотиви въ полза на законопроекта, особено въ борбата му ужъ съ партизанството, самъ той изтъгна работи, които въ законопроекта не се виждатъ, но които ще трѣбва тепърва да се постановяватъ, за да може да се съгласува идеята на законопроекта съ останалитѣ постановления на избирателния законъ. Въ противенъ случай, г. г. народни представители, трѣбва да се знае, че нѣма да имаме и това, което формално тукъ ни се заявява, защото фактически ще трѣбва да действуватъ партии или партийни групи, само че ще поставятъ имената на своитѣ кандидати не върху бюлетини съ цѣта, който е зарегистриранъ въ Софийския окръженъ съдъ, а върху бѣли бюлетини. И понеже тази материя се изчерпа отъ г. Денева, азъ я отминавамъ.

Две страни има, обаче, въ тоя законопроектъ, на които най-много се наблегна. Едната е — да се бори противъ партизанството въ общинскитѣ селски и градски съвети. За окръжнитѣ съвети толкова много не се подчерта, следъ като г. министърътъ вчера заяви, че проектътъ ужъ ще се изменя досежно окръжнитѣ избори. Не разбрахъ само добре, това дали е поради близостта на тия избори или изобщо бѣлата бюлетина ще бжде като постоянна институтия въ бждаше и ще застѣга само общинскитѣ градски и селски избори. Прочее, г. г. народни представители, тази е едната много важна страна.

Втората страна на въпроса е — каква е ролята на окръжнитѣ и общинскитѣ съвети? Тукъ се подчерта отъ мивозина, че ролята на окръжнитѣ и общинскитѣ съвети била само стопанска, благоустройствена и просвѣтно-културна, както това се вижда и отъ мотивитѣ на законопроекта. Така широко погледнато на въпроса и всичко това отнесенно къмъ ролята на държавата, мжчно ще можете да посочите, къде собственно държавата не се занимава съ стопанска, благоустройствена и културно-просвѣтна дейностъ; а оттамъ ще се види голѣмата роля на политиката и въ общината, и въ окръга, и въ държавата. Но главното, което занимаваше по-голѣмата частъ отъ защитницитѣ на законопроекта, бѣше именно това: ако наистина действителността на единъ селски и градски общински съветъ или на окръженъ съветъ е така ограничена, както тукъ се представя, има ли смисълъ да се води казвото и да е партийно състезание тамъ? Истината обаче не е така. Тия, които сж били общински съветници въ селата и градоветѣ, малко или много време; тия, които познаватъ окръжнитѣ или общинскитѣ съвети, тѣ ще знаятъ добре, че действително тежестта на действителността въ окръжния съветъ е стопанска, обаче отъ тукъ никакъ не следва, че тая дейностъ е изолирана отъ областта на политиката, на състезанието на платформи и програми, представлявани отъ различнитѣ партии, представлявани отъ своя страна, борещитѣ се класъ. Ако вие вземете нѣкое последно село, ако вземете една съставна община отъ едно или две или три села, или само едно по-голѣмо село, вие и тамъ ще почувствувате пулса на сжщитѣ опия

въпроси, които занимават държавата. Недейте мисли въ този момент, напр. за военното дѣло или за външната политика. Цѣлокупната дейност на общинитѣ и окръжитѣ е дейност, която съставлява работата на партийнитѣ организации. Погрѣшно е, прочее, да се мисли, че въ тая уредбени трѣбва да отиват хора безпартийни, безъ ангажментъ къмъ каквато и да е платформа, безъ едно определено гледище за разрешаването на стопанскитѣ, благоустройствени и просвѣтно-културни задачи. Това нѣма да се приложи и не се е прилагало никѣде и никѣга. Нѣщо повече: начинитѣ, по които се предлага да се постигне тая целъ, е действително абсолютно безмисленъ, не води къмъ нищо; той е именно партизански начинъ. Г-да! Та спомнете си историята на България до пропорцията — а то значи повече отъ 30 години — въ което време се оперираше винаги съ бѣли бюлетени. Трѣбва да признаемъ, че бѣлитѣ бюлетени не указаха благотворно влияние противъ опартизаневитѣ страсти на българскитѣ партии или върху хората. Нѣщо повече: ако бихме се обърнали къмъ ораторитѣ — както това направи г. Деневъ — които навремето, както въ времето на демократитѣ, така и въ времето на народнитѣ и прогресивитѣ, дебатираха въпроса за пропорцията, вие ще намѣритѣ всички аргументи тогава, когато трѣбваше да се прекъсна пропорцията съ партийнитѣ цѣтѣ, които аргументи противоречатъ напълно на сегашнитѣ аргументи. Изнесенитѣ тогава аргументи държеха смѣтка на първо мѣсто за факта, че населението въ България, въ единъ значителенъ процентъ, не по-малко отъ 30%, е неграмотно, като турите, разбира се, въ смѣтката на неграмотното население и това, което може само да си подпише името и да го прочете. Вие знаете у насъ, какво значи неграмотно население и още какво значи другиятъ елементъ — инороднитѣ меншества, които играеха огромна роль въ време на избори. Това е единъ голѣмъ процентъ отъ избиратели. Вѣрно е, че инороднитѣ меншества, особено турцитѣ, сѣ били — както изтъкна единъ отъ ораторитѣ защитници на законопроекта — въ голѣмата частъ хюкюматни. Но вѣрно е и друго: въ последнитѣ години, тъкмо отъ времето на пропорцията се забелѣзва, че вече и инороднитѣ елементи се групиратъ около партиитѣ, макаръ че даватъ все пакъ голѣмъ процентъ отъ гласове на правителството. Но, що се касае до неграмотнитѣ, никой не може да отрече, че цѣтѣветѣ за тѣхъ играятъ голѣма роля. Тѣ и до днесъ играятъ роля, за да се избѣгнатъ измамнитѣ, опасни за неграмотнитѣ избиратели.

К. Бозвелиевъ (с. д): Особено когато гласоподаването е задължително.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Особено когато е задължително гласоподаването, както каза г. Бозвелиевъ — свършено вѣрно — туй положение още повече се влошава. Това е единиятъ елементъ.

Вториятъ елементъ, който считамъ, че въ случая съставлява интимнитѣ мотиви на вносителитѣ на предложението — макаръ да се казва тукъ, че не се постигне обединение, че ще има нѣбакви си общограждански листи, за да ялмало партизански борби въ общинитѣ и пр. — това е мисълта на вносителитѣ, насочена къмъ раздробяване на листитѣ, при което по-компактната партия, разчитайки на едно относително болшинство, ще разчита и на повече мандати. Ясно е защо: поради отпадането на маса гласове отъ малкитѣ партии и главно поради това, че голѣмата частъ получава, по силата на сега съществуващия законъ, преимущество при изчисляване на мандатитѣ. Г. Цоню Бръшляновъ не току-така случайно наблегна на този фактъ. Той каза изрично, че трѣбва, да се има предъ видъ, че силата на партиитѣ, на тѣхното политическо влияние, не се мѣрило съ гласовѣтѣ, а се мѣрило съ това, кой колко мандата има. Тукъ се разчита съ основание, при раздробяване на листитѣ, съ даване възможностъ чрезъ бѣли цѣтѣ да се проявятъ различни групи и групички — а както каза г. Деневъ, дава се възможностъ и на най-последнитѣ амбицирани групички отъ по 15—20 челоуѣка, — разчита се, казвамъ, да се получатъ като резултатъ мандати въ плъсъ за правителството. Това е интимниятъ мотивъ на правителството, който въ случая може да се изтъкне. Защо се налага това, г-да? Безъ много разисквания — това се налага вследствие на сегашното промѣнено политическо положение на парламентарното болшинство и на правителството. Това е несъмнено, това нѣма защо да се крие, това го разбира всѣки наблюдател: диференциацията, която настѣпи — по съображения, които въ случая не ни занимаватъ — въ болшинството,

въ Демократическия съговоръ, чрезъ отдѣлянето на частъ отъ радикалитѣ и демократитѣ, които при това, споредъ съобщенията, ще действуватъ задружно, повлия несъмнено и създаде страхъ у правителството за неуспѣхъ въ предстоящитѣ избори. Излизането на социалиститѣ отъ коалицията сѣко оказа влияние. Разчита се на много групи въ земеделското движение, разчита се на това, че ще се отдѣлятъ части, групички отъ цѣлото и шо този начинъ ще изгубването на гласове и мандати тая срѣда ще се обезсили. И така, очаква се, ползитѣ, които ще произлѣзатъ за правителството, ще произлѣзатъ именно отъ това, че ще стане раздробяване. Така правителството да получи относителната възможностъ да спечели мандати и гласове, като по-компактна маса. Такава маса считатъ Демократическия съговоръ, макаръ и следъ отдѣлянето на части отъ него.

С. Василевъ (д. сг): Правителството не се интересува отъ резултатитѣ на градскитѣ и селскитѣ общински избори. Това насъ не ни интересува.

П. Аленовъ (с. д): Приказки!

С. Василевъ (д. сг): Не е приказки, това е самата истина.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. г. народни представители! Азъ на г. Славеико Василевъ мога да вѣрвамъ. Защо, ще кажете? Защото той не е вулгарно опартизаненъ. Човѣктѣ сѣ мисли, макаръ наивно, но кавалерски, достойно: „Не ме интересуватъ тѣзи избори, нека почтени хора взематъ управлението тамъ“. Но тая работа нѣма така да стане. Вие ще видите въ селото какви интереси ще излѣкнатъ, вие ще видите какъ въ селото, ако досега е имало шеть групи, сега ще излѣзатъ 9—10, това ще бѣде въ полза на по-сильната група. Въ 1919 г. Народното събрание, по предложението на г. Вазовъ, прие гласуването въ избори да може да става и съ бѣли бюлетени съ знакъ, поради липса на цѣвѣна хартия. И въ нѣколко мѣста въ България бѣлитѣ цѣвѣтѣ бѣше използванъ въ изборитѣ. На първо мѣсто, нека ви кажа, че бѣлитѣ цѣвѣтѣ бѣше използванъ преди всичко отъ турския елементъ. Тукъ е г. Бозвелиевъ, който може да ви каже, какъ сѣ поставили турцитѣ въ Казанлъкъ съ своя кандидатна листа. Това ще стане сега и на други мѣста, това ще стане и съ други групировки, и то само при условие, че ще се изгълни всичко, което се каза отъ г. Влайкова, отъ г. Бръшлянова и други — че те първа въ законъ цѣло да се обясни съ иричии текстове, че всички други членове ще се съобразяватъ съ това, че нѣма да играятъ роля партийнитѣ и групови имена, а ще играятъ роля само имената на кандидатитѣ. Обаче, дали ще бѣде така, то ще се види, когато дойде да се приеме окончателниятъ текстъ. Болшинството и правителството разчитатъ на това раздробяване, и то ще бѣде неизбежно. Да не бѣдемъ пророци да казваме отсега, каква ще бѣде работата, подиръ много време, но презъ май това ще стане. Въ това съмъ убеденъ и това е интимниятъ мотивъ на авторитѣ на тоя законопроектъ. Иначе току-така правителството, на което предстои толкова много работа, нѣма да губи два дена, за да се гласува този законопроектъ. Очевидно, г-да, то схваща отлично, че му се налага да намѣри една формула, чрезъ която да изгълни правилно това, което каза г. Славеико Василевъ: отсега нататкъ селско-общинскитѣ избори не ще ни интересуватъ. Истинската целъ обаче е друга. Подъ булото на бѣлата бюлетина и на разни имена, правителството разчита, че нѣма да може да се види какъвъ е истинскитъ резултатъ отъ изборитѣ, какво е настроението въ народа днесъ къмъ правителството. И така, ще може да се каже: ние не се занимаваме съ този въпросъ, той не ни интересува, отъ градски и селски общински избори ние не правимъ политически въпроси; тя е работа домашна, стопанска и т. н.

Нѣкой отъ сговоритѣ: А за окръжнитѣ избори?

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ще отговоря. За окръжнитѣ избори вие имате куражъ. защото най-напредъ въ Плов-

дивския, Русенския, Кюстендилския и Петричкия окръзи пъма да се правят избори. По това ще има и спорове въ вестниците: Нѣкой ще казватъ: на насъ трѣбватъ толкова гласове; ние пъхме да ги имаме въ Пловдивския, Русенския, Петричкия и Кюстендилския окръзи; тамъ сж съ насъ. Г. г. народни представители, тия сж интимнитѣ мотиви. Сега, какво трѣбва да подозираме по-началкъ? Това каза г. Петко Стайновъ.

С. Василевъ (д. сг): Това е цѣла изненада за насъ. Ще ни научишъ да станемъ по-опитни!

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Да приемемъ, че вие не сте го мислили, обаче фактитѣ ще потвърдятъ моитѣ думи. — Г. Петко Стайновъ, както и другитѣ оратори отъ болшинството, този път по изключение, понабѣлѣваха нѣкои работи за утрешния день. Г. Петко Стайновъ каза: „Нашата, народняшката реформа“ — разбира се, това е по-губивно, тя не е шародняшка, тя бѣ плодъ на дългогодишната борба, но за моментъ приемамъ това — „нашата народняшка реформа, за която платете, ще видимъ дали трѣбва да се въстанови такава, каквато е; животътъ се разви, настанаха времена, които трѣбва да се съобразятъ съ нуждата на властѣта да бѣде власт“. Така направи и Стамболийски. Тукъ всички му разправяха, че мѣржатъ му сж реакционни, включително и Турлаковъ, обаче, той отговаряше: „Не; азъ върша тѣмъ обратното, азъ давамъ свобода на народа да си каже свободно думата“, а най-накрая знаете каква избирателна система — карикатура излъже, противъ която ужъ буржоазната опозиция се бореше тогава. И вие сега нищо не правите, за да махнете тази карикатура. Вие казвате: „Ще я махнемъ“. Ще я махнете, но сега я държите и като разберете, че ще падате отъ властъ, тогава ще я промѣните, за да бѣде благоприятна вамъ; като опозиция, ако нѣщо не ви изненада.

С. Василевъ (д. сг): То е далечно врѣме.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Недейте изпада и вие въ положението, въ което нападна Стамболийски. Стамболийски стори най-голѣмото зло за себе си, като започна да разправя, че ще управлява 20 или 40 години. Нѣма си хасъ да се говори, че ще се управлява съ години! Вие сами ще се изморите, ще сметнете собственитѣ си сили за недостатъчни, за да продължите работата по-нататкъ, разложението иде.

Нѣкой отъ сговоритѣ: Не се плашете.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Азъ не се плаша, азъ само констатирамъ факта и съмъ убеденъ, че половината отъ васъ съзнаватъ това, но нали е въпросъ на политика, не го признаватъ, казватъ, че това е домашна работа и го признаватъ ентѣ nous.

Вториятъ елементъ е: дали има работа въ общинитѣ и окръжитѣ, която да не е партизанска. Да ви кажа мнението си и по този въпросъ, г-да. Като погледна къмъ г. Рашко Маджаровъ, ...

Министъръ Р. Маджаровъ: Защото сме на едно мѣсто.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): ... спомнямъ си, че отъ 13 години заедно съ него работимъ въ Софийския окръженъ съветъ и той е единъ отъ онѣзи, които твърдятъ, че повече трѣбва да се наблегне на стопанската дейностъ на окръжнитѣ съвети. Приемамъ това. Но г. Рашко Маджаровъ никога нѣма да се солидаризира съ тия гласове, които чухъ преди малко, че тази работа въ окръжнитѣ съвети нѣма съотношение съ държавната политика. Има, г-да.

Преди всичко, г-да, голѣмитѣ спорове, които настанаха по въпросъ за пропорционалната избирателна система, бѣха на общо-политическа база по една много проста причина: защото на дѣното на дейността на всички окръжнии и общински съвети лежи облагането съ данъци, въпросътъ за приходитѣ. Ето, г. министърътъ на вътрешнитѣ работи внесе законопроектъ за измѣнение закона за градскитѣ и селски общини и още отъ сега мога да му кажа, че общинитѣ и окръжитѣ ще фалиратъ. Особено като ги свържете съ новия законопроектъ за измѣнението на данъка върху общия доходъ, който г. министърътъ на финанситѣ внесе. Общинитѣ и окръжитѣ ще фалиратъ, защото нито съ бача, нито съ кръвнината, нито съ интязана, нито съ малкитѣ такси ще могатъ да се подобратъ тѣхнитѣ финанси. Касае се за облагане на имущата бур-

жоазна класа. На тая база се пораждаха спороветѣ въ съветитѣ. Нѣма да откажа, че въ Софийския окръженъ и общински съветъ твърде много се прижизваше и много пъти това правеше грозно впечатление. Обаче, трѣбва да знаете, г-да, че фактически това го правѣха и властимащитѣ, а не само опозицията. Защо? Защото еднакъ следъ въвеждането на пропорционалната избирателна система въ градоветѣ и селата се явиха на състезание голѣмитѣ въпроси за борящитѣ се класи и за тѣхнитѣ интереси. Дотогава кометове и съветници се занимаваха само съ дребни и повече тѣхни и лични въпроси. Вие отказвате ли напр., че нашитѣ общини до въвеждането на пропорционалната избирателна система се занимаваха главно съ това: еди-кой-си съветникъ да прокара сокакъ край своята къща, да докара чешма или да тури фенеръ предъ нея. Вие още сте нови въ тази работа, но тия, които създадоха Сговора, тѣ много добре знаятъ какъ сж действували.

С. Василевъ (д. сг): Много ти благодаримъ за уроцитѣ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. г. народни представители! Моментътъ, въ който настанаха скандалитѣ, бѣше когато се запитахме: ще правимъ ли истинско благоустройство, на кои улици, на кои квартали; ще строимъ ли общински жилища съ евтини наеми за работницитѣ и маломощнитѣ или не; ще имаме ли градока санитарна политика или не; ще имаме ли училищна градока политика или не? Когато държавата товари общинитѣ да плащатъ толкова милиони, тамъ се борятъ и се питатъ представителитѣ на трудящитѣ се: кой трѣбва да ги плаща и въ какъвъ размѣръ? Става дума за автономни на общинитѣ — финансова, административна и икономическа, като първо условие за развитието. Става дума за она проектъ, за който чухъ пакъ отъ г. Стайновъ, че щѣло да се внесе тукъ. Искамъ да ви кажа, недейте изпада въ заблуждение, недейте се самоизлъгва, че общинитѣ представляватъ таква тѣла, които нѣматъ отношение съ общата държавна политика. Да не ви е странно тогава, че ония състезания на платформи и на искания, които се водятъ въ държавата, се водятъ по неизбежностъ и въ общинитѣ и окръжитѣ. Трѣбва едно да се признае: че да се отива въ общината или окръжта съ целъ да се развие всичко друго, но не и общинска и окръжна дейностъ, на това трѣбва да се възрази силно. Но, г. г. народни представители, убеденъ съмъ, че нито единъ отъ васъ не върва, че тази работа — водене на борби, защитаване интереситѣ на съсловията и на класитѣ въ общинитѣ — ще я разреши въ благоприятенъ смисълъ бѣлата болетина или цвѣта самъ по себе си. Това е въпросъ на борящитѣ се сили и интереси вънъ отъ тия тѣла, това е въпросъ на завладѣване не само на тия тѣла, а и на централната властъ преди всичко. Министърътъ ще ви каже: азъ нѣмамъ довърне на хора, които не изхождатъ отъ моята срѣда, понеже азъ трѣбва да проведя въ общината она политика, която провежда държавата. Той иска да знае, кои сж членоветѣ на общинския съветъ, респективно, кой е иметъ и кои сж помощницитѣ му. Това защо е? Защото политиката на общинитѣ, окръжитѣ и държавата се води за единъ и сждин интересъ.

На края азъ питамъ: ако вие, г-да, действително, бихте се разведолили отъ желанието да създадете примирение въ страната, както тукъ изтъквате, имате възможностъ и анджакъ за селскитѣ и градскитѣ общини има лекота за това. Мѣстото, въ което ставатъ коалициитѣ за управление, то е тѣмъ общината и окръжта. Даже, ако обичате, пропорцията налагаше коалициитѣ въ общинитѣ и окръжитѣ по необходимостъ, защото при пропорцията никои не можеше да рачита на болшинство, че да представлява едно цѣло. Напр. Софийскитѣ общински съветъ, най-голѣмиятъ, се управляваше отъ 1911 г. до скоро отъ народняши, цанковисти, демократи, социалисти и радослависти — въ коалиция.

Д. Бошняковъ (д. сг): Съ голѣмъ зоръ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Какъвъ зоръ? Управляваха заедно и заедно обръжаха всичко. Редѣха се въ управлението: народняши, цанковисти и радослависти; следъ това радославиститѣ искаха да управляватъ сами, но по необходимостъ пакъ се коалираха съ демократитѣ; демократитѣ пъкъ съ други и нискога нѣмахме едно самостоятелно управление.

А. Сталийски (д. сг): Петнадесетъ дена вие, комуниститѣ, говорѣхте само върху това, каже да заседавате, въ казиното или въ общината.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Не е лошо да ти препоръчамъ да поизучишъ тази наша действителност и ще разберешъ за кое е говорено и кое е било много полезно и къде е говорено публично и защо.

Г. г. народни представители, искахъ да констатирамъ, че фактически коалициитъ въ общинитъ се наложила именно при пропорцията и ви давамъ най-големия примѣръ — че Софийската община отъ 1911 г. до днесъ не се е управлявала освенъ отъ коалиции, съ изключение на седмочлената комисия, назначена отъ дружбашитъ следъ промѣната на закона за Софийската община. Това е истина и това се правѣше въ много общини. Тамъ, където това не бѣ така, тамъ, където се поведе ожесточени борби въ общинитъ, то бѣха борби за завеждане на нова политика въ общинитъ въ интереса на трудящитъ се бедни хора. А най-главно тя бѣше сѣщата тази борба, която и тукъ се води — кой да носи тежеститъ на общинитъ или окръжитъ, кои силни икономически слоеве, коя класа да носи тѣзи тежести и кой да се ползува отъ обилитъ отъ благоустройственъ, културенъ, просвѣтенъ и стопански характеръ.

Ето защо азъ заключавамъ съ думитъ, че правителството фактически има предъ видъ изтъкнатитъ отъ мене истинни мотиви, а по никой начинъ то не се ръководи въ случая отъ улесняване на нѣкакво разбирателство вътре въ общината или окръга. Ако нѣкой вѣрва това, азъ смятамъ, че той е въ самозамама, защото фактически това положение нѣма да настъне. Нѣщо повече: правителствениятъ печатъ заяви категорически, че правителството не мисли да прави коалиции съ които и да е партии.

И. Тодоровъ (д. сл): Въ изборитъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Въ изборитъ — именно за тѣхъ говоря. А вторитно ще бѣде пригудено, особено въ окръжнитъ съвети, където не ще може да добие абсолютното болшинство, да прибегне до коалиции, тъй както е ставало досега. Въ всѣки случай, посѣгането на прѣтоветъ ще доведе до нови посѣгания, върху свободитъ, но нѣма да доведе до възстановяване на пропорцията, противъ премахването на която се бориха всички тогавашни блокови партии тукъ въ 1923 г. презъ февруарий и мартъ, когато Сдамболински брутално посегна на нея и създаде една карикатура-на-пропорционална система (Ржкопѣлѣскания отъ комуниститъ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министърътъ на вътрешнитъ работи.

Министъръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! Когато човѣкъ слуша така дълго да се спори, толкова патетични речи да се произнасятъ; толкова страсть, настроение да се внася, би помислилъ, че действително правителството на Демократическия стговоръ има нѣкакви страшни замисли — да отнеме свободитъ на българскитъ граждани, да потъпче тѣхнитъ права, но защо, това никой не може да разбере. Кое кара днесъ правителството или Демократическия стговоръ да посѣга на тия свободи? Азъ разбирамъ, на бившия режимъ това бѣше нужно, за да може правителството да се държи съ сила на власть. Днесъ ние никому не сме дали доказателства, нито най-малкъ признакъ да мисли, че ние тукъ (Посочва министерската маса) сме обладани отъ манията да властвуваме и че Демократическия стговоръ, по подобие на дружбашката партия, нищо друго не мисли, освенъ да обсеби властьта и да я държи въ ржцетъ си въ течение на нѣколко поколения. Може-би, по-скоро отъ тия пропня трѣбва да се извади заключение, че действително ние страдаме отъ една болестъ, която се казва партизанство и че въ името и въ услуга на туй партизанство ние сме способни да търсимъ всичко, каквото желамъ да намѣримъ; и струва ни се, че го непремѣнно намираме въ врага си, туряме последния напредъ си и почваме да го атакуваме.

Мотивитъ къмъ законопроекта сж твърде ясни. Тъ сж ясни. Изхождатъ отъ становище, отъ гледище, какво и правителство, и Демократически стговоръ гледатъ на общинскитъ селски и градски съвети и на окръжнитъ съвети като на учреждения преди всичко стопански, културно-просвѣтни. Това отъ никого не се отризва. Чухме го и отъ народни представители отъ другитъ парламентарни групи при други случаи. Съгласни сме всички, че въ тия учреждения не трѣбва да правимъ голѣма политика. Даже г. Пастуховъ, който е такъвъ „голямъ знатокъ“ на политическия животъ въ България — може-би несъзнателно, може-би отъ увлечение и той призна — каза думи много вѣрни: не трѣбва да обръщаме общинскитъ управления на политическа трибуна.

Г. Пенчевъ (с. д): Така сме убедени ние, така трѣбва да бѣде.

Министъръ И. Русевъ: Свършихте ли?

Г. Пенчевъ (с. д): Казвамъ: не несъзнателно, но съзнателно е казано това.

Д. Нейковъ (с. д): Не несъзнателно е казано това, то е казано по убеждение.

Министъръ И. Русевъ: Признавамъ, вземамъ си думитъ назадъ и казвамъ, че съзнателно то е казано. — И избирателниятъ законъ, когато опредѣля начина на изборитъ въ общинскитъ и окръжнитъ съвети, и той говори повече за групи, а не толкова за партии. Самиятъ законодатель прави една разлика между законодателнитъ избори и изборитъ за градски и селски общински съвети и за окръжни съвети. Вѣрно е, че недостатъчно ясно и категорично е вложена тая мисль въ закона. Въ туй законопроектъ, който сега предлагамъ, тази мисль е изразена по-ясно, по-категорично, по-опредѣлено. Изхождайки отъ това, че тѣзи учреждения не сж политически, дайте де разберемъ, дайте да видимъ какво да направимъ, за да отхвърлимъ действително тая политика, която тамъ се обръща въ партизанство, дѣто се бистри голѣмата политика, найде въ затънени кръчми и редомъ съ туй се бесѣда дали джибровата ракия, или сливовишката, или мастиката е по-хубава. Може-би да е не тъй тактично да се казватъ такива истини предъ Народното събрание, но това е, г-да, голата истина — нека се научимъ да при казваме това, което мислимъ.

Много добре каза г. Влайковъ, че не е законътъ, който ще унищожи долното партизанство въ общинитъ — азъ съмъ съгласенъ съ туй; политическото възпитание на българския гражданинъ е, което ще ни доведе до правилното и добросъвестно нареждане на работитъ и въ мѣстнитъ самоуправителни учреждения, и въ държавата. Но докато дейде туй политическо възпитание, за което всички недостатъчно енергично и добросъвестно работимъ, ние не можемъ да се откажемъ отъ това, което е по-добро въ тая частъ или даже просто добро. Нѣмамъ смѣлостъта да твърдя, че настоящиятъ законопроектъ, съ своя членъ единственъ, като съ една магическа прѣчка изрива, изхвърля тази страсть партизанска при нареждането на работитъ въ общинскитъ и окръжнитъ съвети. Но съмъ убеденъ, че макаръ и малко все-таки се прави една крачка напредъ, като изхвърляме прѣта на бюлетинитъ при нареждането на мѣстнитъ работи. Съ туй ние искаме да подчертаемъ на българскитъ граждани, че волята на народа, въ лицето на народнитъ представители, е: при нареждането на общинскитъ селски и градски работи да се ръководятъ преди всичко отъ мѣстнитъ си интереси. И ако ние страдаме, може-би то е затова, защото при всѣки изборъ, и при изборитъ за училищни настоятелства, и — както се спомена и другъ пжтъ — при изборитъ за черковни настоятелства правимъ политика; всѣкжде навлизаме съ своето партизанство.

Отъ желание по-скоро да се узави правителството и при туй случай, се навлѣзе въ една област, която за сега нѣма нищо общо съ законопроекта. Чухме дълги теории за пропорционалната система. Изказаха се всевъзможни страхове, че днешното правителство иска непремѣнно да погине тая система. Не сме дали, г-да, никому поводъ да мисли, че сме противъ съразмѣрната система. Но ние искаме, за да ви докажемъ, че сме съгласни съ васъ, непремѣнно днесъ, на 17 априлъ, да говоримъ за нея. Защо ви е нужна тя сега? Неуже ли днесъ българскитъ гражданинъ повече се интересува отъ съразмѣрната система, отколкото отъ редъ законопроекти, които той ежедневно чака? Вие отъ една страна вчера, г. Пастуховъ, казахте тукъ: „Всеостранно, продължително и изчерпателно да изучаваме всички мѣропрятия“, а въ вашитъ вестници постоянно пишете, че Камарата досега нищо не е свършила. Е, какъ ще върши работа, когато вие сте готови по три дни да спорите по най-малки въпроси и да повдигате редъ въпроси отъ едно чисто и просто дозрение и само дозрение, че съществува нѣщо страшно въ този лагеръ, който ние представляваме предъ васъ?

П. Алековъ (с. д): Парентъ каша духа.

Министъръ И. Русевъ: Ние, г. Алековъ, досега, десетъ месеца, не сме ви дали доказателства за да ни сравнявате съ кашата, отъ която сте се парили. Напротивъ, ние сме ви

дали доказателства да мислите, че тази каша днес е я нѣма, и вчера дори, като ви съобщихъ за уволнението на единъ околийски началникъ, вие ржкоплѣскахте.

Х. Христовъ (с. д.): За Софийската община не ви ржкоплѣскаме, г. министре.

Министъръ И. Русевъ: Не очаквамъ всѣкога да ни ржкоплѣскаете; то би било чудно за българскиятъ прапи — да се ржкоплѣска за всѣко добро направено отъ правителството.

П. Алековъ (с. д.): За всѣко хубаво дѣло ще ви ржкоплѣскаме.

Министъръ И. Русевъ: Когато му дойде редътъ съразмѣрната система ще бъде разглеждана, изучена и усъвършенствувана. Демократическиятъ сговоръ не се бои отъ тая система, за да идвате да го упрѣквате, че той избѣгвалъ отъ нея.

Все въ този редъ на мисли, че се твори нѣщо страшно тукъ, вие помислихте, че съ изхвърлянето на цѣтветѣ Богъ знае каква адска работа приготвяваме тукъ, за да похитимъ свободитѣ на българскиятъ гражданинъ, и дойде работата до тамъ, че не знаемъ дали не обиждате българския гражданинъ. Г. Хараламби Христовъ каза: „Нашиятъ гражданинъ е малограмотенъ, вие трѣбва да му дадемъ цѣтвни бюлетини“. Въ този редъ на мисли можемъ да постѣпимъ така както нѣкога на нѣкъдѣ съ младитѣ войници: да имъ връзватъ на дѣсната ржка сѣно, а на левата ржка слама, за да разбератъ коя е дѣсна ржка и коя е лева. Ако вие мислите, че българскиятъ гражданинъ е толкова неграмотенъ . . .

Х. Христовъ (с. д.): Г. министре! . . .

Отъ сговориститѣ: Мълчи бе!

Х. Христовъ (с. д.): За лично обяснение само искамъ думата. Не съмъ казалъ туй.

Министъръ И. Русевъ: Ако вие мислите, че българскиятъ избирателъ е толкова неграмотенъ, азъ не зная тогава какъ той схваща вашиятъ концепци за социализма, за да отиде да гласува съзнателно за тѣхъ! Очевидно, има нѣщо подозрително у насъ . . .

К. Бозвелиевъ (с. д.): Статистиката говори, че 30% сж неграмотни.

Министъръ И. Русевъ: Азъ не говоря за статистиката; говоря за противоречията, въ които изпадате вие, за да заключа, че вие по всички въпроси излизате не отъ интереса на дѣлото, а отъ интереса на партизанството. Когато ви уйдисва, вдигате българския гражданинъ на недосѣгаема висота, като казвате, че е въ състояние да разбере концепциитѣ и на социализма, и на комунизма, и на каквото щете, да направи дори единъ критически разборъ и да опредѣли самъ своето становище, да се не влияе отъ нѣкаква демагогия и съзнателно да даде своята бюлетина, а другъ пътъ казвате: неграмотенъ е, не може да разбере иначе, освенъ ако му дадете да види цѣтвта съ очитѣ си, защото отъ имена само нищо не разбира.

Х. Христовъ (с. д.): Никой не е казалъ туй. Протоколи има — ще ги четемъ.

Министъръ И. Русевъ: Отъ желание да оборимъ едно добро дѣло, смѣсваме законодателнитѣ избори съ общинскитѣ избори, градски и селски, и съ окръжнитѣ. Не отнемаме цѣтвта за законодателнитѣ избори и следователно нѣмаме защо да се ползувате съ тѣзи мотиви, които биха имали смисълъ, ако вие бѣхте отнесли тѣзи цѣтвове отъ законодателнитѣ избори, и да се оборва съ сжщитѣ мотиви премахването на цѣтветѣ за общинскитѣ избори. Азъ разбрахъ отъ дългитѣ цитати на г. Деневъ, че тѣ се отнасятъ за законодателнитѣ избори.

Д-ръ Й. Фаденхехт (д. сг): Изключително за законодателнитѣ избори.

Министъръ И. Русевъ: Тагъвъ е смисълътъ на тѣзи цитати. Но нали е нужно да се атакува властѣта, нали е нужно да се атакува Демократическия сговоръ, ще вземемъ тѣзи цитати, ще ви изнесемъ, пъкъ все може-би ще има нѣкои хора, които да повѣрватъ. Да, азъ дохождамъ

и до едно друго заключение, че много отъ нашия патетизъмъ тукъ би отслабналъ и дори изчезналъ, ако въ Народното събрание нѣмаше на около да висятъ тѣзи гирлянди (Сочи ложитѣ за публиката), и че ако имаше, вмѣсто единъ яросъ, два, може-би речитѣ щѣха да бждатъ два-три пъти по-дълги, защото ние всѣкога пренебрѣгваме съдържанието, за да спечелимъ формата, за да заблудимъ тѣзи, които не ни разбиратъ какво говоримъ и какво искаме.

Въоржжени съ подозрение, отиваме до тамъ, да се съмняваме въ всѣка мѣрка, която правителството иде да ни предложи. И отъ това съмнение логически следва нашето поведение, непременно да уязвимъ правителството, и онзи, който ни гледа отъ страни, да направи заключение, че тукъ опозицията не иде да съдействува на управлението, както трѣбва да съдействува съ своя критически умъ, а иде да води една безогледна борба на почвата на партизанството.

К. Бозвелиевъ (с. д.): За всичкитѣ ви добри дѣла, г. министре, вие Ви даваме нашата поддрѣжка.

Министъръ И. Русевъ: Докато работѣхме съвмѣстно, вие действително ни давахте своята поддрѣжка, обаче щомъ излѣзохте, помислихте, че вие станавме вѣтъ отъ свѣта хора и не намирате вече случай, въ който да ни дадете тая поддрѣпка.

Д. Нейковъ (с. д.): Защо има разлика въ поведението ви къмъ насъ отъ преди и сега.

Х. Баралиевъ (с. д.): Всѣки денъ ни изхвърляте отъ тричленнитѣ комисии. Какво съдействие искате?

Отъ сговориститѣ: Стига бе!

Х. Баралиевъ (с. д.): Приказваме за съдействие.

Министъръ И. Русевъ: Съ вашата подозрителностъ, г-да, дойдохте до тамъ, че приписахте на единъ отъ нашитѣ другари тукъ мисълта, изказана ужъ публично, че вие се готвимъ за диктатура. И азъ помня какъ бѣше приятно на нѣкои опозиционни групи да подхванатъ тая мисълъ, какъ имъ бѣше приятно да мислятъ, че има нѣщо подобно, и безъ да го има, да внушаватъ на българското гражданство, че отъ тая маса (Сочи министерската маса) се мисли за диктатура. А защо ни е тая диктатура? Когато единъ отъ моитѣ другари опроверга това нѣщо по най-категориченъ начинъ, г. Христовъ продължаваше да казва: „Има го“. Какво заключение тогава да направя? Права заключението че вие е неприятно, вамъ е тежко, действително, че единъ отъ министритѣ опровергава твърдението, че отиваме къмъ диктатура.

П. Алековъ (с. д.): Вѣрвате ли го?

Министъръ И. Русевъ: Ако не вѣрвате, заповѣдайте да прочетете вестницитѣ — азъ съмъ ги взелъ, ето ги! Вие смѣтате, че ако не ме опровергаете, не ще изгълбните вашия дългъ като опозиционери. Ето, дума за диктатура нѣма! Защо бѣше нужно тогава да съчинявате измислици — не знаемъ. Собствено азъ знамъ — и всички го знаятъ — че това го вършите съ целъ да уязвявате.

Други господа отъ опозицията се нахвърлиха върху насъ и ни обвиниха, че искаме да унищожаваме партиитѣ. Може ли такава нелепостъ да се проповѣдва тукъ? Азъ не зная, кой български гражданинъ, коя властъ, кои управляющи, кои горе-долу съзнателни граждани, биха пожелали да се унищожатъ партиитѣ въ България? То би значило да се обърне България въ едно мъртвило, да се освободи народътъ отъ задължението му да се самоуправлява, се създаде въ народа мъртвило и постепенно да обърнете народа на население. Кои е желалъ това? И азъ, безъ да имамъ компетентността да зная и да разбирамъ основнитѣ причини на руското нещастие, позволявамъ си да кажа, че може-би това отстранение, което се продължаваше съ вѣкове, на руския народъ отъ участие въ уреждане на собственитѣ му сѣдбини, го обърна отъ народъ въ население, негодно да се защити даже срещу нѣколко единици, които сега стоятъ на гърба му. („Браво“ и ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Азъ протестирамъ не като министъръ, а отъ името на българския гражданинъ, че днесъ може да се поддрѣжа такава мисълъ — да се унищожатъ партиитѣ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Партиитѣ сж нужни, но тѣ трѣбва да почнатъ да се морализиратъ, г-да! Не е страшно, че въ България има пар-

тии — страшното е, че има партизанство, че партийната работа се смъсва съ партизанството, че вмъсто партийно идейно съперничество, вмъсто съперничество въ търсене на истината, която тръбва да ни доведе до правилния път, до правилното развитие на страната, ние изпадаме въ едно безогледно партизанство и разпъваме българския народ и държавата за хатъра на това партизанство. (Бурни ржкоплъскания отъ сговориститѣ)

Вие ни обвинявате, че имаме нѣкакъвъ страхъ. Страхъ отъ какво? Да не изгубимъ властта ли? Вамъ се иска действително да имаме страхъ, но, за голѣмо ваше огорчение, този страхъ го нѣмаме. Тамъ е, може-би, трагичността ваща, че у насъ нѣма нито страхъ, нито колебание. Отъ какво можемъ да се боимъ ние? Можете ли да ни носочите нѣкакво престъпление, нѣкаква поквара? Можете ли да ни обвините, че ние влошихме международното положение на България? Въ какво ни обвинихте? Азъ не чуехъ отъ васъ въ продължение на десетъ месеца едно обвинение. Нѣщо повече: вие вдигате ржка за всички почти законопроекти, които ние внасяме тукъ. Даже г. Костурковъ има доблестта въ конгреса на радикалитѣ да каже: „Да, казва, днешнитѣ управници сж добри и умни и тѣхнитѣ законопроекти сж добри и умни, но . . .“, не знамъ какво „но“ — стани ти да седна азъ.

Не знамъ защо не откритите и този въпросъ — напр. че сме искали да спазимъ конституцията. Не сте ли готови да използвате всѣки случай, който ви се представи, за да говорите, че сме желали унищожаването на конституцията? Тогава вие бихте били най-голѣмия врагъ на конституцията, начело съ Комунистическата партия. (Нѣкои отъ сговориститѣ ржкоплъскаха) И чудя се, защо вие пропуснахте този хубавъ случай, по това малко законопроектче, което се внася, да кажете, че ние имаме замисълъ да унищожимъ конституцията! Ние, които дойдохме да смъкнемъ цепеницата и пушката, за да възстановимъ конституцията и свободитѣ на българскитѣ граждани, сега ще идемъ да ги унищожаваме! Това подозрение, което е обхванало вашата душа, тая трагедия въ вашата душа е, която ви кара да държите тия дълги патетични речи, особено г. Пастуховъ, който твърде много ми напомни Керенски. И г. Керенски се отличаваше съ дълги речи, съ голѣма жестикуляция, съ високопарна фразеология. Демагогствувайки предъ руския народъ, той се обръщаше съ мжжествени изречения къмъ армията и заповѣдавше: „Заповѣдамъ на руската армия да настъпи“, а тия се изсмѣт наръща му, защото, следъ като я развали, не сж мжжественитѣ думи, които ще я поведатъ напредъ.

Г. Пастуховъ ни каза, че въ 1919 г. никакви съвети не е разтурилъ. Та нѣма и време да ги разтурва. А освенъ това, вие влѣзохте въ една коалиция, предъ която имахте задължение да не пипате тия институти.

Х. Баралиевъ (с. д.): И изпълнихме го добросъвестно.

Министъръ И. Русевъ: Ако дойдете единъ день да управлявате самостоятелно, и ако всичко наследено отъ васъ бжде запазено, тогава азъ ще призная и ще ви кажа: да, вашата толерантностъ е действително цѣло самопожертвуване.

До днесъ, обаче, вие не сте управлявали самостоятелно.

Д. Нейковъ (с. д.) Имаше коалици и следъ насъ, които не ни последваха.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Нейковъ, не е прието да се пресича министъръ.

Д. Нейковъ (с. д.): Понеже думата е за коалиция, азъ отговарямъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Всички сте длѣжни да изслушвате министра, когато говори.

Д. Нейковъ (с. д.): Изслушвамъ го съ внимание. Какво искате повече? Чудна работа!

А. Сталийски (д. ср.): Не е толкова чудна.

Министъръ И. Русевъ: Отъ уважение къмъ вашата Социал-демократическа партия — безспорно партий на мира и реда — азъ вземамъ смѣлостта да вѣрвамъ, че когато вие самостоятелно ще управлявате, действително нѣма да разтурите никой съветъ — само желая да го потвърдя.

Г. Пастуховъ — азъ повече се спирамъ на неговитѣ мисли, защото той има желанието да ви представлява — ни посвѣтва: „Вие тукъ не се интересуйте, кой ще дойде подиръ васъ“. Какъ така да не се интересуваме кой ще дойде подиръ насъ? Интересуваме се и всѣка власт тръбва да се интересува съ огледъ на момента, въ който ние живѣемъ. Или вие, ако би били днесъ на нашето мѣсто, не ще се интересувате дали подиръ васъ ще дойдатъ комунисти или дружбаша? Азъ не се интересувамъ дали вие ще дойдете. За своята властъ, азъ не се интересувамъ, но се интересувамъ за България; като българинъ, азъ се боя ако дойдатъ комунисти и дружбаша, защото тогава отъ тая България нищо нѣма да остане. (Ржкоплъскания отъ сговориститѣ)

П. Петковъ (з.): И България ще остане и дружбашитѣ пакъ ще дойдатъ.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Трай, коньо, за зелена трева.

П. Деневъ (с. д.): Тая възможностъ тръбва да изключимъ, да не допускаме такава нѣщо. Самиятъ фактъ, че я допускате, не е симпатиченъ.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Кажете на Петковъ.

Министъръ И. Русевъ: Даваме ви всички доказателства, че ние не смѣтаме да играемъ на държава.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Ролята на Керенски.

П. Миновъ (з.): Дайте възможностъ да стѣпимъ на краката си и всички ще дойдатъ при васъ. Може да вземете и широкитѣ.

Министъръ И. Русевъ: Че г. Пастуховъ не е съгласенъ съ себе си, мене ми свидетелствува неговата твърде умѣтна и достойна заповѣдъ, като министъръ на вътрешнитѣ работи, която той даде и съ която каза онова, което и ние казваме на комуниститѣ: уреждайте работитѣ на България въ миръ, а инакъ, ако си позволите на улицата да вдигнете пушки, ще ви ступимъ главата — сжщото, което сега казваме и ние.

П. Алековъ (с. д.): И сега ще го кажемъ.

Министъръ И. Русевъ: Вѣрвамъ. Искате още единъ път да ви подчертая моето внимание?

С. Василевъ (д. ср.): Ние харесваме такива заповѣди.

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: Тамъ сме заедно.

Министъръ И. Русевъ: Но неговата много хубава държавническа заповѣдъ може да се издаде само тогава, когато институтитѣ въ страната сж здрави. Благодарение на сжществуващата армия, можеше тая заповѣдъ тогава да се издаде и да се мисли, че ще бжде приведена въ изпълнение. А за да сж здрави държавнитѣ институти, откажете се, отречете се, г-да, отъ демагогията, победете се въ тая демагогия и дайте да работимъ съвмѣстно.

П. Алековъ (с. д.): Ако визирате насъ, ние се отвърщваме отъ демагогията и сме дали всички доказателства за това.

Министъръ И. Русевъ: Г. Алековъ! Думитѣ, които говоря, не ги отнасямъ само до васъ. Тукъ говориха и ваши, и комунисти, какъвто е г. д-ръ Сакаровъ

П. Алековъ (с. д.): Никога съ демагогия не сме си служили и нѣма да си служимъ.

Министъръ И. Русевъ: Вѣрвамъ.

П. Алековъ (с. д.): Щѣхме за бждемъ голѣма партия въ България, ако си служехме съ демагогия.

Министъръ И. Русевъ: Нѣкои отъ г. г. ораторитѣ подхвърлиха, че ние се страхуваме вече, защото сме губили довѣрие въ народа, и сега се чудимъ какъ да спечелимъ

изборитѣ, за да се задържимъ на власт. Е, хубаво; азъ бихъ желалъ да зная върху каква почва е израсло това недовѣрие къмъ насъ? Единъ отъ ораторитѣ каза: „Защото вие разтурихте съществуващитѣ партии, отъ тамъ иде страхътъ ви, че губите довѣрие въ народа“. Та тъкмо това е, г-да, основата за голѣмото довѣрие, което иде отъ народа къмъ насъ, тъкмо затова казвамъ, че ние успѣхме съ родолюбивия умъ на всички български граждани да създадемъ Демократическия сговоръ като партия, която прибира демокрацията къмъ себе си. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ) Да. Може-би нѣкои кжци се разтуриха, но заради това се изгради оня дворецъ, отъ кждето действително ще почне едно управление неколебивно, здраво, твърдо, по пътя на истинската демокрация.

П. Петковъ (з): Тогавя не бива да чупите глави.

С. Василевъ (д. сг): Ти носещъ тукъ кървави ризи!

А. Сталийски (д. сг): Ти поне трѣбва да показвашъ друго възпитание, защото гувернантка те е възпитавала.

П. Петковъ (з): Работата е да управлявашъ безъ да чупишъ глави.

Министъръ И. Русевъ: Действително, азъ се чудя, какъ на българската партизанска почва израснаха всевъзможни растения. Ето напр. азъ не зная да направя ли честь, като помена името на този, който стои тамъ на кюшето. (Сочи П. Петковъ)

Нѣкой отъ сговориститѣ: Взводниятъ на секретаритѣ!

Министъръ И. Русевъ: Моля ви се. — На съвестта му да лежи 17 септемврий; на съвестта му да лежи атентатътъ въ „Одеонъ“; на съвестта му да лежи системата на политически убийства, когато убийцитѣ не се намираха; на съвестта му да лежатъ толкова много престѣпления, толкова много кърви, толкова много развала и толкова много поквара — и сега да иде да ни чете уроци за моралъ! Е, какъ да си обяснимъ, г-да, това? Наистина, нашата партизанска действителност, която ражда ей такава цвѣте — трънъ ли да го нарека, право да ви кажа, не зная — е страшна и грозна! И този, който единъ день ще дойде да изучава нашата политическа история, трѣбва да го отбележи като единъ действителенъ феноменъ въ нашия животъ, защото действително изисква се една страшна храбростъ или, бихъ казалъ, не храбростъ, а единъ мегдански бабаитлъкъ, за да излѣзе на тая трибуна да чете моралъ на хората, да говори за свободи и за обезпечаването на свободи. Отде се черпи, г-да, тази смѣлостъ да се говори — за избори и за свобода — отъ този, който редомъ съ своитѣ съпартизани унищожи всѣкакъвъ поменъ отъ избори и отъ свободи?

П. Петковъ (з): Историята ще каже, че въ ваше време сж паднали 10 хиляди души българи.

Н. Кемилевъ (д. сг): Отговори какъвъ си билъ на Стамбулийски?

П. Петковъ (з): Бѣхъ му главенъ секретаръ.

Министъръ И. Русевъ: Недейте, г-да, му връзва кусуръ; тѣхната, на дружбалитѣ, тактика на борба е измислица, макаръ и за смѣтка на доброто име на България. Въ единъ недавнашенъ позивъ отъ задграничното управление на дружбалската партия се говори, че ние сме изклали 12.000 дружбани, че на всички кръстопътища въ България сж издигнати бесилки и че ние сме опожарявали постоянно дружбалкитѣ села. Азъ бихъ залиталъ васъ, г. г. народни представители, отъ земледѣлската парламентарна група, какъ вие гледате на подобни лъжи, пуснати и говорени въ Европа, предъ свѣта, за да се уронва не Демократическия сговоръ, а да се уронва България?

Н. Рачевъ (д. сг): Тѣ не мислятъ за България.

Министъръ И. Русевъ: Защото свѣтътъ не знае нито кабинета на г. Цанковъ, нито кабинета на г. Петровъ, а знае, че съществува България, въ която сж възможни подобни измислици, съчинени отъ дружбалкитѣ водачи. Ако неговиятъ, на народа, водачъ, е такъвъ, разбира се, че и той народътъ ще бъде такъвъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Какъвто е господарътъ, такъвъ е и слугата.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Ние, г. министре, не признаваме такъвъ водачъ.

Министъръ И. Русевъ: Противоречията, които се изказаха тукъ отъ нѣкои отъ г. г. народнитѣ представители отъ опозицията, идатъ не само отъ подозрение, но може-би и отъ това, че нѣматъ твърди формиранни убеждения жаление, тѣй и вие ли, г-да отъ опозицията, ще се изразяватъ въ зависимостъ отъ това, какво нѣщо се внася тукъ, и отъ това, какъ да се уязви властта.

Г. Пенчевъ (с. д): Но вие трѣбва да бъдете внимателни.

Министъръ И. Русевъ: Може-би и ние утре като опозиция сжко да се изродимъ — не зная. Азъ зная, че всички сме рози отъ една градина или трънки отъ единъ долъ. Както институтътъ за защита въ сѣда се е изродилъ на единъ институтъ, който на всѣка цена гледа да спечели дѣлото, защото срещу туй се взематъ пари, за голѣмо съжаление, тѣй и вие ли, г-да отъ опозицията, ще се изразявате, на всѣка цена да правите опозиция и да избѣгвате да съдействувате на властта? Ние сме петимни — увѣрявамъ ви и заявявамъ отъ името на всички — да чуемъ вашата трезва мисль. Не се боимъ отъ вашитѣ заплашвания за туй, защото Демократическия сговоръ действително, за съжаление и огорчение на мнозина отъ васъ, представлява една голѣма политическа сила. Тамъ е и сжщността, тамъ сж и добритѣ сетнини отъ голѣмата обществена сила — тя не само морализира членоветѣ, които сж въ нея като не ги кара да правятъ постоянно компромиси съ своята политическа съвестъ, но тя ще морализира и тѣзи малцинства, които сж вънъ отъ нея, защото безъ страхъ, че ще се унижи, ще слуша тѣхното мнение. Дайте го честно и добросъвестно и ние ще го изслушаме и ще направимъ въ тѣзи законопроекти, които внасяме, необходимитѣ поправки споредъ вашето мнение.

К. Бозвелиевъ (с. д): Не правимъ ли това всѣки день?

Министъръ И. Русевъ: Не, г. Бозвелиевъ, за голѣмо съжаление.

П. Алековъ (с. д): Което не харесваме, нѣма да го гласуваме, но което харесваме, съ дветѣ рѣце ще го гласуваме.

Министъръ И. Русевъ: Азъ искамъ вашия искренъ критически разборъ, отърсенъ отъ подозрения, че тукъ се твори нѣкакво похищение свободитѣ на българскитѣ граждани.

К. Бозвелиевъ (с. д): Когато изказваме подозрения и тогава сме искрени, защото има нѣща, които предизвикватъ подозрения.

Министъръ И. Русевъ: Вашето подозрение, г. Бозвелиевъ, излиза не отъ това, че имате основание, а отъ оная ваша природа, която се е създала отъ вашия партизански животъ отъ толкова години.

К. Бозвелиевъ (с. д): Позволете да Ви кажа, че ме обидате, г. министре!

Г. Пенчевъ (с. д): Когато има нѣща, които ставатъ и ме каратъ да се съмнявамъ, ще се съмнявамъ. Ето завчера на мене пакъ разтуриха събранието.

Д. Нейковъ (с. д): Защо си кривите душата? Хубави приказки разправяте, г. министре, и слушаме Ви внимателно, но не можете да ни убедите! Въ основата на законопроекта има партизанство само и нищо друго.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля, г. Нейковъ, оставете прекъсванията. Г. министърътъ има думата.

Х. Христовъ (с. д): Азъ се съмнявамъ тамъ (Сочи сговориститѣ) да ли ги убедихте, че нѣма партизанство.

Министъръ И. Русевъ: Г. Нейковъ, трѣбва да прибегна къмъ една наша улична приказка отъ преди балканската война: по-скоро ще убедимъ Султана да освободи Маке-

дония, отколкото българския партизанци въ гръщо добро, когато то не излиза от неговата срѣда.

Х. Пенчевъ (с. д): Не е така.

П. Петковъ (з): Вие правите по турски.

Министъръ И. Русевъ: И отъ тѣзи патетични речи, които слушаме тукъ, дохожда човѣкъ до заключение, какво ораторътъ най-после почва да се възхищава отъ себе си, че въ цѣлата му речъ се вижда една любовъ въ собственото му красноречие и като че ли почва да говори само за хатѣра на тази речъ; забравя съдържанието на законопроекта, по който говори, навлиза отъ областъ въ областъ, маневрира въ различни области само и само да може да изкара предъ тази аудитория всичкото си онова красноречие, което го има, макаръ че като го стиснете, отъ него лочти нищо да не остава.

К. Бозвелиевъ (с. д): Не се знае до кого се отнасятъ тия думи.

Министъръ И. Русевъ: Ако, г-да, не би било така, увѣрявамъ ви, че ние щѣхме да се стремимъ да почнемъ да подражаваме на онова, което става въ английския парламентъ, където най-дължитъ речи продължавали 15 минути. Ние обърнахме Народното събрание действително на говорилня.

Отъ лѣвицата: Кажете го тамъ! (Сочи сговориститѣ)

Министъръ-председателъ А. Ц. Цанковъ: На васъ, отъ тамъ най-малко говорятъ.

Министъръ И. Русевъ: Недейте разбира, г-да, че азъ си позволявамъ да ви уявя. Азъ ви моля, давайте вашитѣ мнения и ние ще ги изслушваме твърде внимателно.

К. Бозвелиевъ (с. д): Тѣй и правимъ.

Министъръ И. Русевъ: Правите онова, което ни кара да се съмняваме, че вие водите не партийна работа, а партизанска работа. Отъ тамъ излиза и онази нервностъ, отъ тамъ излиза онова раздражение, отъ тамъ излизатъ ония апострофи и отъ тамъ излиза, че като се качи единъ отъ тази срѣда (Сочи сговориститѣ) да говори, вие вземате вече съответнитѣ пози и съответнитѣ улыбки, отъ които се чете по лицата ви: та какво умно отъ тамъ ще излѣзе? Недейте вдига рамена, истината е такава.

Х. Христовъ (с. д): Защо приказвате така, г. министре? Съ най-голъмо внимание изслушаме г. Влайкова. Само съчинявате работи.

Министъръ И. Русевъ: Не съчинявамъ. — И като си позволявамъ да подчертая, че повечето отъ онова, което се каза въ упрѣкъ на внесенния законопроектъ, излиза отъ едно неоснователно подозрение, отъ единъ неоснователенъ страхъ, че отъ тукъ се готви диктатура, или унищожение на партиитѣ, или похищение на свободитѣ на българскитѣ граждани; като подчертавамъ тая неоснователностъ на вашия страхъ, отъ тамъ вземамъ смѣлостъ да ви моля да вѣрвате, че този законопроектъ се внася съ изключителното желание да се тури макаръ едно слабо начало да махнемъ партизанщината отъ селата главно; да накараме тамъ за разрешение на своитѣ мѣстни задачи да се търсятъ хора, които ще бждатъ най-способни по умъ и почетностъ да разрешаватъ тия задачи.

Като подчертавамъ, че действително ние ще искаме да заздравимъ общинитѣ съ този законопроектъ, азъ трѣбва да заявя, че въ Министерството на вътрешнитѣ работи се готви законопроектъ за изборнитѣ учреждения съ единствената целъ да дадемъ по-голъма автономностъ на тия институти и да създадемъ отговорностъ за ръководството на мѣстнитѣ работи. Днесъ тази автономностъ съществува на книга, а въ действителностъ е твърде слаба. Азъ, навикналъ на друга система на управление въ войската, трѣбваше да се очудвамъ колко е голъма централизацията въ гражданското ведомство и колко е голъма децентрали-

зацията въ войската. За нищо и никакво се пита централното управление и всички стѣпала иматъ единствена задача да докладватъ на по-голъмото началство и да го питатъ какво ще каже. При такава система на работа, действително всѣка некадърностъ може да вземе всѣко мѣсто, щомъ ще чака какво ще има да кажатъ и заповѣдатъ. Ние искаме да имъ дадемъ една действителна автономия, та самата автономия и отговорностъ да застава хората да внесатъ грѣшо свое при изпълнението на службата си.

К. Бозвелиевъ (с. д): За това ще имате пълната наша подкрѣпа.

Министъръ И. Русевъ: Това наше желание за даване автономностъ на изборнитѣ учреждения, трѣбваше да го кажа, за да не дойдете утре да кажете, че вие сте го наложили; да знаете, че то става по инициативата на правителството.

К. Бозвелиевъ (с. д): Пълна покрѣпа ще имате отъ насъ, г. министре.

Министъръ И. Русевъ: Азъ съмъ внесълъ единъ законопроектъ, по който вие ще кажете вашето мнение, а да дамъ по-голъма възможностъ на общинитѣ за творческа работа, за каквато сега нѣматъ положително никакви средства.

Вѣрвайми, г-да, че вие не ще се повлияете отъ неискрепитѣ речи на нѣкои отъ ораторитѣ отъ опозицията, че ние целимъ нѣкакво посѣгателство срещу свободата на българскитѣ граждани, ще се съгласите, че е полезно да се тури едно такова начало на премахване партизанството отъ мѣстнитѣ самоуправителни тѣла. Законопроектътъ не произлиза отъ никакъвъ страхъ за изгубване на изборитѣ, защото никакво основание нѣма и не сме дали никому такава, за да ни плаши, че сме изгубили довѣрието на българския гражданинъ, и ще бждете така добри да приемете на първо четене законопроекта, а въ комисията по Министерството на вътрешнитѣ работи, ако има нужда, ще се внесатъ въ него нѣкои поправки, допълнения или изправления, които да го направятъ по-съвършенъ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще гласуваме. Които приематъ на първо четене законопроекта за цвѣта на гласоподавателнитѣ бюлетини въ изборитѣ за членове на окръжни съвети, градски и селски общински съвети и училищни настоятелства и да се изпрати той въ комисията, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Заседание ще имаме утре, 2 ч. следъ обѣдъ, съ следния дневенъ редъ:

1. Първо четене законопроекта за разрешаване на Дупнишката градска община да сключи вътрешенъ облигационенъ заемъ въ размѣръ на 3.000.000 л.;

2. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за събиране прѣжитѣ данъци;

3. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение закона за данъка върху сградитѣ;

4. Първо четене законопроекта за пенситѣ на пострадали санитарни служители въ борба противъ епидемитѣ: петнистъ тифъ, холера и чума;

5. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ закона за пенситѣ и възнагражденията на опълченцитѣ и поборницитѣ отъ 1906 г. и измѣненията и допълненията му отъ 1906 г. и тѣзи, направени съ бюджетитѣ на държавата за финансовата 1921/1922 и 1922/1923 г.;

6. Второ четене законопроекта за дружествата съ ограничена отговорностъ;

7. Второ четене законопроекта за санитарно-ветеринарната служба — продължение разискванията, и

8. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение закона за амнистията отъ 10 януарий 1924 г.

Които отъ васъ приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 21 ч. 15 м.)

Подпредседателъ: **Д-ръ Б. ВАЗОВЪ**,

Секретаръ: **Т. КОЖУХАРОВЪ**.

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. Антоновъ**,

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народнитѣ представители: Димитъръ Мишайковъ, Никола Сребърниковъ, Никола Балтовъ, Тончо Думановъ, Цветанъ Пупешковъ, Александъръ Пиронковъ, Лачо Недѣлковъ и Александъръ Цаневъ	1535	градски и селски общински съвети и училищни настоятелства (Първо четене — продължение разискванията и приемане)	1535
Законопроекти:		2. За измѣнение и допълнение закона за акцизитѣ и патентовия сборъ върху питеетата (Съобщение)	1557
1. За цѣта на гласоподавателнитѣ бюлетини въ изборитѣ за членове на окръжни съвети, на		Дневенъ редъ за следующето заседание	1565